بلوچی لبزانکء تاریخ

حمیداللہ بلوچ

زمرد پبلی کیشنز کوئٹہ

بلوچی لبزانکءِ تاریخ

حمیداللہ بلوچ

ایم۔اے اکنامکس، ایم۔اے بلوچی

زمرد پبلی کیشنز کوئٹہ

کتاب .... بلوچی لبزانک ء تاریخ

مصنف .... حمیداللہ بلوچ

سال .... اکتوبر ۱۹۹۹ء

دانگ .... پانچ سو

بہا ....

پرنٹر .... قلات پریس کوئٹہ

رسگ ءِ جاگہ

قلات پبلشرز رستم جی لین جناح روڈ کوئٹہ

822611

844392

نذر

پہ رخشان ءِ

قلمکارءُ زبان دوستانی

نامءَ

بندات

بندات چہ ہماپا کیں ءِ ذات ءِ نام ءِ کہ منا گوں وہد ءِ ہواری ءِ قلم بخشات ءِ۔ قلم ءِ طاقت ءِ گنیاءِ تہا ہما طاقت انت۔ کہ زندگیں راجاناں موت دنت ءُ مرتگیں راجاناں زند دنت۔ ہماراج نیمراں انت کہ آیانی زبان ءُ لبزانک زندگ انت۔ ماء چہ ہماراج ءِ تعلق داریں کہ آ علم ءُ زانت ءِ پڑا نوکیں گام انت۔ اگاں مروچی ماء اے جگوشاں کہ بلوچی لبزانکئے سرا کارکنگ نہ بوت ءُ۔ گڑاں اے ہبرگوں لبزانک ءُ لبزانتاں بے داوی ءِ۔ باں اے ہبر اماء ام گشت کناں کہ بلوچی لبزانک ءِ بابیں تچیں تک است انت کہ آیانی سرا انگت کار کنگ لوٹیت۔

دو نیم سال پیش من اے ہبر ءِ راگوں سکی ءُ مارت کہ بلوچی لبزانک ءِ تاریخ ءِ سرا اگاں کار کنگ بوت ءُ بے ماں بلوچی زبان ءُ لبزانکی تاریخ ءِ راکیجاو کنگ نہ بوتہ۔ لبزانکی تاریخ ہما گوشگ بیت کہ آئی تہا لبزانک ءِ دور ءُ بارگیں لبزانکئے دراہیں تہر ءُ قلمکار ءُ لبزانتانی بارو امعلوم داری دستپ بکپیت۔ نیہ چہ پکی اے کتاب ءِ تہا بلوچی قوم ءِ تاریخ ءِ سرا گونڈیں چشماکے دئیگ بوتہ۔ بلوچی داستان ءُ بلوچی راج ءُ ربد آئی بارو اچیزے تاکدیم ندر کنگ بوتہ۔ من ضرور اے امیت واریں کہ اے کتاب نوکیں بابندیں قلمکارانی باترا ایک شریں ءُ گہتریں سیمین ءِ جوڑبیت۔ ءُ اے کتاب ءِ سرلوز ءِ را "بندات" ہمکی ءُ بحستہ کنگ بوت کہ لبزانک ءِ پڑا من بندات انت۔ پہ نوکیں قلمکاراں راو شونی ءِ بندات انت۔ بلوچی لبزانک رااے پیازآرگ ءِ بندات انت۔ پہ بلوچی زبان ءِ پکاسانی تہا ہمر زوروکانی باترا تیاری ءِ بندات انت۔

ایہ چہ پکی اے کتاب ءِ یک مزنیں ارشت ءُ اے ہم است انت کہ بلوچی

زبان ءِ چکاس چو کہ ایف۔اے، بی۔اے ءِ پی سی ایس کل تہا بہر زوروکیں ایتوارانان پہ تیاری ءَ کنگ باترا ہچیں ہاسیں دری تاب دست نکپیت۔ تاں اے کتاب دیما آئگ ءِ پدا امیت انت کہ تاں مزنیں ہدیااے کمی پیلوبیت۔

آخرا من ہماواجہ کارانی بے حد منت واراوں کہ آیاں اے کتاب ءِ ردءُبند دئیگ ءِ تہا منی راہ بری ءُ دلبڈی کت۔ من واجہ عبداللہ جان جمالدینی ءُ واجہ عبدالقادر شاہوانی، واجہ عبدالصبور بلوچ، واجہ منیر عیسیٰ، واجہ غوث بخش صابر، واجہ اسحاق ساجد بزدار ءُ رخسان ادبی سوسائٹی بسیمہ ءِ سنگتانی سک منتواراوں کہ آیاں منی دستگیری کت۔ چہ درستاں زیات من واجہ ڈاکٹر عبدالرزاق صابر ءِ بے کچ ءُ بے کساس منت واراوں کہ آئی ہر گام گام ءَ منی دلبڈی ءُ راہنمائی کت۔

حمیداللہ بلوچ

بسیمہ

۹ مارچ ۱۹۹۹ء

رخشان ءِ ٹیکی

زبان ءُ ادب ءِ ہذمت ہر ہما مردے سرا فرض انت کہ آ ءِ ہر کجام زبان ءِ تہا گپ جنت۔ مئے زبان ءِ پشت کپگے ہچ درستان مستریں وجہ حکومت ءِ سرپرستی نہ بوگے سبب انت۔ تاہم ہماواجہ صد مبارکباد ءِ لائق انت کہ آ ءِ وتی مدت ءُ کمک ءِ تہا زبان ءُ ادب ءِ ہاترا کار کرتگ انت۔ ءُ انگت کار کنگ آیاں۔

بلوچی زبان ءِ بازیں تک ءِ پہناداں کار کنگ بوتہ بلے انگت بازیں تک ہنچیں است انت کہ آیانی سرا مار کار کنگی انت۔ اے ہبر سک مارگی انت کہ بلوچی لبزانک ءِ تاریخ ءِ راا ہچیں رنگ ءُ روشنے ءِ تہاچد ءُ ساری دیما آرگ نہ بوتہ۔ اے لوٹی وار انت کہ حمید اللہ بلوچ ل ءُ لبزانکی تاریخ ءِ راچہ "بلوچی لبزانک ءِ تاریخ" ءِ نام رد ءُ بند داتگ۔

حمید اللہ بلوچ سب ڈویژن رخشان ءِ ہماوالی ایں قلمکار انت کہ آئی زبان ءُ ادب ءِ ہذمت ءِ قلم دست ءُ کپتگ۔ اے حمید اللہ بلوچ ءِ وتی تہنائیں جہد ءُ کوشت انت کہ آئی وتی ہند ءِ تہاد گہ بازیں قلمکار ءُ شائر ودی کرتگ۔ ءُ دومی شمگا ہمے نوک باہنداناں چہ "رخشان لوٹی سوسائٹی" سرجمگ ءُ یکجاہ کرتگ انت۔ آئی علم زانت ءُ چگر سک پراہ شاہیت انت۔ لید چہ نثر نگاری ءُ آ یک افسانہ نگار ءُ شائرے ہم است انت۔ "بلوچی لبزانک ءِ تاریخ" ءِ راآئی ہمے ہاترا دیما آرت ءُ کہ نوکیں قلمکار چہ وتی گوشتیں لبزانکی تاریخ ءُ سرپد بنت۔ لید چہ ہیتی اے کتاب چہ ہما طالب علم آں یک مزنیں ارزشت ءِ داریت کہ آ ءِ بلوچی زبان ءِ چکاسانی تہا بہر زورنت۔

اے کتاب ءِ دراہ ہپت بہر انت۔ لوٹی بہر ءِ تہا بلوچ قوم ءِ تاریخ ءِ راگوں بازیں تاریخ داناتی نظریہ ءُ دیما آرگ بوتہ۔ دومی بہر ءِ تہا بلوچی لبزانک ءِ آئی جتائیں

بہر انی سرا یک جوانیں چشما نکے دور دئیگ بوتہ۔ سیمی بہر ءِ تہا مشہوریں بلوچی داستانان ءِ نز آرگ بوتہ۔ چہارمی بہر ءِ تہانا مداریں راجی سروکانی بار وا معلومداری دیگ بوتہ کہ بلوچ راج انگت آیانی سرا فخر کنت۔ پنجمی بہر ءِ تہانا مداریں قلمکار ءُ شائرانی زند ءُ کرد ءِ سرا یک جوانیں محنت ءِ کنگ بوتہ ءُ دیما آرگ بوتہ۔ ششمی بہر ءِ تہا گرائمر ءِ اصول ءُ پتمی بہر اردو ءُ بلوچی ءِ تہا ترجمہ کنگے وڈ ءُ ڈول پیش دارگ بوتہ۔

حمید اللہ بلوچ وتی کرد ءِ تہا لکھ ستا کرزیت اے کتاب تہنا چہ آئی ءُ مگانہ بلکن چہ رخشان ءِ درائیں قلمکارانی ءُ مگا پہ لبز انک ءُ لبزانتاں نیکی ءِ۔

نواب خان عیسیٰ زئی

۱۳-۳-۹۹

ڈپٹی آرگنائزز رخشان ادبی سوسائٹی بسیمہ

بلوچ قومءِ تاریخ

(گوں گونڈیں سرحالاں)

بلوچ قوم چہ گوستگیں زمانگءَ بگرداں مرچیا ایشیاءِ پہلوانیں راجانی تہا یک پہلوانیں راجءِ بوتاں آہت ءَ۔ باز تاریخ دان لوز "بلوچ" ءِ معنا ھم پہلوان کرتگ انت ۔ گوستگیں زمانگءَ اے قوم عربستانءِ تہا دجلہ و فراتءِ پہناتاں ہوار ہوار حلبءِ سبزیں دزارانی تہا جاہ منندات ۔ ھمے وجہءَ بازیں تاریخ داناں اے قومءَ را عرب نسل گوشتگ ۔ بازینا اشیرا فارسی نسلءِ بہرے تگیں شکل گوشتگ ۔ بلے ماء انوں ادا اے ھبرا پدر کنگ لوٹاں کہ بلوچ قومءِ سیادی چہ آریائی نسلءَ انت ۔ تاریخءِ تہا انچیں دودءُ ربیدگانی پدر نشانت ءَ کہ آءِ کہنیں آریائی راجانی چاگردے تہا بوتگ انت ۔ ءُ آءِ انگت بلوچانی تہا است انت بلوچانی عربی نسلءِ بوتگءِ در گرتءَ ماءِ بتالائے گوشگ لوٹاں کہ بلوچاں صداں سال پیش اسلام قبول کرت ءَ ۔ ءُ آئی دینی عبادت ہم عربی زبانءَ انت ۔ بلے بلوچانی تہا انگت انچیں دودءُ است انت کہ آءِ عربی نسلءِ ءَ جانی تہا نیست انت ۔ ایدچہ پیشی عربی زبانءِ بازیں انچیں لوز است انت کہ بلوچ راجءِ مہلوک آءِ لوزاناں داں مرچیا گوں ہمکیں زبانءَ ادا کرت نہ کنت ۔

دومی ھنگاماءَ اے ھبرا ھم پدر کناں کہ بلوچ قومءِ بلوچی زبان ءِ تعلق چہ فارسی زبانءِ قومءَ گوں ہچ نیست ۔ بلکن آرین قومانی سرسیادیءِ وجہءَ بلوچیءُ فارسی زبان یکءَ ایند گرے چد ماوریں گمارینت ۔

انوں ماءِ اے ھبرا ازاگ لوٹاں کہ بلوچ راج چہ عربستانءَ بگرداں استیں ڈیہءِ دمءَ چہ پیسم آہتءَ ءِ سرپدءِ ۔ ءُ آءِ کجام جاوریءِ تگ انت کہ آیاں اے راجءَ را پہلوءِ ہنداں حاترا بے وس کرتگ وھدیکہ بلوچ چہ ھشکوءُ دکال ءَ چہ ایند گہ

نزینکیں راجانی مڑھءِ جنگ ءَ تنگ آھتاں ءَ آیاں پہ ایران ءِ دمگاناں ہجرت کت۔ آ ءَ ایران ءِ تہاراں دوردور ءِ تالان بوتاں بلے "کوہ البرز" ءُ مشہد ءِ وتی مرکز جوڑ کت۔ اد ا بلوچانی کار ءُ کسب پہلوانی ءُ مال چارینگ ات۔ ابید چہ ایشی راہگوزیں کاروان، شہر ءُ آبادیں دمگاناں لٹ ءُ پُل ھم آیانی کسبانی تہا ہوارات۔ گوں ایشی ہوار بلوچ سک بہادر، جنگبار، دلیر ءُ آزات منشیں اتاں۔ آیاں چہر دگہ قومانی گلامی ءَ راسعت نہ کرت۔ آیاں داں یک مزنیں وھدیا "کوہ البرز" ءِ تک ءُ پہناتاں وتی زند گوازینت۔ بلے ایران ءِ ایندگہ راجاں بلوچ قوم ءِ لٹ ءُ پُل ءُ ظلم ءُ زوراکی ءَ را ہر وھد انہ سعت۔ گڑاں لہتیں غیر بلوچ مردم آ ءِ زمانگے ءِ ایران ءِ بادشاہ "نوشیران عادل" ءِ دربار ءَ بلوچ قوم یعنی "برزکوہی" آنی زنگ ءَ را جتش ءُ مسک وتی بےوسی ءُ بلوچانی تروائی درشان کتش۔ گڑاں گوں "نوشیران عادل" ءَ ھم جبر ءِ چیا سگ نہ بوت کہ آئی سلطنت ءِ تہا یک اے ڈولیں راہزنیں راج ءِ بیت ءُ آ ءِ خاموش بیت۔ گڑاں ا ءُ گوں یک مزنیں جنگی لشکر ءِ ہواری ءُ نوشیرانِ عادل ءُ بلوچانی سر اُرش کت۔ اے ارش ءِ تہا بلوچاناں سک بےکساس تاوان رست۔ گیشتر بلوچ جنگ ءِ بوتاں۔ آیانی تہا شیر مچیں زہگ، زالبول ءُ مزن کسان ذراہ ہوار اتاں۔ اگاں اے تمپ ءُ تاراج ءِ تہا لہتیں مردم نشت کپتاں۔ آیاں وتی گس، مال ءُ اولاک تچکیں یل داتاں ءُ وتی جند ءَ را ازرت ءُ جستان ءُ پدا ہچ ایران ءِ ھنگاد کمش نہ کرت۔

وھدے بلوچانی ھمے تک چہ ایران ءُ درمدت تاں افغانستان خاران ءُ چاغی. ءِ دمگاناں ءَ آن گندمراں سوراب، ماراپ ءُ سیاہ کنب ءُ آھت ءُ آبد بوتاں۔ بلوچانی ھمے تک ءِ یک بہلک ءِ ماں ایران ءِ گورمچاں ءُ افغانستان ءِ زرباری دمگ ءِ میداناں تالان بوتاں ءُ ھمے بہلک ءَ را انا روئی گوشگ بوت۔ ءُ ایندگہ تک کہ جھالاوان ءِ

دمگاں آباد بوت ایشرا "بر زکوہی" گوشگ بوت - ءِ ھمے لوز مداں مداں ءَ "براھوئی" جوڑ بوت ءُ تاں مرچیاں ھمے ٹک براھوئی ءِ نام ءَ چہ زانگ بیت - بلے بنداتی پیاے کہ چہ بلوچ راج ءَ انت ءُ اے ھبر ءِ تہا ہچیں گنجائش ءِ نیست کہ براھوئی ٹک ءُ بلوچ راج ءِ اصلیت ءَ درکنگ بیت - پیا کہ لسانی بنیاد ءَ ہچیں ٹک ءِ قوم گوشگ نہ بیت - ءُ یک قوم ءِ تہا بازیں زبانی مردم ہست بلے بنداتی طور ءَ آیانی دود ءُ زندگ نوردان ءَ دراک سانگ ءُ آروس ءُ ایند گہ چاگرد ءِ رواج یک انت - ءُ دومی نگاہ ءَ اے بچاراں کہ بلوچ قوم ءَ چیر دومی راجانی سراوتی زبان زورگ ءِ زوریں نہ دات ءُ بلکن بلوچ ءَ جاہ ءَ آباد بوتگ انت - گڑاں ہموے جاہ مندانی زبان ءَ راھسیل کرتگ اش - چوکہ پنجاب ءِ بلوچ سرائیکی زبان ءُ ءُ سندھ ءِ بلوچ سندھی زبان ءُ ایران ءِ بازیں ہنداں بلوچاں فارسی زبان ءَ گپ کنت -

وھدیکہ بلوچاں ۱۰۰ ءُ ءَ جہالاوان ءِ ہنداں سر بوتاں تاں ادا دراوڑی آئی حکومت ات - گڑاں بلوچاں چہ دراوڑی ءَ سیوا حکومت ءُ اے ہنداں مند ءُ تہا ءِ موہ گپت - تاں آیاناں بطور دری راج جہالاوان ءِ دمگاں نندگ ءِ موہ رست - ءُ بلوچاں اے سرزمین ءَ راوتی ہچیں جاہ مند لیکت -

فرات ءُ دجلہ ءِ تک ءُ پہناتاں پشت کپتگیں بلوچ کہ آیاناں دومی ٹولی گوشگ بیت آ ءُ ھم چہ زمانگے چست ءُ ایراءُ محفوظ نہ بوتاں - وھدیکہ یزید ءُ اہل بیت ءِ میانجیان ءَ جیڑہ بوت تاں بلوچاں حضرت امام حسینؓ ءِ دست کمک آرءَ کت - چہ امامؓ ءِ شہادت ءَ پد آیانی حاترا او داننگ سک گران بوت - تاں آیاں شہ ءُ آبادی آتاں یل دات ءُ کوہانی تہا جاہ مند بوتاں - بلے گوں گونڈیں مدت ایا پدءَ امیہ کہول ءِ

خلیفہ حجاج بن یوسف ءِ دَئمیں ظالم' جابر ءُ زور آوریں حاکم ءُ وتی ڈیہہ ءِ تہا بلوچاناں ہچ پیاسگت نہ کت - گڈاں آئی بلوچاناں چہ وتی ڈیہہ ءَ بزور ءِ طاقت درکت ءُ آیانی مال ءُ مڈی آناں اِیر جت - بلوچاں چیزے وھد ماں ایران ءِ ہند ءُ علاقہ آں گوازینت - بلے اوا ھم بلوچاناں نہ سازت - گڈاں بلوچاں ہشتمی صدی عیسوی ءُ میر جلال خان ءُ سروکی ءَ ایران ءَ را یلہ دات ءُ پہ مکران بلوچستان ءِ شمگار اوگ بوتاں - بلوچانی اے ٹولیءِ تہا کساس (۴۴) چہل ءُ چار بولک ہوار اتاں - بلوچاں میر جلال خان ءُ سروکی ءَ باز جوانیں وھدے ماں مکران ءَ گوازینت - بلے میر جلال خان ءِ چہ مرگ ءَ رندا آئی چک یعنی برات وت مہ وتاگوں تپاک ءُ امن ایمنی ءَ تاں دیریکجاہ نہ بوتاں - آئی چار بچک "رند' لاشار' ہوت' کرائی' ءُ مائی جتو" نامی ایں یک جنک ءَ ات - چہ میر جلال خان ءِ مرگ ءَ پد آ ءُ درائیناں وتی سردار رند ءُ راجوڑ کت - داں لہتیں پشتاں مکران ءَ جاہ مند بوگ ءَ پد آ ءِ پدا پہ ہجرت کنگ ءَ مجبور بوتاں - بلوچ راج ءِ پہلوالیں مہلونک ءُ میر شہک رند ءُ میر گوہرام لاشاری ءِ سروکیا ءُ مکران ءَ را پہ جھالاوان ءُ کچھی ءِ دمگانی حا تر ایل دات - وھدیکہ آ ءُ ماں قلات ءِ ہندا رستنت - تاں آیاناں اے حال رست کہ قلات ءِ حاکم میر "عمر میروانی" جوزبوتہ رند ءُ لاشار ءُ اے ھبر ءَ را ہچ پیاسگت نہ کت کہ آیانی زندمانی ءِ تہا ڈگہ بلوچ حاکم ءُ جیت ءُ آئی حاکمیت ءَ ہمیت - گڈاں میر شہک رند ءُ گوہرام لاشاری گوں وتی شور کت کہ قلات ءِ بادشاہی چہ "میر عمر میروانی" ءَ بزور ءِ طاقت ہچ [illegible] - بلوچی لشکر ءَ قلات ءِ سراُرش کت ءُ میر عمر میروانی ءُ آئی لشکر ءَ [illegible] جنگ ءِ تہا شکست بوت - بلکن میر عمر ھم جنگ ءِ تہا بیران بوت - بلے آئی [illegible] ماہناز ءُ وتی کسانیں چک "مجار" ءُ زرت ءُ جست ءُ مستونگ ءَ خواجہ خیلانی باہوٹی

جوڑبوت-

بلوچی لشکر قلات ءِ حاکم جوڑیہ تاں بے آیاناں قلات ءِ جاہ منڈیو گٔ نہ ساچیت ءَ - گڈاں آیاں قلات ءِ تخت ءِ سرا میر چاکر رند ءِ تاکو (جنے پت) میر مندو ءَ راننداز ینت - ءُ میر شہیک ءُ میر گوہرام وت مہ وتا ءے صلاح کت کہ میر شہیک ءِ لشکر چہ بولان ءَ شمگ ءُ میر گوہرام ءِ لشکر چہ مولہ ءَ شمگا دیم پہ بگھی ءِ رادگ بیت - اگاں آ ءُ بر کیاگجاہ بنت گڈاں ہما بند آیانی سیم سرانت اے بر دو رند ءِ لاشاریانی لشکر پہ بگھی ءَ شمگا رادگ بوتاں - گڈاں اے ہر دوئیں تمن آں باریں طلاق آتاں فتح کت ءُ آیانی مال ءُ مڈی آتان ایر جت - آ ءُ وهداں سیوی ءُ بگھی ءِ حاکم "چاہم نندو" ات کہ بلوچی لشکر ءِ گڈ سراں آزا حکم ایر دست کت - سیوی ءُ بگھی ءِ بادشاہی ءُ راوتی رست ءُ گپت-

میر شہیک وتی زند ءِ وتی سرداری وتی چُک میر چاکر خان رند ءِ رادات ءُ آ [illegible] سیوی ءِ قلات ءِ [illegible] جوڑ بوت - ءُ میر گوہرام گوں وتی تمن لاشاری ءِ گندا وا [illegible] ات - [illegible] آ ءُ وهداں [illegible] رندات ءِ گیس بلوچانی بادشاہ میر چاکر رندات - بلوچاں [illegible] چاکر رند ءِ سرا [illegible] ءِ [illegible] رند گوازینگ بوءِ ات - [illegible] آختی دمگاں بلوچ راج ءِ [illegible] زبالءِ ات - [illegible] رند یا گوں [illegible] شریں ارزشت ءِ داشتگ - بے بلوچانی ھمے تیاں [illegible] دال سنگ دیر نہ مانت - رند ءُ لاشاریانی میان ءَ سی (۳۰) سالی ایں دراج گشیں جنگ ءِ آس زرت - کہ ھمے آس بلوچانی ھمہ غبار گیگ ءِ تباہی جوڑبوت - گڈ سراں رند ءُ لاشاریاں وتی وس ءُ واک باہ دات - ہر دوک بے نپ ءُ بے سیت بوتاں - گڈاں میر چاکر رند گوں وتی پد منگیں ٹولیاں پنجاب ءِ دشت ءُ ملتان ءِ ھد ءُ ھویلاں میر گوہرام

سندھ ءِ دمگاں شت ءُ جاہ منند بوتاں - داں یک قرن ایا بلوچانی استیں طاقت واتر نہ بوت - بلوچ بے وس ءُ بے واک بوتاں - جتا جتائیں ہنداں دری قومانی ہمسائیگ جوڑ بوتاں - آیانی وتی جندے گلزمین ءِ سرا افغان حاکمانی حکمرانی اَت - بلوچاں پہ بے وانگی آیانی حکومت ءِ خلاف ہچ گشت نہ کت - چاکر خان رنداں وتی گڈسری زندءَ یعنی داں ۱۵۸۲ء پداوتی مکہیں ذیمہ ءَ واتر نہ بوت -

چہ سیوی ءَ بلوچی حکومت ختم بوئگ ءَ پد یک وارے پدا بلوچی حکومت ءِ بنجاہ قلات جوڑ بوت میر عمر میروانی ءَ ہچ "میر بجار میروانی" وھدیکہ وتی ورنائی ءَ رست - تاں آئی گوں وتی میروانی ءَ ایندگہ براہوئی تمنانی ہواری ءَ میر مندو رند ءِ حکومت ءِ سرا اُرش کت - ءُ (میر مندو) جنگ بوت ءَ آئی لشکر آرا بے سوبی بوت - میروانی یک وارے پدا قلات ءِ حاکم جوڑ بوتاں - بلے میر بجار میروانی یک حاکم صفتیں مردم ءِ نہ اَت - آئی قلات ءِ حاکمی ءَ راہیں دات ءُ پہ حج ءَ راہگ بوت - ھمے پیم قلات ءِ تخت ءِ نزوریں حاکمانی وجہ ءَ قلات ءَ بادشاہی ھمُوری حاکم مغلانی دست ءَ کپت - سیوی ءَ قلات ءِ حاکم دری راج اِتاں داں لہتیں سالاں پدا بلوچانی تہا یک وارے پدا جنزیار دوم زرت - مغل حاکمانی خلاف بلوچانی جنز سوب انداتت - قلات ءِ حاکم یک وارے پدا بلوچ جوڑ بوتاں - بلے پیسر حکمرانی ءَ ...ات ... میر حسن دہوار (حاکم قلات) ءِ مرگ ءَ زند "میر احمد خان" ءَ ۱۶۳۸ء ... بوت - ءُ احمد زئی تمن ءِ بنزہ ھم اَچ ہمدا شروع بیت -

۱۶۳۸ء ءَ قلات اسٹیٹ (بلوچستان) ءِ حاکم احمد زئی تمن ءَ ...ت ءِ کپت - اَچ ہمیشی پد بلوچاں قلات ریاست ءَ راوتی ماتی گلزمین لیکت ءُ گوں ہروڑیں سکی ءُ سوریانی دمیان جوڑ بوتاں - ءُ تیوگیں جہان ءِ تہا بلوچ راج ءِ یک جتائیں

ڈیہہ زانگ بوت۔

ھمے ڈول داں ۱۷۴۵ء ءَ بلوچاں گوں بازیں اڑ ءُ جنجالاں ھوار دری طاقتانی ارش آتاں بے سوب کناناں وتی ڈیہہ ءِ پاسبانی کت۔ وھدیکہ ۱۷۴۹ء بلوچی ریاست ءِ حاکمی "میر نصیر خان نوری" ءِ دست ءَ کپت۔ گڈاں میر نصیر خان نوری چہ گوستگیں حاکمانی رد ایک گھتریں حاکم ءِ در آھت۔ آئی بلوچی حکومت ءُ ریاست ءِ رگ روتگاناں زیات محکم کتاں۔ آئی وتی ڈیہہ ھد ءِ حویلاتاں (جغرافیہ) زیات پراہ ءُ شاہیگتاں۔ آئی گوں تچکی ءَ ملکی نظام ءِ راد ست گپت۔ ہرو ڈیں جنگی، سیاسی، معاشی ءُ سرسیادی ایں رواج ءُ دود ءُ ربیدگاناں ردوم دات۔ آئی دور حکومت ءِ تہا بلوچاں سک باز دیمروی کت۔ بلکن بر صغیر ءِ تہا بلوچی حکومت یک گھتریں ءُ بر زترین نام ایا زانگ بوت۔ بلے بے پائسداریں زند ءَ گوں خان اعظم ءَ ھم وفا نہ کت۔ وھدیکہ ۱۷۹۴ء میر نصیر خان نوری ءَ ائے جلگہہ فانی ءِ رایل دات۔ آں ابتر ءُ پدا بلوچی حکومت مکمیں نزور بوت۔ چیاکہ تہ مہ تہی ایں بازیں جیڑہ دیم ءَ آھتاں۔ بلوچی ... پدا ماپتاکی ءِ ردوم زرت۔ لہتیں سالاں پد ریاست قوت ءُ ذگریں ... پرنگیانی (انگریزانی) ناپاکیں قدم اریوتان۔ چیاکہ اچ ہیژدہمی پیشی نوزدھمی صدی عیسوی ءَ ہندات ءَ پرنگی "ایسٹ انڈیا کمپنی" ءِ نام ءَ ماں بر صغیر پاک ءُ ہند ءُ سر بوتاں۔ پرنگیاں بر صغیر ءِ بازیں ہنداناں ایر جنگ ءَ پد ۱۸۳۸ء ءَ وھدیکہ افغانستان ءِ سرا اُرش کنگے واھگ داشت۔ تاں آئرا بلوچی حکومت ءِ چہ سیم سراں گوزگ کپگی ات۔ گڈاں پرنگی ءِ وتی قاصد لیفٹیننٹ لیچ ءَ چہ درہ بولان ءَ گوزگ ءِ حاترا خان قلات ءِ نزیکا دیم دات۔ آ ءَ وھداں خان قلات وتی تہ مہ تہی ایں جیڑہ آں گوں دست گٹ ات۔ آئی حاترا دگہ بازیں تمنانی جنجال

ھم استتاں گنداں آئی وھدے نہ گیگی ءُ وجہ پرہنگی ءِ ریاست قلات ءَ تما لیپ ءُ دات - اے پیم ۱۸۳۸ء پرہنگی ءُ تاپاکیں پاداے سر زمین ءَ سر الایہ تاں - اے ھمیشی پد پرہنگی وتی دغابازی ءُ براتے ءِ راگوں براتے ءِ میر ہنگ ءَ دینہ آتاں شرون کت ءَ ھمے پیم آ ءَ داں یک مزنیں حدے یا وتی گزر ءَ تما سوب مند بوتاں -

پرہنگیاں نومبر ۱۸۳۹ء قلات ءِ سر اُرش کت - آ ءِ وھداں گیشتر بلوچ تمنانی سردارچہ خان قلات میر محراب خان ءِ زہراتاں - آیاں پرہنگی ءَ ارش ءَ را وتی سر زمین ءِ سر اُرش نہ لیکت بلکن آیاں ایشرا خان قلات ءِ سر اُرش لیکت - ءُ آیاں اے سکّی ءِ وھدا گوں خان قلات ءِ دست کمکّی نہ کت - آسر ھمے بوت کہ پرہنگی ءِ گوں وتی فوج ءِ ۱۳ نومبر ۱۸۳۹ء قلات ءِ سر ارش کت - بلوچی لشکر ءِ را شکست بوت ءُ ھمے جنگ ءِ تہا خان میر محراب خان شہید بوت - ءُ قلات ءِ میری پرہنگی ءِ دست ءَ شت - اچ ہمیشی پد پرہنگیاں وتی نائب ءِ پیما میر شہنواز خان ءِ خان قلات نادینت - بلے نوں ریاست قلات ءُ خان قلات ءِ آ ءِ ارزشت نہ ات کہ آ ءِ پیشترا است ات ءُ - پرہنگیاں ہر وڑ بلوٹتیں ھماوڑ بوت یعنی اچ ہیشی پد ریاست قلات گوں تچکی ءُ برٹش گورنمنٹ ءِ زیردست بوت ءُ بلوچانی وت واجہی ءِ سر اقید لگت - اچ ھمیشی ابید بلوچ سردار وت مہ وتا ھم راست ءُ رازدار نہ اِتاں - آیانی تہا لہتیں مردمانی وتی لوٹ ھم ھمیش ات کہ ما ءِ پرہنگیانی زیردست جوڑ بباں - اچ ھمیشی پد داں ۱۹۴۷ء بلوچ حاکمانی جتاجتائیں دور ءُ بارگ ءُ یعنی خان نصیر خان دوئم' خان خداداد خان' خان شیر دل خان' خان محمود خان دوئم' خان اعظم خان ءُ خان احمد یار خان ءِ وھدا اگاں بلوچ کدی کدی جزوی طور پر پرہنگیانی نہ منّوک جوڑ بوتگاں - تاں اے جتائیں ھبرے بلے زیات تر گوں پیلوی ءَ آ ءِ پرہنگیانی زیردست ریاستی

حاکم ءُ تکان ءُ اے خطہ ءِ تہا پرجنگی ءُ حکم ءُ جاری بوتگ -ادا اے ھبر پدر کنگ لوٹیت کہ ریاست قلات ءِ کمان برٹش گورنر آف انڈیا ءِ دست ءَ نہ بلکن گوں تچکی ءَ برٹش گورنمنٹ آف لندن ءِ دست ءَ بوت ءَ -چیا کہ وھدے برصغیر پاک ءُ ہند ءِ بہر ءِ بانگ ءِ جار ۳ جون ۱۹۴۷ء ءَ شنگینگ بوت -تاں ایشی تہا ریاست قلات ءِ ہچ گپ نیست - بلکن قلات وت یک جتائیں برٹش کالونی ءِ ات -ہند ءُ پاک ءِ جتا بوگ ءِ پد بلوچاں اے لوٹت کہ ما ءُ وت آجو بباں -ءُ ما را وت واجہی برسیت - بلے آ ءِ وھدے ریاست قلات ءِ خان (احمد یار خان) ءُ گورنر جنرل آف پاکستان محمد علی جناح ءِ میانجین ءُ کہنیں دوستی ءُ پچاروکی ءِ استت -محمد علی جناح ءِ ھمے واھگ استت کہ قلات (بلوچستان) ھم گوں پاکستان ءَ ہوار بیت- وھدے کہ ھمے قرارداد خان ءِ چہ ءُ نمگا قلات ءِ ہر دو رکیں ایواناں "دارالعوام ءُ دارالامراء" ءَ پیش کنگ بوت تاں دارالعوام ءِ ۵۲ باسکاں یعنی تیوگیں ءُ دارالامراء ءِ ۳۵ باسکانی تہا گیشتری باسکان اے ھبر اارد کرت کہ قلات گوں پاکستان ءَ ہوار بیت -آیاں گوں راجی جوزہ ءُ واھگ ءِ پیاوتی واھگاناں درستان کت کہ ما ءُ وت یک قوم ءِ استاں مئے وتی یک جتائیں زبان ءُ 'جتائیں دود ءُ ربیدگ آں 'جتائیں سرزمین ءُ' ءُ جتائیں شناخت ءِ - ما ءِ دگہ ملک ءُ قوم ءِ جاتر ابد ءُ بار ءِ جوڑ بوگ نہ لوٹاں -ما ءُ وتی حال ءِ تہا وت وش آں - بلے خان قلات اے ھبرانی خاتر نہ کرت -وتی استمان ءُ معززیں ایوانانی باسکانی واھگاں چہ چپ وتی جندے دوستی ءِ راگوں محمد علی جناح ءُ زیات محکم کنگے بنیاد ءَ ۳۰ مارچ ۱۹۴۸ء ءَ ماں کراچی ءَ قلات آراگوں پاکستان ءَ یکجاہ کنگے نامہ ءِ سرا دستخط کرت -ءُ ریاست قلات (بلوچستان) ھمے پیم پاکستان ءِ یک بہر ءِ جوڑ بوت -

باب اوّل ، حاشیہ

۱۔ بلوچی زبان وادب کی تاریخ — از شیر محمد مری صفحہ نمبر ۲۲
۲۔ بلوچ قوم اور خوانین بلوچ — از خان احمد یار خان صفحہ نمبر ۳۱
۳۔ تاریخ بلوچستان جلد اول — از میر گل خان نصیر صفحہ ۱۴
۴۔ بلوچ قوم اور خوانین بلوچ — از خان احمد یار خان صفحہ نمبر ۴۱

باب دوٚمی

بلوچی لبزانکءِ آئی جتائیں بہر

کپیت - مئے بتل تئے وھدی سینہ در سینہ رکینگ بوتگ انت -بلوچی بتل ءِ گالوار ارانی سرا چینکس کار کہ کنگی انت آنکس کار نہ بوتہ - تاھم واجہ عبدالغفار ندیم ءُ واجہ غوث بخش صابر ءَ دلاں یک مزنیں کساس ایاں وتی جُھد کرتگاں بلے اے پڑا انگت کار کنگ لوٹیت ۔ بلوچی زبان ءِ لھتیں بتل چوش انت -

۱- بے ءبدل کیت برات ءِ بدل نہ ایت -

۲- زھم ءِ ٹپ روت زبان ءِ ٹپ نہ روت -

۳- پیرین ءَ چادر ئلب ءَ بند

۴- دُز ءِ ریش ءَ پُٹ ءِ

۵- دوبانک آگلین ءَ' دوبوپاں ریٹا ھیناں انگت واب ءِ ماں سبزیں سکان انت -

۶- چاہ مجن پہ برات ءَ وت چاہ ءَ کپے -

۷- انگور چہ انگور ءَ رنگ زوریت -

۸- بزامرک زوریت کہ شپانک ءِ نان ءَ وارت -

۹- کاراں کنت کارگر کاہاں ورنت ڈگی -

۱۰- مرد پہ نام ءَ مریت ءُ نامرد مردم پہ نان ءَ مریت -

۴- چاچ :-چاچ ھم مئے گیدی لبزانک ءِ تک شریں بہرے است انت -کہ لبزانک ءِ اے رنگ ھم مئے پہلوالیں مہلو نکے سینگے آنی تہار کینگ بوآتاں داں تئے وھداں سر بوتہ -گوشگیں عہد ءُ زمانگ ءَ مئے زالبولاں یا کسانیں زھگاں وتی شپاناں زیات براہ داز چنڈینگے حاترا چاچ گشت ءَ چہ ایندگہ مردماں پسوجست کنت -اگاں کسیا پسو بدیت -آئرا یک جوانیں ڈیہہ دیگ بیت ءُ رند آ ءِ چوش کشیت ءُ چاچ ءِ پسواوت دنت -

اللّے کنین بللے کنین
کوکڑوا جل ، کنین
وتی آنجگ ، پل ، کنین
آ ، دگراں کوہانی سرا مچ کنین
اچ ایشی پد ایند کہ مردم ھمواری واری ، چاچ کشنت -نوں ماء چیزے چاچ ، رنگ پیش داراں-

۱- سبز انت چوبہار ،
سہر انت چو انار ، (ھنی)
۲- خگ جنمبی بانک جنمبی
کپوتک پہ وتا آئہگ بندی (نیمگ / مکیں)
۳- نہ سریت ءُ پد کن (تگرد)
۴- نہ دپ ء است نہ دری
گند ، علی - (ہیک / اسپیدگ)
۵- ھر کرگ ء جنت سرگ ، روت لدا کیت پدا (جمبر)
۶ -من رئیں صدو روت
من نندیں صدو نندیت (ساھگ)
۷ - ادغدک اُد غدک
بی بی ، دیما غدک (آدینک)
۸- زنگی ایں تو پنگ دور جنت (چم)
۹- ھر بان، انت گوش ، ڈن ، (گس ، تیر)

۱۰- سہریں کُٹھہی نمبگ ءِ وسپی (زبان)

۴- **گیدی صوت** :- ایندگہ آریائی زبانانی پیا بلوچی لبزانک ءَ تہا ھم گیدی صوت است انت - اے ھما صوت آں کہ ایشانی پربندوک (تخلیق کار) زانگ نہ بنت - اے صوت سینہ در سینہ یک نسل ایا چہ ایندگہ نسل آں سر بوتگ انت - مئے پہلوالی زندے تہا ایشانی یک مزنیں ارزشت ءِ است انت - ءُ ھمے شیئر ءُ صوت انگت شپانک - بزگر ، بگ جت ءُ کاروان کشانی دل ءُ زبانانی سرا تر ءُ تازگ انت - اے صوتانی تہا شاتکامی ، غم ، مرگ ، دردءُ ایندگہ چاگردے ذودءُ ربید اگانی نن گپ ءَ سرا شیئر مان انت - اچ ھمیشی ربید جنگ ءُ مزھ ، لگوری ءُ بہادری ، مہر ءُ رابدربدی ءَ دروشم ھم گندگ ءَ کاینت - اے شہرانی تہا خاصیں وزاگوں شیئر لاذوگ ، سپت زھیروک ، لیکو ، ہوار انت کانوں ماءِ ایشانی جتا جتا پچاروکیءَ کناں -

شیر :- بلوچی شائری ءِ ھما بہر انت کہ اے سک دراج کش بیت بازیں انچیں شہر بلوچی گیدی شاعری تہا است انت کہ آ چہ صدبنداں انگت دراجتر انت یک شیئر ءِ تہا شائر بازیں من گپانی سرا وتی ھیالاں پدر کنت - نگ شیئر ءِ تہا بازیں ردیف ءُ قافیہ کارمرز کنگ بنت - شیرانی تہا جنگی داستان مہر ءُ دوستی ءِ داستان ءُ شائر ءُ وتی جندے ھیالانی پدری گندگ ءَ کیت - ءُ بلوچی شائری نگ ھم اچ ھمے شہراں بیت - اے شیرانی پربندوک ھم زانگ نہ بنت - ایشانی مُچ کنگ پر ابازیں کار کنگ ءِ تہ انت - بلے انگت گمان انت کہ بازیں شہر گارءُ بیگوا بوتگ انت - باید ھمیش انت اے رد اکا گیج انگت بہ جاہ راہ کبہ بیت -

لاذوک :- لاذوک بلوچی صوت ءِ یک بہر ءِ - صوت ھما زا گنت کہ آءِ شادءُ شاتکامیانی ساہتاں کنگ بہ بنت لاذوک کنوک یک ماں ءُ اشت ءِ آنی ہم ہواب - ے

لاڑے ءِ لڑو تھاں گشنت - لاڈوک ، نک رنگرے جوش انت -

لاڈے لڑے گو! لاڑے لڑے گو!

بیامنی گل ، لال ' گل ، گندگ ، بیا

کش کن گشان ، شنگ مہپران ، لاڑے لڑے گو! لاڑے لڑے گو!

ھالو :-ھالو ھم وشی ءِ شادہ ءِ روچاں گشگ بیت ءُ ایند گہ ھم جواب ہالو ہلو -

ہالو بلو -گشت ھالو زیات آروس ءُ سانگ ءِ سورانی وھد اں گوشگ بیت -

یک ھالو ء چوش انت :-

بلو ہالو کنت وشیں بلو انت

بلو ہالو کنت مبر ، منی ،

بلو ہالو کنت آبنہ چہ دور ،

بلو ہالو کنت چمّانی نور ، بلو ہالو بلو -

زھیروک :-زہیروک مئے بلوچی لبزانک ءِ ھما بہر انت کہ وھد ءُ زمانگ ءِ ایکس چہ دیماروگ ءِ پدا نگت تر ءُ تازگ انت - مئے پلوالیں مہلوکے چاگردے تہا گوں جوانیا زندگ انت -زہیروک ءِ تہا زہیر -دوری و دار گوشگیں وشی ءُ یل داتگیں جاہ ءُ دوار ' دوست ءُ دوری ءِ یاتاناں گوں شاری ءِ رنگاں پیش دارگ بیت -زہیروک ءِ تہا سوز ' دل پدردی ءُ بےوسی ھم ہوار انت -زیات تر زالبول زہیروک گشنت -اید چریشی ہما گپ جت کہ چہ وتی علاقہ ءِ سَک دور انت ھم زہیروک ءِ ہا ہوت انت -بازیں شپانک ھم وتی ماہ گوانگ آراز ہیروک ءِ روایات انت ءُ وتی ھال ءُ دنت -

یک زہیروک ءِ گونڈیں بہر ءِ چوش انت

پرتئی عشق ، کپتگوں کشک ،

تئی سرے ڈوری منئی چمانی کوری

موڈگ :- موڈگ یا موتک بلوچی چاگردے تہا انگت بر جاانت - موڈگ مدام مرگ ءِ وھد اگشگ بیت - موڈگ ءِ تہا مروک ءِ سہرائینگ بیت ءُ آئی توسیپ کنگ بیت - موڈگ مدام مئے چاگردے زالبولانی کارانت - کہ آ ءِ وتی گم ءِ مارشتاناں تالان کنت -

نازینک :- نازینک یالولی ءِ معنا ھم نازینگ انت - مئے گیدی لبزانک ءِ تہا ایشی یک مزنیں ارزشت ءِ کہ مات وتی گونڈیں چکاناں نازیناں ءُ آیاناں وابیناں ہرمات وتی چ آراتک مزنیں جنگ باز، دلیر ءُ یارجل ءِ لیکیت ءُ آئی شاءِ کنت - نازینک ہرراج ءُ لبزانک آئی چاگردے تہا گندگ ءِ کیت - بلکن اچ ہمیشاں گیدی لبزانک ءِ پدری بیت - نازینک ءِ تک رنگ ءِ اے پیم انت -

لولی لول ءِ یاں بچہ ءِ را

بندیت ہر ششیں ہتیاران

ڈھال و توپک ءُ کاٹار ءِ

زیری جابو ءِ مورتیناں

نندیت مرکباں ترندیناں

سپت :- سپت ءِ معنا ہما عربی ءِ لوز صفت ءِ انت کہ سپت ءِ رداللہ پاک ءُ محمدؐ ءِ توسیپ کنگ بیت چیا کہ بلوچ راج چہ اول سراں داں مرچیاں دین دوست بوتگ - بلے سپت گوشگ ءِ تک ھاسیں وھد ءُ پاس نوک ودی بوتگیں زھگانی وشی ءُ شاتکامی ءِ وھد اگشگ بیت - سپت مدام زالبول گشنت - یک زال ءِ سپت گشیت ءُ ایندگہ ہمائی

وڈاگشت

کے واب ءَ کے آگاہ

بندہ واب ءِ خدا آگاہ

لیلڑی :-لیلوی ھم مئے گیدی لبزانک ءَ تک دروشم ءِ لیلوی چو سوت ءِ پیا و شیانی وھدا گوشگ بیت - لیلوی تک مردے کشیت ءَ آئی ایندگہ سنگت پدا اِیگہ لیلوی گشنت - کلبگی ءِ پہلوالیں زندءِ تہاداں انگت لیلوی گوں آپ ءِ تاب ءَ زندءِ انت اوایک لیلوی ءِ ہوارانت.....

کائے کنداں ءَ لیلڑی ءِ لاں

بیکاں تو زنداں ءَ لیلڑی ءِ لاں

تئی شیرانی کلّی لیلڑی ءِ لاں

دل مئے نہ جلّی لیلڑی ءِ لاں

سیوی دو گامیں لیلڑی ءِ لاں

دوست ءِ پیگامیں لیلڑی ءِ لاں

(ب) **کلاسیکل ادب** :-

کلاسیکل ادب یا لبزانک ءِ تہاماء ہماکار پدانی سر اچار ءِ تیاں کناں کہ آیانی تخلیق کار زانگ بنت چوکہ ماء گیدی لبزانک ءِ تہا ہے ذکر کت کہ داں مرچیاں زانگ نہ بوت ءَ کہ کئے ایشانی جوڑ کنوک انت - ایشی نسل در نسل تنے وھدی آھت ءَ سر بوت ءَ - بلے کلاسیکل ادب اے چیم نہ انت - بلکن ایشی تخلیق کار زانگ بنت - بلے اے ھبر اوا پدر کنگ بیت کہ کلاسیکل ادب ءِ تہاماراکاں بر پچی دست کپت آ ءِ ترناشانزی ءِ انت - ردانک ءِ تہاماراتچیں تخلیق ءِ دست نہ کپت -

ہے ڈول کلاسیکل عہدے شائرانی شائری ءبابت ء وتی ہن گپ ءِ دیمابر آں -

کلاسیکل دور ءِ ادب ءَ تہا مئے ادبی ءُ دومئی دورے شائر ہوار انت -آ ءِ دورے شائرانی ہر چ مارشت 'زانت 'پگر ءُ لیک ءُ اگاں پد ریوت ءُماءُ آ ئزاوتی نبشتانک ءَ تہا ہوار کناں -کلاسیکل ادب ءِ بنگیج ءُماءُ چہ چاکر اعظم ءِ عہد اشروع کناں ءُ داں پر ہنگلی ءِ گڑ سری عہد اھلاس ءِ کناں -

کلاسیکل ادب مئے زبان ءِ راج ءُ درائیں تاریخی چست ءُ ایراناں وتی اندر ءِ رکنیت -کلاسیکل شائری ءِ اے دور ءِ شائر وتی کہول ءِ -تمن ءِ 'راج ءِ' بہادری 'دلیری -بیر گیری ءُ مہمان داری ءِ توسیپ ءَ کنت -شائری ءِ اے تہر ءِ شیر سک دراج انت ایشانی تہا داستان یا سہ یاراجانی توسیپ ءُ ثناء بند انت -بلے انچیں جاہ است کہ او دا ہے شیئر کسان ھم است انت - اے شئیر کم ءِ چہ کم بیست (۲۰) ءُ زیات چہ زیات دو صد ردانی سر اتمام بنت -کلاسیکل شائری ءِ اصل بنگیج چہ امیر چاکر رند ءِ عہد اشروع بیت چیا کہ آئی ریاست ءُ دور ءِ بادشاہی ءِ تہا بلوچ راج ءُ بلوچ ریاست ءِ وتی چیپ ءُ چاگرد ایک جوانیں ءُ گچین ءِ ارزش ءِ داشت ءِ -چریشی ابید اینگہ ہمسائیگیں راجاں چو کہ "ہندی 'پنجابی 'سندھی ءُ ترک ءُ افغاناں :وتی راج ءِ حاکم ءِ نیک نامی ءُ وشنامی ءِ ھاترا شئیر گشت -ءُ آ ءِ راجانی وتی ھاسیں ڈوم ھم ھے لیک ءِ ھاترا استتاں گوں ھے ھب ءُ بلوچ زانتکارانی تہا ھم پگر وُدی بوت کہ ماءُ ھم وتی شناخت ءِ ھاتر او تار اشائری ءِ زبان ءِ پیش بداراں -چریشی چاکری عہدے دوران ءِ ہر چ تہا جنگ ءُ جدل ءُ ایندیگہ چاگرد ءِ -

راجی جیڑ ہاتاں شائراں وتی ذر گالانی تہا ءِ رکنیت ءِ -ءُ ھے شیئر بلوچ راج ءِ بلوچی لبز انک ءِ تاریخ ءِ پدری ءَ کنت -

کلاسیکل عہدے ءِ شائر زیات حاکمانی درباری یا کہ رومانوی شائر بوتگ انت -ابید چہ یشی گوں مذہب ءِ اے عہدے شائرانی ھم یک شریں زندگی ءِ بوتگ -بازیں شیرانی تہااے گندگ ءُ کیت کہ شائر وتی سوت ءِ ہمدات چہ واجہ خداءِ تو سیپ ءِ شروع کنت ءُ آخر ءَ وتی نام ءِ گوں ھواردیگ ءِ ھلاس کنت -

چاکر ءِ دور ءِ شائرانی شیئر وتی حاکمانی چپ ءُ چاگرد ا گوش کنت - ءُ آیانی شیئر یک انچیں پیما گوشگ بوتگ انت کہ والواک یا اشکنوک ھمے ماریت کہ بلکن اے شیئر چاکر یا گواہرام ءَ وت گوشتگ یا آ ءِ وت شائر بوتگ انت -چیا کہ چاکر ءُ گواہرام ءِ تاریخی ایں جنگ ءِ شیئر ھمے پیم گوں تسلسل ءَ بیان کنگ بوتگ کہ ماء ھمے آسر ءِ سر بیاں کہ چاکر ءُ گواہرام گوں وت ءَ سی سال جنگ نہ کت ءُ بلکن آیاں سی سال تہنا شیئر گشت ءُ ءُ چیا کہ شیئر آیانی وتی جندے زبان ءَ فی البدیہ انداز ءَ گوشگ بوتگ انت -بلے ابید چہ یشی چاکر ءِ دوراد گہ بازیں ھم کردار بوتگ کہ آیاناں ماء اُم شائر گشاں -چوکہ شے مریدی برگ ’حانی ءُ ایندگہ بازیں-

اداماء اے ھبراالم پدر کناں کہ اگاں اے دور ءِ شائراں شیئر مہ گشتیں ءُ اے دور ءِ پہلوان ءُ ڈومباں اے شیئر اناں وتی سینگانی تہامہ رکنتیں -گڈاں مرچی مئے زبان مارا تک پہکیں پیادست نہ کپت --چیا کہ اگاں ماء مرچی زبان ءِ کہن کہنیں لوزانی سراچار ءُ پچار کناں تاں مارا وتی کلاسیکل دور ءِ شائرانی شیئر چار گ کپنت کہ آیانی تہا کجام کجام لوز زورگ بوتگ -آیا آءِ لبز ا پہک بلوچی زبان ءِ انت یا کہ ایندگہ ھمسائگیں زبان سندھی سرائیکی یا فارسی ءُ زورگ بوتگ انت -یقیناً اے عہدے تہازبان زیات پہک تر بوتگ -ءُ زبان ءِ گنجیں لعل ءُ گوہر اناں شائراں وتی شیرانی تہا کماتگ-

ابید چہ اے ارزشت ءَ کلاسیکل دورءِ شئر مئے لبزانک ءِ ھاترا یک تاریخی مڈی ءِ ارزشت ءَ دارنت - چیا کہ مئے راج ءِ تاریخی حیثیت نبشتانکانی رداماراُ دست نہ کپیت - آ ءِ تہنا ھمے دورءِ شائرانی شئرانت کہ آ ءِ سینہ بہ سینہ تاں مئے گرا سر بوتگ انت ءُ مرچی ماءُ وتی شناخت ءَ کت کناں -

ادا چیزے گچین شائرانی بارواَ نبشتہ کنگ بیت کہ کلاسیکل ادب ءِ تہا آیانی یک جتائیں نام ءُ ارزشت ءِ بوتگ - شے عیسیٰ کلاسیکل بلوچی شائری ءِ سر شائر زانگ بیت - ءُ بازیں گشتن ھمیش انت کہ شے مرید ءِ سلسلہ نسب ھم گوں شے عیسیٰ ءَ لگیت - شے عیسیٰ ءُ شہ کلاں یکیں عہدے شائر بوتگ انت بلے گوں مسک دلیدری ءَ اے گوشگ بیت کہ اے سر شائرانی بارواَ ھچیں ھاسیں پٹ ءُ پول کنگ نہ بوت ءُ ءِ تنگی اے رداتر ندیں گامگیج زورگ ءَ نہ بوتگ انت - شہ عیسیٰ ءِ شائری سوت ءِ تہر ءُ بوتگ آئی شائری ءِ زیات بن گپ جنگ ءُ جدل ءُ کم ءُ باز عشقیہ بوتگ - شہ عیسیٰ ءِ شائری چہ دل ءِ رگ ءُ روتگاں چست بیت ءُ اشکنوکانی دل ءَ چو انگرانی پیا درگ دنت - چوکہ آ وتی یک شئیر ءِ تہا گشیت کہ

قہر اَملّا گر گریں ناز انت
دُن دمے کم ءُ دمے باز انت

شہ عیسیٰ ءِ شاعری ءِ تہا یک ھاسیں جہلانکی ءِ است آئی جذبہ ءُ واھگ سک چست ءُ برزانت - آئی زبان سک صاف ءُ پلگار انت - ءُ ایندگہ ھمسائیگیں زبانانی اثر آئی شائری ءِ سرا نہ کپت ءُ اے دورے تہا زبان سک پہک بوتگ -

شہ مرید ھم ھمے دورے یک نامداریں ءُ سچائیں شائرے بوتگ کہ آئی کسہ باربار بیان بوتگ آئی شائری یک پہکیں ءُ پلگاریں شائری ءِ بوتگ - وھدیکہ آ ءِ چاکر خان

رند ءِ زور اکیانی ءِ ھانی ءِ پنُس گھریں غم ءِ اندوہانی آماچ بیت گذاں آ ءِ پہ دیم بیت ءِ
چہ چاگردے چست ءِ ایران یک کر بیت ءِ ھمے درگت ءِ آ ءِ وتی شائری ءِ بندات ءِ
کنت آ ءِ وتی جوزہ ءِ واھگاں وتی شائری ءِ تہا درشان کنت ۔آئی شائری ءِ تہا
زیات مذہبی رنگ ءِ دروشم گندگ ءِ کیت ۔چریشی ھمے پدر بیت کہ شہ مرید ءِ
تعلق داری گوں مذہب ءِ بوتگ ۔ابید چریشی آئی چاکر رند ءِ چاگردے ایندگہ ظلم ءِ
زور اکیاناں ھم وتی شئر انی تہا ایر جنگ چو کہ آ ءِ وتی یک شھرے تہا گشیت ۔

آس کپیت عالم سنچیت
نہ کہ مہر مانیت نہ کہ عالم
بیدچہ شہ مرید ءُ حانی ءِ

گوں شہ مرید ءِ ذکر ءِ ہوار اے الّی انت کہ گلیں حانی ءِ ھم کمیں ذکر
بیت چو ناشہ مرید ءِ تو سیپ پیلو نہ بیت چیا کہ گو ھمیشی ہوار حانی ھم ھمے پیم پہ مرید ءِ
لیلی ات ۔آئی ھم وتی دل ءِ لہر داناں شائری ءِ زبان ءِ پدر کت انت ۔ ءِ حانی ءِ
شائری کلاسیکل شائری ءِ تہا یک بلکی ارزشت ءِ داریت ۔چیا کہ منی گونڈیں پٹ ءِ
پول ءِ ھبر دیما کیت کہ حانی کلاسیکل شائری ءِ ھما اولی زال شائر بوتگ کہ آئی
چاگردے دودانی دیوال آناں دیم نیار تاں ءِ ظلم ءِ خلاف توار برزکت حانی ءِ شائری
سک پہک ءِ صاف بوتگ آئی زبان ءِ سرادری اثر نہ کپتگ پر چہ کہ زبان مردینانی
نسبت ءِ زیات زاہو لانی کرءُ وتی اصلی حالت ءِ اوشتات کنت ءُ چہ دری اثرات آں ءِ ر
کپتگ بیت ۔بلے اپسوز کہ حانی ءِ ھچیں راستیں شئر مارا دست نہ کپت کہ آئی ھم
درور لبدیں ۔

بی بی مہناز بلوچی کلاسیکل شائری ءِ ھما نامکیں ءِ زگریں مدی انت کہ تاریخ

ابید چہ مہناز ءِ ذکر ءَ تمام نہ بیت - چیا کہ بی بی مہناز رند تمن ءِ ھما ماہ گونگ ات کہ آء میر شہداد رند ءِ لوگ بانک ءُ وھدے پری رنگ ات - وھدیکہ آئی سرا گوں عمر ءُ دوستی ءِ بہتان لگیت - تاں آئی دل مسک پدر وبیت ءُ آ را ھچ جبر یک نہ وش گوزیت --

عمرمنی بگانی شپانک انت
عمریک ہپتارے قلم گوشیں
وارتگ ءِ ڈنڈے روپتگ ءِ کونڈیں
ڈونڈے ڈوھگ ءِ پشت ءِ ریش انت

اے شئیر ءَ ھچ پدر بیت کہ مہناز ھچبر گوں دل ءِ ھب ءَ عمر ءَ راپسند نہ کرتگ ات بلے چہ شہداد ءِ کست، ءَکنگ ءِ وجہ ءَ آئی وتی بلوچی کست بر جاہ داشت ءُ چہ وتی پاک دامنی ءِ پد گوں عمر آروس کت - وھدیکہ شہداد آیانی زنداں گوں جوانیا گوزگ ءَ گندیت تاں آئی سک دل پدر دبیت ءُ بہانہ ءَ یک کاریا آئی ءِ ینگ ءَ روت ءُ لوڑی ءِ گورا داریت کہ نزنیک ءَ مہناز ءِ لوگ انت ءُ لوڑی ءَ راگشیت --

زوت کن اوستا بجن نالاں
بورشپا دا انت کار منا باز انت
بلے لوڑی آئی گپ ءَ زانت ءَ سر پد بوت ءُ سپوات --
نہ بور شپاد انت نہ کار ترا باز انت
سوھتہ ترا مہناز ءِ جمل ءُ زراباں

کلاسیکل شائری ءِ تہا بی بی مہناز ھما ارزشت ءَ داریت کہ آئی شانزداھمی صدی عیسوی ءِ ھما تمنی چگردے گرءَ گت آتی تہا زالبولانی دیم بالا کرت

آیانی عزت ءُ وقار بر جاہ داشت بلوچی تاریخی ءِ ھاترا یک نام ءِ اشت - آئی شائری ءِ تہا زالبولانی سر چستی، خوداری، بلوچی غیرت ءِ برمش است انت - آ ءِ وتی پاک دامنی ءِ پدری ءَ وتی یک شئرے تہا چوش کنت --

من ھما انجیروں پتن تاکیں
برز ھما کو ہانی سرءَ رستوں
گیشتر پماگٹ سر شما بوتوں
من ھما باگ ءِ برز تریں درچکوں
سر منی ہچ گوات ءَ نہ چنڈ نیگ
بشام ءِ ہوراں بنڈنہ میسینتگ

نتگریں ملی بگر یا بیورغ شانزداھمی صدی عیسوی ءِ ھما کلاسیکل شائرا انت کہ آئی زانت 'بگر' راجی کردءِ بلوچیت ءِ مڑاہ وتی مٹ وت انت - یک نمگا آ ءِ جنگجو 'بہادر ءُ دومی نمگا آ ءِ یک الّسی شائرے کہ آ ءِ ہر جاہ شت تاں آئی سازءُ سروز آئراگوں اِتاں ءِ آئی وتی ورنائی داں آخری عمر گوں وتی شائری ءِ ھُب ءَ گوازینت آئی شائری کلاسیکل ادب ءِ ھاترا یک مزنیں نُدی ءِ چیا کہ آئی شائری ءِ تہا بلوچی شان ءُ نام داری' دیئگ ءِ گرنگ' زھم جنگی 'براتی ءِ سیالداری 'بلوچی عزت ءِ جلال ءِ بلوچیت ءِ کلیں سپت است انت -

ابید چریشی آ ءِ یک پہلوئیں عاشق ءِ ھم بوتگ ھمیگی ءَ آئی رومانوی شائری ءِ تہا یک مزنیں سوزے ھم بوتگ - آئی دانائی آئی زانت ءَ چہ موقع ءِ پائدگ زورگ وتی عہدا نام بوتگ - آئی اے زندمان ءَ راگوں نزیکی ءِ دستیگ ات - آئی ایشی درائیں تک ءِ پہناناتاں گوں ہر تیں دیداں چار تگ ات ماء اگاں اے بجوشاں کہ ملی بگریا

بیورغ اولی راجی شائربوتگ کہ آئی بلوچی ءِبلوچیت ءِ زانت وتی شئر انی تہاودی کر
تگ تاں ائے ھبر رد کنگ نہ بیت چیا کہ آئی رند ءِلاشار ءِ تاریخی ایں جنگ ءِراکلیں
بلوچ راج ءِ تباہی ءِ بربادی گشت، آئی گراناز ءِرا درائیں بلوچ راج ءِ میار ءِ تے
گشت ائی مدام تپاکی ءِ ہنجھا ہی ءِ سکیں دات -اے ھبر ادا ہمگ ءِ گپے کہ چار صد
سال ساری ھم بیورغ ءِ پگرچہ تمن داری ایں جاگر داذن یک راجی یعنی بلوچی
پگرے بوتگ چوکہ وت شائی یک شئر ءِ پدر بیت--
سوداگرے آنکه که من تئی دوستاں
ہر چیز لوٹ ءِ من پر توکاراں
زرتنت سنج ءُ زرگری هتیار
بستنت بلوچی ہرشش ایں هتیار
کلاسیکل شائری ءِاولی بہر ءِ تہابازیں بے مٹیں شائر بوتگ انت بلے ادا
لھتیں انچیں شائر ھم است انت کہ اگاں آیانی نام ءِذکر کنگ مہ بیت گڈاں گوں
ھمایاں سکیں بے دیمی ءِ -آیانی تہا یکے میر بالاچ گورگیج انت کہ بلوچی تاریخ ءِ تہا
آئی نام یک جتائیں ارزشت ءِداریت آئی بلوچی ننگ ءِناموس، لج ءُ میار ءُ میار
حلی ءِ ھاترا داں گڈ سری وھد اانگت قربانی دات -
میر بالاچ ءِ شمار ہژدھمی صدی عیسوی ءِ تہا بیت آئی زند تیوگ یک
احتجاجی زندے بوتگ ھے احتجاجی زندے تہا آئی وتی مارشت شائری ءِ زبان ءِ
درشان کت ءِ آئی وتی مڑھ ءِ احتجاج ءِ را یتوگ بلوچ راج ءِ جنگ ءِ راچہبر دو تمنانی
جنگ نہ گوشتگ بلکن آئی بلوچیت ءِ نام داتگ--
کوه انت بلوچانی کلات

انبارش بے ہوشیں گرانت
برزیں ھشی اش گواتگرانت
آپش بہوکیں چموانت

بیر بلوچانی تن دو صد سال ءَ
ترءِ تازگ انت
تن چار صد سال ءَ
لسہ ایں آھوانت دودنتانیں

ہژدھمی صدی عیسوی ءِ گذسری دورے ءَ بلوچی کلاسیکل شائری ءَ دومی دورے سرخیل کارروان ءِ سرشائر کہ ائی نام ءُ توار بلوچستان ءِ کنڈ کنڈاں تالان انت - آئی شیر ءَ صوت بلوچ پہلوال 'شپانک ءُ بجت انی ولانی تہا انگت ترءِ تازگ انت آ ءُ نامی ایں شائر واجہ جام درک بیتگ کہ آ ءُ یک رومانوی شائرے بیتگ - آئی شہرانی تہا امل ءُ ڈیل ءُ بالاد رنگ ءُ دروشم 'گپتار ءُ' رپتار ءِ توسیپ گندگ ءَ بیت - آ ءُ یک الی شائرے زانگ بیت - بلے آئی شئراں چہ ھمے پدر بیت کہ آ ءُ وتی ماہ گونگے پگر ءُ ھب ءِ تہا انکس ھمگر نچ انت کہ آئی حیال رگہ ئمگا باز کم برءِ ت - آ ءُ وتی یک شہرے تہا وتی دوست ءُ را چو سازا ینت --

دوشی پہ ھیالے نوکیں
مردمے دیستوں لڈوکیں
کندیت ءُ رچنت مروارد
جنزیت گلزمیں روک بیت

ملا فاضل ھم نوزدھمی صدی عیسوی ءِ یک نامدارین شائرے گوستگ - آ ءِ یک صدی ءِ اندرا ایں مردے بوتگ آئی شہر انی تما فارسی زبان ءِ اثر زیات است چیا کہ ایشی ھمے پہ ءِ بیت کہ آ ءِ فارسی زبان ءِ یک ملا ءِ بوتگ - بلے آئی ھم ھمے لوٹتگ کہ وتی شعرین زبان ءِ را ویما ببارت ھمیشگی ءِ آئی بلوچی زبان ءِ شائری کنگ -

ملا فاضل ءِ زیات شائری عشقیہ تہر ءِ تما بوتگ - آئی شائری ءِ تما یک شرّین رنگ ءِ درو شم ءِ اندگ ءِ گیت آئی شائری یک جھل آپیں زرے کہ آ ءِ چہ لعل ءِ گوہر ءِ پُر انت - آئرا

ہر چینکس جھلا بکیا بہ چنیں - آ ءِ ھمینکس زیات مروارد ءِ پُر انت - چوکہ آ ءِ وتی بیل ءِ یلاتاں وتی یک شیرے تما گیشت --

بیاهت منی شابی شیر تپاکیں براھندگاں
من گمانی رنجنتگیں اولاك نه باں
قول انت که نوکیں ڈگارے رنگ کناں
وتاگوں مہرنگے گماں ھم تنگ کناں

ملا فاضل وتی مدے زبان ءِ چراگ زانگ بیت - چیا کہ آ ءِ یک عوامی شائر بوتگ - آئی شیر انگت مکران ءِ ڈیہہ ءِ کلگی مہلوکے سینگانی تما محفوظ انت - ابید چریشی آئی وتی راج ءِ را راجی سوچ ءِ چگر ھم داتگ آئی یکوئی ءِ تپاکی ءِ سکین داتگ -

مست توکلی ءِ شمار ھم نوزدھمی صدی عیسوی ءِ شائرانی کاروانے تما بیت - آ ءِ ھما شائر بوتگ کہ آئی شائری ءِ بن گپ ءِ تما عشق بوتگ بلے عشق ءِ حقیقی بوتگ - کہ آئی چگر آئی زانت ءِ حیال سک جھلانک بوتگ' آئرا ھچیں تعلیم ءِ نہ

ہو تگ بے آئی شئر انی تہامر پی ایں رنگ ءِ رو شم ودی بیت -ابید چریشی آئی شاری ءِ
تہا تصوف ءِ راج دوستی ھم گندگ بیت -مست توکلی ءِ شہرانی تہا کائنات ءِ درائیں
تگ ءِ پہناداں گوں ہوار گشت ءِ کشار نال ءِ چراگاہ کوہ ءِ دریاب گندگ بیت -کہ
گوں ھمیشاں آئی ماہ رنگ (سمی)
زند گوازینیت --

دیم ایں چھوڑ یوو آں بلوخیناں
زلفاں چھوسیاہ ماراں تہلو خیناں
بڑایں چھوآہوآں تربوخیناں
زردیں چھوکنڈھی آں بہو خیناں

نوزدھمی صدی عیسوی ءِ گڑسری دورے دگہ یک پہلواں ءِ عوامی شائرے
اگاں ماء ذکر مہ کناں تاں چھپر مئے شائری ءِ رد تمام نہ بیت کہ آئی وتی نبداتی زند
یک پہلوال ءِ شپانک ءِ پیا گوازینت بلے آئی ھب ءِ مہر آئی چگر ءِ ھیال آئی لیک ءِ
زانت چہ یک عالم ایا کم ترنہ انت -اے نامی ایں شائر واجہ جوان سال بگٹی
ہو تگ کہ آئی شائری عشقیہ ءِ تصوف ہر دو تہرانی تہا گندگ بیت آئی روچ وتی
گوں دنیاءِ کارانی دست گٹی ءِ گوازینت ءِ شپاناں گوں ڈیہہ ءِ کلگی مہلو تکے کچارئیانی
تہا گوازینت چوہ آءوت وتی یک شہرے تہا نوشیت --

روش ءِ تتہراں گومال ءِ
چی ءِ پہ سواد ءِ خیال ءِ
حکم ءِ بچ نبی اقبال ءِ
کاروان دو جہاں ءِ کال ءِ

صفت ءِ بے بہانیں لعل ء
زیرو بندے من رومال ء

کلاسیکل لبزانک ءِ عہدے تہا گمان ھمیش انت کہ ھچیں ردانکامی کار کنگ نہ بوتگ - کہ آ ءِ تاریخی ارزشت مہ بداریت - بلے اے گوشگ بیت کہ ولچہ مُلا ہوتمان کلمتی ءَ بلوچستان ءِ ردانکای تاریخ ء راماں ۱۹۷۶ء نبشتہ کرتگ - بلے گوں جوانی ءَ اے گپے سراباور کنگ نہ بیت - چیاکہ اے عہدے تہا زیات شائری ءِ تہرے تہا لبزانک دست کپیت

اے دورے دگہ ھم بازیں شائر بوتگ انت کہ آیانی نام چہ زمانگے دست برد ءَ سر نیا ھتگ انت یا کہ تاریخ داناں آیاناں وت قدر نہ داتگ انت - تاھم دگہ لہتیں نامی ایں شائر چوش انت کہ آیاں کلاسیکل شائری ءِ شاھداد ملی ماہناز ہوتاں شے کلان شے عیسی ابراھیم شمبانی لشکر خان جسکانی رحم علی مری ملاعزت ملا بوھر ملک دینار میرواڑی دوستین زیحان جاڑو ءُ دگہ دگہ -

(ج) نوکیں لبزانک یا جدید ادب

بلوچی لبزانک ءِ وھد یکہ تاریخ ءِ سرا چمشانک دور دئیگ بیت گڈا اے نہال ءِ ردوم ءِ بر ءِ بود ماراچہ بیستمی صدی عیسوی ءِ بندات ءَ گندگ کیت بلے اے تسلسل چہ نوزدھمی صدی عیسوی ءَ کڑی مہ کڑی گون انت۔

وھد یکہ نوکیں لبزانک یا جدید ادب ءِ ذکر بیت گڈاں ماں پر ھنگی ءِ دور ءِ بارگ ءِ راچہیر بے ھیال کرت نکناں ۔چوکہ ۱۸۳۹ء پر ھنگی آں وتی ءَ خان قلات ءِ میانجیں تہ تکیں معاہدہ ءِ راہ ۱۸۴۵ء پروشت ءَ قلات ءِ سرا ارش کت ۔ تئو گیں بلوچستان ءِ تما وتی پاداتاں چہ دات اے دور ظلم ءُ زوراکی ' ناروائی ' نابرابری ءِ راجی بے وس ءُ بے وانگی ءِ دوورات ۔اے دورے تہا بلوچ راج ءِ راگوں سکیں ڈکھ ءُ ویل دیم آئیگا ہوار ہوار لبزانک ءِ تکاں بازیں نپ ءِ سیت ھمراست انت ۔آچو کہ اے دورے تہا بلوچی زبان ءِ چیزے ملا ھم است اتاں ۔آیاں وتی عہدے درائیں واقعاتاتاں قلم بند کت ۔ءُ اے عہدے شائراں اے نگیگیں جاوراتاں 'ظلم ءُ زوراکیاتاں وتی شئیر انی تہا چو مہر گے پیا کمات ھمیگی ءَ اے عہدے تہا ردانک ءِ تہر ءِ ھم بلوچی لبزانک ءِ دیمروی شروع کت۔

اے دورے چہ بلوچ شائر ءُ ملا آں ابید ھاعلم دوستیں پر ھنگی کہ آیاں وتی فوجی مقصد ءِ لیکے درگت ءَ ھم بلوچی لبزانک ءِ سرا کارکنگ کہ مئے ھاترا آیانی کارپد راہ شون انت ۔چوکہ ''مسٹر لانگ ورتھ ڈیمز'' ءِ نام داں انگت تر ءُ تازگ انت کہ آ ءِ یک آئی ۔سی ۔ ایس آفسر ءِ بوتگ ءُ آئی وتی نوکری ءِ گیشتری وھد ماں ڈیرہ غازی خان ءُ سیوی ءِ دمگاں گوازنتگ ات ۔آئی ھمے درگت ءَ بلوچی زبان ءِ کہنیں شہراتاں نز آرتگ ءُ پدا ایشاں اں (Popular Poetry of the ba-

(A ۱۹۲۰ء ماں کتاب دومی وتی ءِ ڈیمز چریشی ابید کنگ چھانپ نام ءِ (luches
ءِ داستاناں یکجاہ کنگ بلوچی ءِ نوکیں لبز انک ءِ تہاا ے ہر دو کتابانی یک بنگی ارزشت ءِ
است انت -

اے عہدے تہا بلوچی ردانک کاری ءِ ردا بلوچ قلمکار انی ءِ ایندگہ واننداگانی یک
مزنیں ہواری ءِ گندگہ کیت - کہ آیاں وتی شہدیں زبان ءِ دیمری ءِ لبز انک ءِ گوں
تچکی ءِ رادگی ءِ راہ شون بوئگ ءِ شبوت دات - آیانی تہا میر یوسف علی عزیز مگسی ' میر
عبدالعزیز کرد ' محمد حسین عنقا ' ملک محمد پناہ ءِ واجہ گل خان نصیر ءِ نام گروشک دینت
- اے واجہ کاراں وتی ردانکاری ءِ شائری ءِ درگت ءِ بلوچ راجی جنز ءِ رایک نوکیں
آگاہی ءِ دات - ایشانی بن گپ سرداری نظام ' جرگہ ' جہالت ءِ ظلم ءِ خلاف گوں
قلم ءِ جہاد کنگ بوتگ - اے عہدے لبز انک ءِ مستریں بہر راجی جوزہ ' راجی جہنز ءِ
راجی وت واجہی ءِ بارو اانت -

بیستمی صدی عیسوی ءِ بندات گوں شیریں جوزہ ءِ حب ایا بوت کہ ایشی تہا
لس واننداگاں گوں ہوار ہوار عربی ءِ فارسی زبانانی وانوکیں مُلا آں ھم کار کنگ شروع
کت - اے دورے ھاسیں مزہبی کار واجہ مُلا حضور بخش ءِ انت کہ آئی ماں ۱۹۲۴
ءِ قرآن پاک ءِ راماں بلوچی زبان ءِ رجانک (ترجمہ) کنگ - کہ واجہ ءِ اے کار چہر
بے ھیاال کنگ نہ بیت - ابید چریشی علی گڑھ کالج ءِ بلوچ وانندگاں ھم یک شریں کر
دے پیش داشتگ -

گوں وھدے روگہ ہوار بلوچی لبز انک ھم دیما روان بوت - بلے ایشی تہا تر ندیں
گامگیج چہ پاکستان جوڑ بوئگ ءِ پد گندگہ کیت - کہ اے وھداں بازیں نوک

باھندیں واننڈئیں ورنا آں وتی جتائیں وت واجھی لوٹت بلے آیانی زانت ءُ پگر ءِ بر خلاف کہ ہرچ فیصلہ ءِ دیما آھت تاں آیاں آء قبول کنگی ات بلے آیاں جتائیں پگرے بنیاد ءَ وتی تواروتی تران ءُ بنشتہ آنی تہا تالان کت گوھمیشی ہوار بلوچی لبز انک ھم دیما شت -

بلے بلوچی لبز انک ءِ تہا درستان زیات دیمروئی ھما واھدا اں گندگ بیت کہ وھدے چہ ریڈیو پاکستان کراچی اسٹیشن ءَ ماں ۱۹۴۹ءَ بلوچی پروگرام شروع بیت آء پروگرام ءِ ردءَ بند دیوک وت بلوچی زبان ءُ لبز انک ءِ سر اکار کنوک انت کہ آیانی تہا واجہ سید ھاشمی ءِ نام زیات گروشگ دنت -

اہید چریشی ماں ۱۹۴۸ءَ وھدیکہ واجہ محمد حسین عنقاء چہ مچھ بولان ءَ یک ہفت روچگی تاکے درکت تاں آئی تہا ھم بلوچی زبان ءِ یک بہرے است ات کہ چریشی بلوچی زبان ءِ ونوک ءُ بنشتہ کنوکاناں زیات نپ رست -۱۹۵۰ءَ مولوی حیدر محمد ندوی ءَ چہ کراچی ءَ "رومان" ءِ نام ءَ یک ماہتاک ءِ شنگ کت کہ اے ماہتاک بلوچی زبان ءَ ات ایشی ھم لبز انک ءَ رپائندگ رست -دسمتر اواجہ آزات جمالدینی ءَ ھم چہ کراچی ءَ یک دگہ ماہتاک ءِ "بلوچی" ءِ نام ۱۹۵۴ءَ شنگ کنگ شروع کت -کہ اے ماہتاک ءَ گوشتیں تاکانی باج برت -بلے اے زیات دیر لبدمان نہ بوت کہ ھمے سال ءَ یعنی ۱۹۵۴ءَ ملک ءِ تہاون یونٹ ءِ نظام بر جادارگ بوت -چریشی وجہ ءَ بازیں جمہوری ادارہاناں تاوان رسگ ءَ گوں ہوار ہوار بلوچی لبز انک ءَ راھم گورگند لگت - بلے اے دورے لبز انک ظلم ءُ زوراکی ءِ خلاف یک شریں سکین ءِ دنت - ون یونٹ ءِ خلاف مزنیں نفرت ءِ پدریت' جاگیرداری 'سرمایہ داسری' نوکرشاہی ءِ ایشانی سکین دیوکانی خلاف اے عہدے شائرءُ لبز انت دنتاں درشنت -گل خان

نسیر آزات، جمالدینی، محمد حسین عنقاء ءَ چہ بیدبازیں دگہ شائرءُ قلمکار کہ آیاں راجی پگرءَ زانت داشتت ءُ وتی پگرءَ راشنگ ءِ تالان کت، تاں آیاناں گرنگ ءُ بندی جوڑ کنگ بوت ءُ بے کچ اذیت دئیگ بوت - دانکہ آ ءُ وتی سیاسی ءُ لبزانکی کارءَ کرواں بیزار بہ بینت - بلے اے راجی پگر چیر بنگوئے نہ بوت - بلکن دگہ بازیں ھم ھمے کارروان ءِ تہا ھوار بوتاں واجہ گل خان نصیر، ءُ ھما شیر کہ ایوبی دورے تہا گوشگ بوتگ انت آیاناں بلوچی شائری ءِ تہا سک مزن سازاینگ بوتگ انت - کہ اے شہرانی تہا بلوچستان ءِ مہلوکئے تیوگیں زندمان ءِ درائیں تک ءُ پہنادانی پدری بوتگ -

چہ ۱۹۷۰ءَ ءُ پد بلوچی لبزانک ءُ شائری ءِ ردانک ءِ تک ءُ گوں گہتریں بنیاد یمروئی کت - چیا کہ اے دورے تہا بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ءِ انتظام کارءُ باسکاں گوں یک راجی ءُ لبزانکی ھب ءُ جوزہ ءِ ایاوتی کرداناں دیما برت، وتی کارءَ پیگواہ بوتگیں دود ءُ ربیدگ، تاریخ، گیدی سوت، گیدی کسہ ءُ ایندگہ تاریخی ندی آنی نزآرگ ءُ یکجاہ کنگ ءِ ذوبہ زرتگ ات - ایدچریشی لبزانک ءِ درائیں تکانی سراکار شروع بوتت - شائری ءِ درائیں تہرانی تہا شائری شروع بوتت - بلے اے دورے لبزانک ءُ شائری کمیں زیات زنگ دارانت کہنیں یا رزمیہ دروشم کم گندگ ءُ کیت -

انوں چہ بلوچ ورناوانندگانی کساس زیات بوتگ ءُ بلوچی زبان ءُ لبزانک ءِ راسک مزنیں نپ ءُ پائدگ رسگ - اے وھداں بلوچستان ءِ درائیں ھنداں الم بلوچی زبان انفرادی صورت ءُ نبشتہ کنگ یا وانگ بیت ءُ بازیں ھنداں اجتماعی پیماکار گل آنی صورت ءُ دیمروئی بوتگ ءُ انت - ایشی مستریں وجہ ایش انت اول بلوچی زبان ءِ قلمکار گوں تچکی ءُ کار کنگا انت ءُ بلوچی زبان ءُ بے کساس کتاب چھاپ ءُ شنگ بوتگ ءُ ایشی ابید بلوچی ماہتاکانی تعداد ھم زیات بوتگ کہ آیانی رسائی تاں ہر

لس واندیں بلوچ ءَ تاں بیت اے ماہتاکانی تہا گوں ھاسیں وڑیا ماہتاک "بلوچی" کوئٹہ ءَ ماہتاک "لبزانک" حب گوں گشادی ءَ گام جناں انت۔

بلوچی لبزانک وتی چپ ءُ چاگردے اینگہ لبزانکانی پیما ھم مئے روژنائیں باندات ءِ شمگاراو شونی کنگا انت۔ بلوچ شائر ءُ ردانکارتی پیاچہ وتی باندات ءَ ناامیت نہ انت بلکن آ ءِ چدءُ گیشتر کارپد ءُ سراجزم انت۔ بلوچی زبان ءُ ہر کجام لبزانک کہ ودی کنگ بوئگا انت آ ءِ مئے چاگردے دیمروئی، وش حالی، گہبودی ءُ امن ءُ مستاک ءِ استال انت۔

لبزانک ءِ نوکیں دورے تہا سک باز کارکنوک ہوار انت کہ آیانی تہا چیزے نام زیات روژنا انت۔ واجہ خدا بخش مری، سید ظہور شاہ ہاشمی، شیر محمد مری، امان اللہ گچکی، کریم دشتی، ملک محمد پناہ، ملک رمضان، عطا شاد، ڈاکٹر نعمت اللہ گچکی، صورت خان مری، مٹھا خان مری، گلزار خان مری، پروفیسر عزیز محمد بگٹی، مراد ساحر، اثیر شاہوانی، غنی پرواز، صباد شتیاری، الفت نسیم، بیگ محمد بلوچ ءُ اینگہ بازیں ھم است انت۔

(۱) نثر جدید یا نوکیں رِدانک۔

اچ ایشی پیشتر من الکاپی ءَ نوکیں لبزانک ءِ سرا چمشانک دور دات۔ بلے اداماء نوکیں لبزانک ءِ تہا نوکیں رِدانک ءَ نوکیں شائری ءِ جتا جتائیں تہرانی ذکرا گوں گونڈیں سرحالاں مہ کناں۔ گڈاں مئے نوکیں لبزانک چہبر پیلو نہ بیت۔

ھمے ڈول کہ ایندگہ زبانانی لبزانک انت کہ آئی تہا ہر قسمیں صنف یا تہر ءِ تہا کار کنگ بیت ھمے پیم بلوچی زبان ءِ قلمکارانی بے مٹیں ھذمت ءِ چہ بلوچی لبزانک درائیں تہرانی وابند انت۔ بلے آ ءِ دگہ گپے کہ جاگہے ترند ءِ جاگہے ست گامیں گندگ ءِ کائینت۔ اداماء لہتیں تہرانی ذکرءِ چوش کناں۔

ناول - ناول اطالوی زبان ءِ لوز ءِ کہ آئی معنا یک نوکیں یا عجبیں۔ بلے چہ درستاں ساری ناول ماں انگریزی زبان ءِ لبزانک ءِ براہ جوڑ بوت کہ ناول ہماکہ یا واقعہ ءِ را گوشگ بیت کہ ایشی تہا یک ھاسیں رد ءِ بندیا گوں واقعہ ءِ رانبشتہ کنگ ءِ ترتیب دگ بیت۔ ناول ءِ وتی بنجائی ھیال آئی پلاٹ یعنی زمین کردار نگاری ءِ وھد ... ءِ ابہ بیت۔

بلوچی لبزانک ءِ ردانک ءِ تک ءَ چہ درستاں کم ترکار ناول ءِ سریو تگ۔ ایشی مستریں وجہ ایش انت کہ ناول مدام دراج کش بنت ءَ اے دورے تہا ہر مردم ءِ وھد تیکس گراں بہانت کہ آ ءِ پہ ناول وانگ ءِ وھد گیشینت نہ کنت۔ وھدیکہ یک نبشتا تکے ءَ راوانوک نہ بوت گڈاں آئی نبشتہ کنگے پائدگ چے انت۔ بلے مئے لبزانتاں سک کم کارا اے تک ءَ کرت ءَ آ ءِ کارکنوکانی تہا تہنا واجہ ظہور شاہ ھاشمی، واجہ منیر احمد بادینی واجہ امان اللہ گچکی ءِ نام منی دیما آھتگ انت اگاں چہ ایشاں ابید دگہ کے است گڈاں من معلوم دار نیاں۔

افسانہ آزمانک - افسانہ یا آزمانک ہما گونڈ تریں کسہ انت کہ آئیز افسانوی انداز ءَ نبشتہ کنگ بیت - آزمانک ءِ راتہما یک ھاسیں واقعہ یا ھیال ءِ سرا گوں شریں اثر مندیں پیمایا پیش دارگ بیت ءُ آئی تہا یک ھاسیں آسر ءِ است انت - بلے افسانہ ءِ باروا گوشگ بیت کہ اے سک دراج مہ بیت بلکن ایشرا زیاتاں چہ زیات نیم کلاک داں کلاک ءِ میانجین ءَ وانگ بیت - چیا کہ ھما وانوکاناں تکاسری مہ بیت -

بلوچی لبزانک ءِ ردانک ءِ تہرا چہ دستاں زیات کارا ے وھداں آزمانک ءِ سرا بوگ ءَ انت - ءُ بازجوانیں ءُ اثر مندیں آزمانک دیما آھتگ - بلے اے تک ءَ اولی نام واجہ عزیز بگٹی ءِ دیما کیت - ابید چریشی واجہ غنی پرواز' پروفیسر صبا دشتیاری' عبدالخالق بلوچ محمد بیگ بلوچ ناگمان ءُ دگہ بازیں ھم ھوار انت -

ڈرامہ 'کسمانک - ڈرامہ یا کسمانک بلوچی لبزانک ءِ ردانک ءِ تہا نوکیں تہرانی تہا حساب بیت چوناہر صغیر ءِ تاریخ ءِ تہا ایشی ارزشت سک کہن انت - بے بلوچی لبزانک ءِ تہا ایشی سرا تنگی سک بازکار کنگ لومیت - چیا کہ مئے مہلوک تنگی چہ ڈرامہ ءَ ھچ سرپدنہ انت کہ اۓ چہ چیزے ءُ گوں مئے زندا ایشی اچے تعلق داری انت - اۓ ھبر ھمگی ءَ دیما کاینت کہ کسمانک ءِ شنگ ءُ تالان کنگے ادارہ مۓ صوبہ ءِ تہا تہنا دوانت یکے ریڈیو پاکستان کوئٹہ ءُ دومی پاکستان ٹیلی ویژن کوئٹہ انت کہ صوبہ بلوچستان ءِ تہاا ے ہردوکانی عمر چہ سی سال ءَ دراج ترنہ انت - سی سال ھم گونڈیں عمرے نہ انت بلے اے دوئیں ادارہ آں آنکس کار نہ کتہ کہ اینکس ادے مہلونکے امیت ءُ واھگ انت بلے اداماء یک پیم ڈوبہ ھم نہ جناں کہ اے تک ءَ ھچ کار نہ بوت ءَ - بلکن کار کنگ الم بوت ءَ بلے پہ تنگیاں چنکے آپ چے انت - ھمے پیم بلوچی کسمانک ضرور نبشتہ کنگ بوتہ ءُ شنگ ءُ تالان کنگ بوتہ - بلے اچ ایشی

مے لبزانکے تھگی پیلوبوت ہنت - ایبد چریشی کسمانک ءِ تہا ھما تاریخی ' ثقافتیءُ راجھی پیما حالات ءُ واقعاتانی نقش ءُ کہ آں دیم پہ دیما پیش دارگ بیت ءُ شائی یک آسرے درکیت دانکہ گندوگ ءُ اشکنوک چاگردے چست ءُ ایراں سرپدبہ بنیت - تاھم بلوچی زبان ءِ قلمکاراں چوکہ عطاشاد' غوث بخش صابر' حفیظ بلوچ یاکہ حلیم مینگل ءُ کم ءُ باز کارنگ بے کسمانک آنی تہا تیوگہ بلوچی چاگردے زند' دودءُ ربیدگ 'نندگ ءُ پاداگ ءُ وردن ءُ وراک گندگ ءَ نیاینت -بلکن اداماء اے بگوشاں کہ انوگیں کسمانک تہنا ہورکیں ھنداناں پُرکنگے یک کوشت ءِ ءُ ایوکہ کمرشل پیمائے کسمانک اڈئیگ بوتگ انت -

ماء دسمترا ھے اوست داراں کہ کسمانک ءِ تک ءُ سک تر ندیں گام زورگ بیت ءُ ایشرا زیات گہتر جوڑ کنگ بیت -

ترجمہ' رجانک-رجانک یاترانک ھم لبزانک ءِ یک بہرے کہ ایشی ردایک زبان ءِ لبزانک ءَ رادومی زبان ءِ تہا رجانک کنگ بیت -ھمے ڈول بلوچی لبزانک ءِ تہائے بہر ءُ سراکمیں کار کنگ بوتہ - بے انگت کار کنگ لوٹیت چیاکہ بلوچی لبزانک ءُ رادومی زبانانی تہاءُ دری لبزانک ءُ راماں بلوچی زبان ءِ تہا رجانک کنگ سک المی انت -بے ائے تک ءُ ہر چینکس کہ کار کنگ بوت ءُ تاھم آءِ کارکنوک ستاکرزنت چوکہ واجہ غفار ندیم 'آغا نصیر خان احمد زئی' واجہ غوث بخش صابر 'محمد بیگ بلوچ' ملک محمد پناہ-

شاعری یا نوکیں شائری

بلوچی زبان ءَ نوکیں شاعری ءِ بنگیج ھم چہ بیستمی صدی عیسوی ءِ بندات ءَ شروع بیت چیاکہ آ ءَ وھداں بلوچی چاگردے سرادری زبان چوکہ اردو فارسی ءَ عربی ءِ میل نوک نشتگ -ءَ اے وھداں بلوچ راج ءَ چیزانچیں ورنا وانندگ ھم ودی بوتگ کہ آیاں شعوری پیاگوں نوکیں ڈکشن ءَ بلوچی شائری ءَ دروشم نوک کتگ -چہ اے صدی ءِ بندات ءَ داں مرچی ءَ کہ بلوچی شائری ہر کجام تہرے تہازیات ردوم زرتگ ءَ آ ءَ انگت سر سبزانت ءَ سرءَ چوڑ کشگانت -آ ءَ اے پیم انت -

غزل- واجہ سید ظہور شاہ ھاشمی ءِ گُشتن چوش انت کہ غزل ءِ بندات ماں بلوچی زبان ءَ چہ ملنگ بابا ءِ شائری ءَ بیت کہ اولی وار ملنگ بابا ءَ غزل ءِ تہرا شعر گوشتگ - اگاں اے ءَ ھبر راست انت تاں ھم ماراں ھچین ہبے نیست چیاکہ غزل ماں بلوچی شائری ءَ نوک ردوم انت -بلوچی شائری ءَ غزل ءِ وڈءَ ڈول چہ فارسی شائری ءَ گرگ بوتہ-

غزل ءِ لوزی معنا بازیں بلوچ واجہ کاراں وتی وتی پیا گوشتگ بلے آیانی سرا گوں بازی ءَ تپاک کنگ نہ بوتءَ -غزل ھما شائری انت کہ ایشی تہا سک گوں پراہ ءَ شاہیت ایں ھیال ءَ پگر یا شائری کنگ بیت- غزل ءِ تہازیات ماہ گونگیں ءِ ڈیل ءَ بالا دے رنگ ءَ دروشم ءَ قدءَ کساس چو مروارد ءِ پیاپیش دارگ بیت - ءَ غزل ءَ ہر شیر وتی جاگہ ءَ جتائیں معنا ءَ مطلب ءِ داریت -

بلوچی شائری ءَ ماں غزل ءِ تہرا سک جوان دیمروی کرتگ -ءَ بلوچ شائراں اے ءَ تک ءَ شریں گامگیج زرتگ- اے وھداں اگاں غزل ماں شائری ءَ

تھرانی تھا کہن زانگ بیت ءِ بلوچی شائری ءِ نوک دود نتاں انت -بلوچی شائری ءِ چیزے غزل گشیں شائر چوش انت -محمد حسین عنقا' گل خان نصیر' احمد زہیر' احمد جگر' انور صاحب خان' عطا شاد' سید ظہور شاہ ھاشمی' کریم دشتی ءُ مراد ساحر ءُ دگہ بازیں ھم ھوار انت -

نظم - بلوچی شائری ءِ نظم نوکیں تھرے نہ انت کہ ما ءِ ایشرا نوک بگوشاں ءِ کلاسیکی نوکیں نظم ءِ تہا پرک سک باز انت -چیا کہ کلاسیکل دورے نظم کہیں دراج تر انت نوکیں پہ کساس -کلاسیکل دورے نظم بازیں ھنداں ھم وزن نہ انت ءُ نوکیں نظم وزن ءِ پابند انت -بلوچی نوکیں شائری ءِ نظم ءَ ھم جوانیں پیا دیم روی کرتگ -ءُ سک باز نوکیں شائراں وتی وتی مجموعہ ھم شنگ کتگ -چو غزل ءِ پیا بلوچی نظم ءِ تہا شائری انگت گوں وتی جمب ءُ جوش ءَ انت -لہتیں گچیں نظم گشیں شائرانی نام اے پیم انت -

واجہ گل خان نصیر' واجہ آزات جمالدینی' قاضی عبدالرحیم صابر' مجید گوادری' ابراہیم عابد' بشیر بیدار' مراد ساحر' مبارک قاضی ءُ دگہ بازیں -

آزات شائری - آزات شائری یا آزات نظم ھما شائری انت کہ اے ردیف ءُ قافیہ ءِ پابند نہ انت -اے شائری ءِ تھر چہ انگریزی ءَ زورگ بوت ءُ ءِ بلوچی لبزانکے ھما بندانی شائری وھدیکہ چارگ بیت تاں آئی تہا ھم ما را آزات شائری ءِ رنگ گندگ کیت -ءِ میانجیں ءِ دورا شائری ءِ تہا بازیں ردءُ بدل آھتنت -ھمے وجہ ءَ بلوچ شائراں ھم گوں وھداں ءَ دورا روگ شروع کت -آیاں ھم وتی شائری ءَ رَا تچکی ءَ گوں ردیف ءُ قافیہ ءِ پابند جوڑ کت -ءِ بلوچی شائری ءَ یک وارے پدا آزات شائری ءَ چہ گوستگیں پنجاہ سالاں ردوم زرتگ -ءُ اے تک ءَ ھم

بلوچ شائراں گوں شریں وڑیا دیمروی کرتگ -ءُ چاگردے ہر تک ءُ پہناتے سرا شائری کنگ بوتہ -آزات شائری ءِ بنگیجاں نوکیں دورے تہا چہ درستاں ساری واجہ آزات جمالدینی ءُ کرتگ اید چریشی واجہ عطا شاد' ملک طوقی 'اکبر بارکزئی ءُ صدیق بلوچ ءُ جتائیں نام وددی کرتگ -ءُ نوک باھندیں شائراں ھم گوں اید گہ تہراں ہور ہوار آزات شائری ءُ راھم دست ءُ گپتگ -ءُ بلوچی لبزانک ءُ تہا آزات شائری گوں ترندیں گاماں دیمروی کنگا انت -

نعت ءُ حمد - حمد ھما شائری انت کہ ایشی تہا ھما بزرگ ءُ مستریں ذات اللہ تعالی ءِ سپت ءُ ثنایان بیت ءُ نعت ھما شائری ءُ راگوشگ بیت کہ ایشی تہا حضرت محمد صلی اللہ علیہ والہ وسلم ءُ راتوسپت کنگ بیت -

ماں بلوچی شائری ءُ چہ ھما کلاسیکل دورا اے ہر دو تہر کارگرگ بوتگ انت تاں روچ مروچی ءُ نوکیں شائری ءِ تہا ھم انگت اے ہر دو تہر ترءُ تازگ انت -بلوچی شائری ءِ یک جوانیں بہرے ماں حمد ءُ نعت ءِ سرا اڈ دیگ بوت ءُ- چو کہ مُلا فاضل' مُلا قاسم 'مُلا عزت ءُ دگہ -اید چریشی نوکیں دورے بازیں شائر ھم است انت کہ آیانی تہا لہتیں نام چوش انت -عنایت اللہ قومی 'غوث بخش صابر' یاسین بسمل' خیر محمد ندوی 'ادریس بلوچ ءُ دگہ بازیں ہوار انت -

اب سوئم

وچی داستان

شہ مرید ءُ حانی

اے داستان بلوچستان ءِ کنڈ کنڈاں تاں مرچیاتر ءُ تازگ انت لبزانک ءِ کساس درائیں ردانکار ءُ شائراں وتی ردانکانی ءُ شئر انی براہ بہ داستانہ کت ءُ -اے داستان بلوچستان ءِ رودراتی دمگ "ڈھاڈر" ءِ چہ تعلق داریت مندو خان ڈھاڈر ءِ یک جان مندے ات - آئرا جنک ءُ است ات کہ آ ءِ کساس براہ دارءُ ڈولدارات -آئی نام "حانی" انت -آئرا مہلوک ءِ چہ آئی حُسم ائیا کاڑانی سرتاج حانی، سیائیں شپانی ماہکائیں حانی، واہیں دلانی آگاہی حانی - بازیں سپت ءُ ستائیں نام داتت - حانی سانگ گوں شہ مرید ءِ بوتت - شہ مرید یک تبیں ءُ بہادریں ورنا ءِ ات -اے ہردوک وتی سانگ بندی ءِ سک وش اتاں ہردوکاناں آیانی ہم مٹ رستت-

پانزدہ صدی ءِ عظیم ایں بلوچ سردار میر چاکر خان رند یک روچے سیل ءُ سوات ءِ چہ لوگ ءَ درکپت - بازیں گردگ ءُ شکار ءِ پنگ ءِ آئی دم بر وھد نیمروچ ات -آئی دور میدان ءِ سرالہتیں گدان دیست -آ ءِ ہے گداناں ءِ ءُ مندو ءِ گدان ءِ دپہ اوشتات بے مندو ادانہ ات - حانی ءِ مہمان آراپہ حزت رینت -حانی ءِ میر چاکر خان ءِ آپ ءُ تام ست میر چاکر خان آپ کم وارت حانی ءِ حُسن ءُ زیات بے تاب بوت -آئرا اے ہچ باور نہ بوت کہ اے گدانانی تہ گونگیں ھم جنک بیت انت -چاکر رند شاروچاں حانی ءِ شیدائی جوڑ بوت ءُ ہر چ وتی روح ءِ تسکین جوڑ کنگ لوٹت- بے آئی ھاترا گرانیں ھبر ایش ات کہ حانی سانگ پیش گوں شہ مرید ءِ بوتت- ءُ چاکر رند گو کہ سردارات -ہر چیز دست ءَات بے دومنی ءُ نگاہ ءِ چہ شہ مرید ءُ جوان مردی ءُ دلیری ءِ ھم ترس

جگراں مرید ہچ چہ حانی ء من کہ پچیت دست ء موقع مدیں کہ عات چارگ بے ۔

نمازا ء سہب کہ گشتت مرید شہ کہ یادات ھم قول یں مرید ء ر ، پیار
حاترا ء چکاسگ ء قول بے - نہ بیتن بند داداں من بلوچیت چیز بہ من اچ کس بہ
داتاں ء دیم لوگ ء مرید شہ چے رو یک (شازاتاں) ڈوماتاں وتی خان چار دار
ڈوماں "؟ لوٹت چے شازاں بلوٹے - درانیت مرید - کت شروع گشگ شیر ماں
جندا ء حانی چہ ابید لوٹاں نہ چیز ہچ دگہ ماء "! واجہ کت عرض ء بندی دست ل
ڈوم بے - انت جنگ ء مندو میر حانی چیاکہ - کناں نہ دات من ء حانی بے
آرا حانی آئی - گنت ء چاکر میر پڈا درائیں اے کہ زانت مرید آخر - بوتاں نہ ی
دربار ء چاکر بیرت آرا حانی ڈوماں - ات کنگی بیلو قول وتی آئرا کہ پرچیا - بخشات
قرار ء صبر ء مرید ء پد رنگیں ء حانی چہ - اِش گیت ہچ ء زرء مال بازیں ء کت ن
اگاں آئی - کت بیان آرا داستان گے وتی ء کس ہر گوں آئی - شت
ء حانی ء نارواٸی ء چاکر انگت تیں بوار ڈیک ایا کوہ گوں ایایا مرگ گوں - چلک در ں
قرار پیا ہچ آرا دل آئی گشت پیا ء گنوک چو تہا جنگلانی ء کوہ آء - کت ء بیان ء آرا د
- داتنت داگ انداں بند ء جان اوتی حاترا کنگے بلاس اھگاناں ء ہب وتی آئی - ت
حاترا ء ابیکی ء آرام گیشتر پہ مرید شت نہ انگت ء دل آئی چہ اشم درو بیچ ء حانی ء
ذکر ء اللہ سالاں سی داں آء - شت ء شریف اللہ بیت ء ہمراہی ء کاروان یک ں
ء ماد ء گوات گوں ء کت نہ ہیال بے را آ حانی آئی ھم ہمودا - بوت مکماء تما
- کنت سر ء حانی برے سالاماں منی کہ کت ء عرض گپوتاں ء بانی سالاں
ای .. وردان حاکمی 'پوشاک ء پچ ڈیں وڈ آرا حانی ء رند چاکر امیر ء کالا منہ ں

ءَ زندمان ءَ ایندگہ وشی ءَ شاتکامی دیئےَ گوشت کت بلے حانی وتاراچہ اےُ
چیزاں انگت بُرزءَ بالا لیک ات ءَ مرید ءَ مہرے وترابندیگ ءَ قوایگ جوڑے
ات -چاکرءِ ہچ ڈیمیں لاچ ءَ تہانیات - وھدیکہ چاکرا آئی مہر حاصل
گوشت کت گڈاں حانی ءَ آئرا پہ سرپد کت "اےُ چاکر من زانین کہ تو
سردارےُ ءَ ہژداہزار رندے مسترے -بلے منی مرید اچ تو ہزاراں درجہ گہتر
"وھدیکہ چہ سی سالاں پد مریدیک وارے پداوتی ڈیہہ ءَ آھت تاں د
کہ لہتیں گدان انت -ءَ یکجاہ ایابازیں مہلوک مچ انت -آءِ سرپد بوت
چاکرءِ سیل ءَ سوات ءَ دربارانت اےُ وھداں مریدیک ملنگ ءِ شکل ءَ ات -
کس ءَ درست نہ کرت -آئی دیست کہ مہلوک تیراندازی کنگ ءَ انت آ
ھب بوت کہ من وتی ورنائی ءَ یاتاں دوبر تازگ بکناں آءِ آھت ہمے رد
اوشتات -ہرکس ءَ گشت کہ ملنگ آرا بلئے تیرے جنت -وھدیکہ شہ مرید کم
زرت ءَ گوں اولی تیرانشانگ آرا جتے -کوکاربوت کہ ملنگ ءَ نشانگ آرا جت- پ
گنگ بوت کہ مستریں کمان ءَ بیاراات وھدیکہ کمان ارگ بوت ءَ مرید ءِ دست ءَ
بوت -تاں مرید ءِ چہ چمان آرس یلہ بوت ءَ آئی کمان آرا پجہت -چیاکہ
کمان آئی ورنائی ءِ کمان ات -ءَ شائی پد اےُ استعمال نہ بوتت- شہ مرید
اے کمان ءَ ھم اولی تیرانشانگ آرادور دات -مہلوک حیران بوت کہ اےُ کے
-آخر زانگ بوت کہ اےُ مریدانت -ہمے حال شت حانی آرا سر بوت -حا
ہموداتچک آھت ءَ شہ مرید ءِ گوراکپت -بلے مرید آئرا نہ چارت ءَ وتی دیم آرا پ
دات ءَ رادگ بوت -ءَ حانی ھم آئی پشت ءَ رادگ بوت -آئی حانی آرا سک
کت کہ من مروچاں دگنیاءَ یل دات ءَ -من دگنیائی مردم ءَ نیاں -منا بلہ

بے حالی ءَ آئی چہ گپاناں گوش نہ داشت ءَ آئی پشت ءَ گون بوت -ءُ ہمے وھد اں یک اسپیتی جڑے حاضر بوت- اے ہردوک ہمیشی سراسوار بوتاں ءُ پہ اگار بوتاں دان روزگارے مرچی پہ اے گندگ نہ بوتاں-

للہ ءُ گراناز

اےِ داستان چہ کیچ ءُ مکران ءِ یک بندر "کلمت" ءِ علاقہ ءَ تعلق داریت - ایشرا کساس سے صد سال ءَ چہ گیشتر بیت-

میرباران کلمت ءِ یک نامداریں مردے ات "گراناز" آئی جنک ات -آئی آروس آراگوں للہ ءَ سک دیرنہ گوستت-گوں میرباران ءَ دیریگیں دشمنی ءَ سرا آئی دشمناں کلوہ دیم دات کہ ماءَ وتی بیرے گرگ ءَ آیگا آن -ہمے پیم میرباران ءَ وتی ورنائیں توپنگ جنگیں ہچاناں پہ دژمنانی درائینگ ءَ دیم دئیگ شروع کت-

للہ ھم آئی زاماس ات آءَ ھم تیار بوت- آئرا سک باز سرپد کنگ بوت کہ مہ رو بلے آءَ انگت شت میرباران ءِ اے گل گوں دژمناں مڑہ ءِ ھاترا رادگ بوت ءُ دومی نیمگا ھم مزنیں لشکر ءِ ات-آسروت پدرات-کہ میرباران گوں وتی ہچاں جنگ ءِ تہا جنگ بوت -ءُ پدا ایوکا للہ ءُ نوکر سرآھت اِتاں-للہ سک بے کساس ٹپی بوتت-نوکرا وھدے کہ آئرا ٹپی دیست تو آئی ھسپ آرا چابک ءَ جت ءُ چہ جنگ ءَ بڑا گلینت ءِ کہ للہ بمانیست-ھسپ چہ جنگ ءِ بڑا ایکا ایک لوگ ءَ آھت-

وھدے کہ ھلکے تہاا ے گپ تالان بوت کہ میرباران آئی چہ جنگ بوتگ انت ءُ للہ وتی جندے جان آرازرتہ ءُ پہ بیئنگ ءَ آھت ءَ-گڈاں گراناز ءَ وتی پت ءُ برا تانی مرگ

ءِ سرا انگس دل پدردی نہ بوتت کہ انگس للہ ءِ لگوری ءِ سرا۔ بلے تہ اللہ ءِ زوری مشہور بوت ءُ گراناز ءِ کازاں وزوڑیں شگان جت ۔ آخر گراناز ءِ ہم آئی بزدلی ءِ سرا شک بوت ءُ آئی اے چیز آرا په وتی کہول ءِ یک عیب ءُ لیک ات ءُ اللہ ءِ ھاترا کلوہ دیم دات کہ "من لیک ات کہ تو مزار ءِ پیا مرے بلے تو روباہ ءِ پیا جست ءُ وتی جان آرا رکنیت ءُ نوں تو منی ھاترا مرد نہ بلکن زھگ ءِ پیا ءِ"۔

اے شگان ءُ اللہ ءِ پثانی سرا واد پر ربت ۔ گڈاں للہ ہم چہ وتی نمگا کلوہ دیم دات "من وت نہ جستگوں بلکن ھسپ ءِ منا آورت ءُ اگاں منی نپ جوڑ بہ بنت من پرتی پت ءِ بر تانی دژمناں مرگ ءِ پرشتہ ءِ جوڑیاں"

وھدے کہ للہ ذراہ بوت ۔ گڈاں آئی چہ دژمناں بیر گپت ءُ گراناز ءِ ھاترا کلوہ دیم دات کہ اے من ہرچی کت ءُ اے ایو کا منی ھسپ ءِ ھون ءِ بدل انت ۔ چہ ءُ پد گراناز ءِ باور بوت کہ للہ چینکس بہادر انت ۔ ءُ آئرا وتی ایوکی ءِ احساس بوت ءُ سک پیشمان بوت کہ من چیا آئرا شگان جت ءُ آئی ہم چہ ضد ءُ وجہ ءِ قول کتت کہ تو منی گہار ءِ ۔

نج ایشی پد گراناز درائیں ھلکے مستراناں سہدل کرتنت کہ آئرا گوں للہ ءُ وش بکناں ءُ گوں گومے تلوسگ ءُ گراناز للہ ءِ مہر ءِ سک بے کساس بندیگ جوڑ بوت ءُ چو گنوکانی پیا اداں اوداں سر ءُ جت ۔ ءُ آئی بے گم ءُ چگران آئرا یک چکمیں لیلی ءِ جوڑ کت ۔

گراناز ءِ اے بزگی ءُ بیچارگی ءِ مملوتک ءُ وھدے کہ دیست ۔ آیاں للہ ءِ باز صلاح ءُ سوج دات کہ گراناز تئی دژمن انت ۔ آ ءُ تئی یاداں ءِ رکوک انت ۔ آ... کلے ب قرار انت تو آئرا چل بکناں ۔ بلے ادا گرائیں ھمیر ایش ات ۔ ...یالی قول ب

مچیں ءِ دیوال ات -
گڈاں آخر ایشیء مولوی ءَ ہمے سوج دات کہ شمے قول ہماوھداں پرشت ءُ شمائیگجاہ بوت کنت کہ گراناز تیو گیس زند اوتی سہتاں گورامہ کنت ءُ للہ بھنگ مہ وارت اچ ایشی پدہر دو نیاں ہمے پیم وتی زند گوازینگ ءِ قول کت ءُ ہر دو نیاں مرد ءُ جن ءِ پیا وتی زند گوازینگ شروع کت -

عزت ءُ مہرک

ایرانی بلوچستان ءِ تہا یک ہندے است ات کہ آئرا "پیر دان" گوشگ بوت - آئی تہا یک سک براہ دار ءُ زیبائیں جنک ءِ است ات کہ آئی نام "مہر خاتون" ات ءُ مہلوکءِ تہا آءِ چہ مہرک ءِ نام ءَ زانگ بوت - آگاں آئرا ہر کس ءُ بدستیں گڈاں آءِ ہمائی بوت ءُ شت - حتیٰ کہ مکران ءِ درائیں شائراں وتی شئرانی براہ آئرا جوڑ کرت ات -

مہرک وتی نازکوزھگ ءِ نام ءَ ات - ہمے ھاترا دومی شائراں بازوت وتی ھب ءُ واھگانی سرا قابو کت - بلے مُلا عزت ءُ ایشی گرنگ ءِ ھاترا سک باز جہد کت - ءُ مہرک ءِ پت آرا پد ماں پداکلوہ دیم دات - آخر آئی چہ مُلا عزت ءَ دہ بندگ (مولد ءُ گلام) صد پس 'صد گوک' ہزارانی حساب ءَ زر ءُ ایندگہ سہت ءُ سہر وئت - مُلا عزت اے بڈے پیلوکنگ ءِ ھاترا پہ گوادر ءِ شگاراوگ بوت - ہمے میانجیں ءَ یک کاروان ءِ ھم آھت چہ ہمے پیردان ءِ کہن ءِ سرا گوست کہ ہماوھداں مہرک ہمراجان شودگہ ات ءُ آئی شپارئیں ملگور شنگ ءِ تالان اتاں ءُ آئی تیگوئیں بدن چہ موداں چیر ات - کاروان ءِ مردماں آئرا پری ءِ یک ات - ءُ ہمے کسہ ءِ ھیتے

تہا بیان کت -تاں معلوم بوت کہ اے مہرک ات-

دومی روچاکاروان ءِ سر خیل یک وارے پدا پہ آئی چارگ ءِ ھاترا آھ
وھدے کہ آئی پدا آئرادیست -اء واہمائی بوت ءُشت ءُشائی دل ءِ یک آہ سرد
ءِ ھم در آھت -اچ ہمیشی گندگ ءَ پد مہرک سک بیمار بوت- ءُ ہمی روچا آءِ مر
گشنت کہ مہرک ءَ کاروان ءِ سر خیل ءِ نظر لگت ئوھدے کہ مُلا عزت ءِ چ
مزنیں تنگ ءَ تاچ ایارنداے درائیں مالاناں پیلو کت ءُ پہ پیر دان ءَ واتر بو
وھدے کہ آء اوا آھت ءُ پہ مہرک ءِ پت ءِ ھاترا آروس ءِ کلوہ دیم دات - گ
آئرا معلوم بوت کہ مہرک مرت ءُ آئی ہچ پیاباورنہ کت ءُ وت پمائی چارگ ءِ ھاترا
جناں بوت آخر آء یک نا امیت بوت ءُ "من مہرک ءَ نہ گنداں" گشاں بوت ءُ
پروتی پت ءُ پیر کی ہنکین پنجگور ءِ نمگارادگ بوت-
گشنت کہ آء جنگلانی تہاتاں مرچی ایا یگواہ بوت ءُ ءَ آئی "پیر دان" نامیں ہنگ آرا
ذعاکت ءُ چیزے واھداں پہ آء جاگہ میدان جوڑ بوت -

فیروز ءُ شاراں

بلوچستان ءِ تہا بلوچ کہول ءِ یک براہ داریں ءُ ورنائیں شوانگ ءِ است ا
-کہ آئی نام فیروز خان ات -آئرا نل (بینسری) جنگ ءِ سک ھب ات-ء
نل جنگ ءَ سک زبرات -یک روچ ءِ فیروز خان جنگل ءِ تہاوتی مالاناں چارینگ
ءَ ات کہ یک دراچ ءِ سار تیں سایگہ نشت "نل ءِ جنگ شروع کت - ہمے وھدا
اچ ہمدا "جت" تمن ءِ یک زیبائیں جنک ءِ ھم گوزگ ءَ ات کہ آئی نام شاراں ا
-آء چہ نل ءِ تواربازبے تاب بوت ءُ ہمے ورنا آراچارگ شروع کت -دومی

شاراں ءِ ڈیل ءُبالا دءُ حُسن ءُزیباایافیروزخان ءِ دل آراپروت بت- ہردوک یک آدگرے مہرے قولیگ جوڑ بوتاں ءُ چد ءُ پد آ ءَ ہرروچ گوں یک ءُ دگرا پہ دوزی دوزی ءُ نندءُنہاد کرت اِش-

ہمے ہندا یک دگہ قمبر خان نامیں سیاپاد تمن ءِ سردار خلیلیں ورناءُ دولت مندیں است ات -آ ءُ ھم یک علاقہ ءِ مسترات کہ آئی علاقہ ءِ دراہی صدمیل ءُ پرائی کساس پنجاہ میل ات -آئی چار باگ اتاں صدگلام اتاں یک صدءُ بیست ءُ پنچ عرنی حسپ اتاں آئی پت مرتت -آ ءُ ایوک ات آئی ھم شاراں ءِ براہ داری ءِ ستا اشکتت -یک روچے قمبر خان شاراں ءِ پت ءِ گورا شت ءُ وتی پجاروکیءُ رندوتی آیگءِ مقصد آرا بیان کت ءُ پہ شاراں ءُ ھاتراسانگ لوٹتے -آئی پت ءُ یک اے ڈولیں مالداریں مردم ءِ دیست- توچے پیم آئرا نامیت کنت آئی پت ءُ قمبر خان ءُ ہاں دات -

وھدے کہ اے ھبر شاراں ءُ معلوم بوت -گڈاں آئی فیروز ءُ ھم حال دات -تاں آ ءُ دویناں ہمے شورکت کہ اچ اداوتاراںجتاں ہمیشی پد یک روچے آ ءُ ہردوک اچ ہمے ہنگا جست ءُ شتاں آیانی روگ ءُ پدپٹ ءُ لوٹ شروع بوت- ھلکے درائیں مردم آیانی رندکپتاں آیانی تہا قمبر خان ھم ہوارات کہ آئی دست ءُ زحم ءِ ات -
وھدے کہ آیاں فیروز ءُ شاراں ءُ دیست-گوں گندگ ءُ قمبر خان فیروز ءِ سرگ آراچہ گردن ءُ جتاکت ءُ شاراں آرادست ءُ گرگ ءِ کوشست ءِ کت بلے شاراں ءُ گوں مزن سگی ایاکارکپت ءُ جنگ شروع کت -
"اے قارون ءِ اولاد تو مال ءُ دولت ءِ گوات ءُ مرچی یک گریب ءِ سراجتاکت من تراجوان زانین کہ تو منی پت آراگوں لہتیں زرءُ سہراگپت ءُ بلے تو منی بدن

ت آر پہ بہا گپت نکنے
چ ہمیش پد آ ءَ قمبر خان ءَ شگاشت ءَ بہائی دست ءَ خنجر آراپولت ءَ وتی سینگ
ءَ جِک دات ءَ شاراں ھم ہمدا مرت یعنی آ ءَ شت گوں وتی مجنون ءَ ہوار بوت۔

جام ءُ کوراں

بلوچستان ءِ مشہوریں بندر سون میانی ءَ یک بلوچ کہول ءَ جاہ منند ات۔ کہنیں زمانگ ءَ ہمے کہول ءِ یک مردے است ات کہ آئی نام نور خان ات ءَ آئی یک بچ ءِ نام "جام" ات کہ آ ءَ سک براہدار ءُ بہادر ات

آ زمانگ ءَ سون میانی ءَ تہا بکالانی حکومت ات ءَ بکال سک باز آباد ات۔ رام چند نامیں بکال آر ایک جنک ءَ است ات کہ آئی نام "کوراں" ات کہ آ ءَ باز زیبا ءُ خوبصورت ات یک روچے آ ءَ گوں وتی دگہ یک دزگہار ایا وتی باگ ءَ تہا ٹیلاپ کنگ ءَ ات کہ ناگہاناں جام شمودا گوست ءَ آئی چم پہ کوراں ءِ سر اکپتاں ءَ جام بمایانی کرا آھت کوراں ءَ آئی دزگہار ءَ آئرا سک باز ھبر دات بلے جام پدا نہ بوت وہدے کہ آ پہ وتی لوگ ءَ شتاں جام ھم آیانی پشت ءَ روان بوت ءَ تاں کوراں ءِ لوگ آھت درائیں روچ کوراں ءِ لوگ ءِ اے شگاء آ شگا ترتاب ءَ کت وھدے کہ ہمے حال نور خان ءَ سر بوت گڈاں آئی آھت وتی چ آرست ءَ گیت ءَ بر ت۔ دومی روچ جام پدا کوراں ءَ باگ ءَ آھت ءَ ہمے پیم ازا ئنگ ءَ کت۔ سیمی روچا پدا ھم آ آھت گڈاں کوراں ءِ دل ھم رحم شت ءَ آئی ھم گوں جام ءَ ہر وتی شروع کت۔ ہمیشی پد آ دوئیاں گوں ہے منیں مہرایا وتی روچاناں گوازینگ شروع کت آیاں یک آ ءَ دگرا چہ جتا نہ بوگ ءَ قول کت ءَ یک ءَ آ دگرے شیدائی بوتاں ہمے۔

کوراں ءِ مات ءُ پت آتاں اے حال سر بوت آیاں کوراں ءِ تر ءُ وءُ تا کو آرا کلوہ دیم دات کہ بیائے کوراں ءَ بہ برے لہتیں روچاں پد کوراں ءِ مرد آھت ءُ کوراں ءِ برت ءُ وھد یکہ کوراں وتی مہلوتک ءِ را آیگہ دیست تو آئی راہاں جام ءَ دیست ءُ گوشت ءُ کہ من روگاؤں وھد یکہ جام ءَ اے گپ اُشکت تاں آئی سر ادوت کت ءُ وآئی زار ءُ پریات شروع کت کوراں ءِ رنیگ ءَ پد جام ہمائی ہیتگ ءَ شت ءُ گوں ہمائی ملت -

گوشنت جام ءُ کوراں ءِ یکجاہ بوئیگ ءَ پد آ ءُ ہر دو کاں رب ءِ دربار ءَ دیما لوٹت کہ یا اللہ ماراچہ مئے دژمناں بہ رکین ءُ مارا جتا مکن آیانی دعا اللہ ءِ بارگاہ قبول بوت - چریشی آ ءُ ہر دوئیں پد اتاں مرچی ایا گار بوتگاں انت - ہمے ڈول بند راتی چاگردے تہا تاں مرچی ہمے داستان تر ءُ تازگ انت -

مری ءُ کھورانھ

کراچی ءِ کلگی ہند گذاپ ءَ یک تمن ءِ آباد انت کہ آئرا "برفت" گشت - اے تمن ءِ مردم زیات تر مالداری کنت - ءُ کوہ ءُ کوچگاں زند گوازینت - اے مہلوتک پہ وتی مال ءِ کچرانی ءِ ھاترا وھدے سندھ ءُ وھدے بلوچستان ءِ دمگاں لڈ ءُ بڈ کنت -

"برفت" تمن ءِ تہا یک مرد ءُ جن ءِ است اتاں - اے ہر دوکاں گوں وشحالی ءَ زند گوازینت - مردے نام "مُنگ تھر" ءُ جن ءِ نام "مری" ات - منگ تھر ایکس براہ دار نہ ات بلے باز پہلوان ءُ ورنائیں مردے ات ءُ ایشی جنین سک زیبا ءُ براہ دار ات - آ ءُ دوئیں گوں مالداری ءَ دست گٹ اتاں ءُ مال اِش چار ینت -

ہے ہند ایک دگہ شوانگے ھم است ات کہ آئی نام "کھوراٹھ" ات۔
کھوراٹھ ءِ دراج دراجیں ملگور اتاںءَ ڈیل ءَ بالاد ھم سک براہ دارات۔ ہمے
ذول مری کھوراٹھ ءِ عشق ءَ بندیگ جوڑبوت۔ءَ کھوراٹھ ءِ دل ءِ تہا ھم مری ءِ
مہر نشت۔ ہر دو یک ءَ آدگرے پیہریگ جوڑبو تنت۔

یک روچ ءِ ہر دو کاں شور کت کہ منگ تھر ءِ کشاں۔ آخر عہد ءِ پیمان ءِ
ردلوھدے کہ منگ تھر تسب ءِ وہت۔ تاں مری ءَ آئرا گوں ساداں بست ءُ
چہ کوہ ءِ سرا جہل ءَ دور دات۔ ہمے پیم ءَ منگ تھر مرت۔ وھدے کہ سہب بوت ءُ
کھوراٹھ گوں وتی مالاں آھت۔ ویتے کی مری مرچی سک وشحال انت ءُ ویم ءِ بر شناک
انت۔ چیا کہ آئرا نون ہچ بیمیں گم ءِ نیست ات۔ءَ آئی گوں بے ترس ءِ لرز ءِ
درائیں داستان بیان کت۔ وھدے کہ اے دردناکیں داستان آرا کھوراٹھ اُشکت۔
گڈاں آئی دل ءِ تہا رحم ءَ دماغ ءِ تہا سوچ ودی بوت کہ زابول چینکس بے پہم انت
۔

کہ آئی مرچی یک مزن روزیں ءُ بہادریں مردم آرا کشت ءُ گڈاں آ ءِ ہندات منی
کوشگ ءَ چے پیم ءُ وارت۔ کھوراٹھ یکدم پاد آھت ءُ وتی دراجیں ءُ زیبائیں موداناں پہ
تبرزین ءَ گونڈ کتاں ءُ مری ءِ دست ءَ داتنت ءِ۔ ءُ گشت ءِ کہ آ ءِ مودانی سراتو مہر یگ
اتے۔ آیاں ہزور ءُ منابل۔ آئی ہمے گشت ءُ راد گ بوت۔ مری ءَ آئرا بازداشت منت ءُ
دستبندی ءِ کت بلے آئی ہچ پیا گوش نہ داشت۔
اچ انیشی پد مری ءِ چم ہچ بو تاں آئی ہوش بد جاہ بوت ءُ آ ءِ سک ملور بوت گڈاں آئی وتی
مردے قبر آراجوٹ کت ءُ آئی قبر ءِ بھاتی جوڑبوت ءُ وتی تیو گیں زندھموداگواز نیت
ء۔

بالاچ ءُ بلیدی

سمّی نامئیں یک زال ءِ سردار بیورغ ءِ ھنداجاہ منداتت- آ ءِ یک مالداریں
زال ءِ ات-ءِ آئرا ہچیں چُکّیں زھگ نیست ات- پہ ھاترا آئی سیاد ءُ وارثاں آئی مال
ءُ ملکاناں وتی چم ءِ چیر اکت ات-ءِ ھمے تمن ءِ سردار بیورغ ءِ ھم ھمے لوٹت- وھدیکہ
ائی سمّی ائے سرپد بوت کہ من ءِ منی مال ادا محفوظ نیاں تاں آئی ائے ھنداء راہی
ات ءِ میر دودا گورگیج ءِ ھندا شت باھوٹ جوڑ بوت -میر دوداء آئراہر ہمیں مدت
ءُ کمک ءِ دل سد کی داتت-
دومی نمگا سردار بیورغ ءِ سمی ءِ یل دئیگ ءِ میر دوداءِ گورلباھوٹ بوتگ ءِ را
تی بے عزتی لیکت گڈاں آ ءِ گوں وتی لھتیں تمنداراں شت ءِ سمّی ءِ مال ءِ پساناں ایر
جت ءُ واتر بوتاں سمّی ءِ وتی حال ءِ راداں دوداءِ کر۲ برت -بلے آ ءِ وھداں دوداواب
ت چیاکہ گوشگیں روچ ءِ آئی آروس بوتت-بلے دوداءِ مات ءِ ءِ آئی ترو ءِ آئرا
سک شگاں جت ءِ گشت کہ آ ءِ مردچون باھوٹ دارنت کہ داں نیم روچ واب انت-
دوداء راھمے گپ ءِ وتی باھوٹ ءِ بے عزتی ءِ سک تورت -گڈاں آ ءِ جھنا بیورغ ءِ
ئی لشکر ءِ پداکپت -وھدیکہ آئی آیاناں رسینت ءِ ھکل دات ءِ ءِ پداجنگ بوت
جنگ ءِ تہا دودا جنگ بوت ھمے ڈول آئی دتی باھوٹ ءِ رکینگے ھاترا وتی جان ءِ را
م ندر کت -
دوداءِ مرگ ءِ وھداں بالاچ کساں ات وھدیکہ آ ءِ مزن بوت تاں آئی مات ءِ آئرا آئی
ات ءِ ھون ءِ گرگے ءِ وتی باھوٹ ءِ بے عزتی ءِ جوزہ دات کہ ہرچ پیم بیت چہ
ردار بیورغ ءِ ایشی بیر گرگ بیت - وھدیکہ بالاچ ورنا بوت تاں آئی وتی ھنداء
یل دات ءِ گار ءِ گم بوت-

داں لہتیں وھداں پدا کہ آ ءِ پیر گر گے وڈا بوت گڈاں آ ءَ آھت ءُ پہ سرداربیورغ ءَ کلوہ دیم دت کہ وتی ہنان ءَ بیئے من ترا الم جنین -

یک نمگا سرداربیورغ گوں وتی اردءُ لشکر ءَ ءُ دومی نمگا بالاچ تنہا گوں لہتیں سنگتاں - اے پیم بالاچ سرپد بوت کہ دیم پہ دیمی جنگ ءِ تہا بیورغ یک وارے پدا منا جنت -گڈاں آئی گوں سک ہوشاری ءِ کار گپت - شپ ءِ کت ءُ بیورغ ءُ آئی مردمانی سرا ارش کت ءِ - اے پیما آئی بیورغ ءُ سک مزنیں تاوان ءِ دات- گڈاں سردار بیورغ ءَ آئرا اشگاں جت کہ تو چو تولگ ءِ پیا جنگ کنے اگاں پکّ تو مردئے گڈاں روچ ءِ روشنائیاں جنگ بکن -بلے بالاچ ہچ پیما زہر نہ گپت - چیاکہ آ ءَ سرپد بوت کہ اے یک جنگی ہنر ءِ گڈاں بالاچ آئی پسوا وتی یک شئیر ءِ تہا دات--

بیورغ ترا ہوش من سر انت
من جنگے نہ دات اوں تولگی
گوں شہریءَ بیورینتہ بدی
نئے بور بست آں نہ دہ صدی
نہ لشکرے سیاہ او بزیں
من پہ وتی ھیسی سرءَ
ہر شپ چو بشامی جڑءَ
بنداں وکایاں پہ مڑءَ

ھمے پیما بالاچ داں چینک ءُ سال بیورغ ءِ خلاف مڑ دات ءُ گڈ سرا آئی بیورغ ءُ کشت گڈاں اے پیم آ ءَ وتی کرد ءِ تہا سوب مند بوت ءُ ھمے پیم آ ءَ داں وتی مرگ ءَ ھم ظلم ءُ زوراکی ءِ خلاف سرین بستت - آئی ہچ پیما بلوچ راج ءِ سرا سکی ءَ

سورئی آتاں سخت نکت سوھدیکہ آخری وھدا آئرا معلوم بوت کہ بیورغ ءِ مردم آئرا پہ کوشگ ءِ ھاترا آھتگ انت ءُ نوں آ ءِ ہچ پیانہ چیت گڈاں آئی بیورغ ءِ مرد ماتاں وت لوٹت ۔ ءُ وتی کرا نندارینت آیاتاں گشت ءِ کہ اچ شما ءَ یک ءَ منی نزیک ءُ بیت ءُ گپ بجنت چیاکہ من نوں پیر بیتگاں ءُ شمئے ھبر اشریا سرپد بوت نکناں ۔ تاں شمایاں یک ءِ نزیک ءَ آھت ءُ نشت ۔ گڈاں آخری واھداں ھم ھمے مردم ءِ را بالاچ چہ وتی خنجر ءَ جت ءُ کشت ۔ گڈاں گشتے کہ نون منا پکوشت ۔ من وتی مٹ یک وارے پداواپینت ۔

ھمے پیم آئرا کوشگ بوت ۔

بالاچ ءِ کردیک پیداواریں کردے ۔ آ ءِ تنہا وتی جندے پیر گیری ءِ ھاترا نہ ات بلکن آ ءِ اے درائیں بلوچانی ھاترا ایک سکین ءِ ات آئی ہچ وھدیا وتی ءُ بیورغ ءِ مڑ ءِ را گورگیج ءُ بلیدی ءِ جنگ نہ گشت بلکن آئی بلوچی ننگ ءُ ناموس ءُ باھوٹ ءِ عزت ءِ رکھگے جنگ ءِ نام داتت ۔ آئی راج دوستی ءِ ھبرا وت شمائی شیران پدرانت ۔۔

کوہ انت بلوچ آنی کلات

بڑزیں ہشی ہمسائیگ انت

امبراہ اش بے رائیں گرانت

آپ بھو کیں چمگ انت

کوڈی پیش ءِ کنڈل انت

نشتی جاہ کرکادگ انت

بوپ ڈگاری تحتگ انت

بور مٹے سپیدیں چنبر انت

بچ مٹے گیشنیں گونڈل انت

رند ءُ لاشار ءِ سی سالی جنگ

یک روچے میر گوارام خان ءِ چچ میر رامین گوں وتی لہتیں سنگتاں ماں سیوی ءَ کیت -اداگوں میر چاکرے ناکوزھگ میر ریحان رند ءِ ھسپ تاچینگے مٹ داریت - بور تاچینگے تہا آ ءِ ہر دوک برو بر بنت -بلے چے کنے کہ منصف درائیں رند اتاں آیاں پہ میر ریحان ءِ عزت ءُ شان ءِ ھاترا ہمے گشت کہ میر ریحان کٹت ءُ چہ ہمے حبرا میر رامین سک ناوش بوت ءُ ادا آئی ہچ نہ گشت بلے وھدیکہ آ ءِ پہ وتی ڈیہہ رادگ بوت -تاں راہ ءَ آئی میر چاکرے ڈیہہ باہوٹ بوتگیں گوہر جتنی اوشترانی جڑاناں کشت ءُ دور داتنت -وھدیکہ اے حبر میر چاکر خان ءَ رست تاں آ ءَ بے کساس زہر گپت ءُ اے کار آرا وتی شان ءُ کماشی ءِ بے عزتی لیکت ءِ -ءَ ہماوھداں بے چک ءُ پدا آئی رندانی یک لشکر ءِ جوڑکت میر گوارام خان ءِ سرا اُرش کنگے فیصلہ کتے-

مائی گوہر جت تمن ءِ مالداریں زال ءِ ات -آئی اوشتر ءُ پس ءُ مال سک بے کساس بازاتاں آئرا پہ وتی اے درائیں مالانی رکینگ ءِ ھاترا مزنین طاقت ءُ ءَ مالانی چار یگے ھاترا پراہ ءُ شاہتیں چراہ گاہے درکار ات -اے ءَ ہر دوئیں آئرا میر چاکرے گوراچہ باہوٹی ءَ دست کپتتاں -

چہ ہمیشی ماء میر چاکر خان ءِ عقل ءُ زانت ءِ کساس ءَ جن کہ آ ءَ تیوگیں بلوچانی کماش ات -اگاں آئرا بلوچانی یکجائی ءُ تپاکی دوست ہبوتیں ءُ آئی وتی راج ءِ ایر دستی مہ لوٹتیں -گڈاں آئی ہچ پیا میر گوارام خان ءِ سرا اُرش نہ کت -چیاکہ اے رد تیوگیں لاشاریانی رد نہ ات بلکن ایوکہ یک ورنائے جذبہ یاکہ توش ات -ءَ

دومی ءُ نمگا میر چاکر خان ءِ گہار زاتگ میر لی بجّر ءَ آئرا ئے جنگ ءِ پدے درائیں نیست
نابو دیاناں سر پد کت ءَ آئرا گشتے کہ وتی جندے کوپگاں مہ پروش - ءَ پہ ھبرے ھاترا
میر گوارام ءِ نمگاوتی لہتیں مردم دیم بدے - من جزم ان کہ میر گوارام مائی گوہر ءِ
الانی بدل ءَ دنت - بلکن وتی چ ءِ رداھم منیت ءَ آئرا تئی دست ءَ دنت - بلے چاکر
چہ زانت کار نہ گپت - آئی باندات ءِ را نہ چارت ءَ آئی میر لی بجرے درائیں
پتناں لگوری ءُ نامردی ءِ سکیں لیحت انت -
بے ذول آئی تنہا یک ورنائے ردے بدلہ آراچہ تیو گیں لاشاری تمن ءَ گرگ لوٹت -
دومی ءُ نمگا میر گوارام خان ءَ اے ہچبر ھیال نہ کرت ات کہ بلوچانی سردار وت لشکر
نت ءَ کیت

مئے سرا اندیش ءُ گمان نیست ات
مئے دل ءَ گواہیگ نہ دات چوشیں
وت سراکاینت رند ءُ ڈو مبکی
زہر کنیءَ گوں ترک نر بوراں

وھدیکہ میر گوارام ءِ سرا اُرش بوت - گڈاں آ ءِ ھم بلوچ ءِ پمگ ءِ ات
- آئی ھم آئے ارش آ ءِ وتی میاریحت - ءَ ھمے پیم اے جنگ دراج کش بو آں بوت
ءِ شت - ءَ اے جنگ ءِ تہا صدانی ھساب ءَ جگر شیریں بلوچ ءِ ہزارانی حساب ءَ
تیر انداز مُرت ءِ شتاں - ءَ اے درستاں مستریں نقص بلوچاناں اِئے بوت کہ
آیاں گڈ سراوتی ڈیہہ ھم سابت کرت نہ کت - دیم پہ سندھ ءِ پنجاب ءَ لڈت ءَ
شتاں - جنگانی اے سلسلہ سک بازدراج بوت ءِ میر چاکر خان ءَ دیست کہ گڈ سری
ءَ آ ءِ بے وس ءِ بے واک بوت ءِ - تاں آئی قندھارے حاکم ذوالنون بیگ ارغون ءِ

گوں دست کمی ءَ وتی براث لاشاریانی سر اسک زور آئیں اُرش ءِ کت ءُ لاشاریانا
بے کساس مالی ءُ جانی نقص رست - یعنی میر چاکر خان ءَ ایوکہ میر رامین
ردے آسرا تیوگیں بلوچ راج آرا نیست ءُ نابود کت ءُ بلوچی طاقت آرا پچو چور چوا
کت کہ آ ءُ پدا نز آرگ داں یک مزنیں وھدیانہ بوت - اچ اے مند ءُ کینگ ءُ وج
چاکرے جندیں - عزت ءُ شان ءَ آئی تخت ءُ تاج ھم سلامت نہ منتنت - ءُ گذ سر ی
وھداں آئی اے مارت کہ من سکیں مزنیں ردے کتگ کہ وتی راج آرا پہ یک جت
زال ءِ سر اتباہ ءُ برباد کت - بلے اے درائیں مارشت ہما وھداں آترا بوت کہ آپ
چہ سرا گوستت -

باب چہارم

ناصلریں رلج صربر

امیر چاکر خان رند

پانزدہ صدی عیسوی ءِ عظیم ایں بلوچانی سروک امیر شہیک رند ءِ فرزند امیر چاکر خان رند ءِ ۱۴۸۵ ءِ ماں کولواہ ءَ ودی بوت -

امیر شہیک ءِ سروکی ءِ درائیں تمن یکجاہ ءُ تپاک اتاں ہمائی دور ءِ باری ءِ رند ءُ لاشاراں اے شور کت کہ مکران ءَ یل بدئیاں ءُ دگہ آبادئیں ءُ کشت ءُ کشارئیں ڈہیہ ءَ روگی انت کہ اوداہارا ءُ مئے مالاناں جاگہ بہ بیت - ہمے شورے ردا آ ءُ دوئیں تمن وھدے کہ "قلات" ءِ گورسچان ءَ آھت انت - تاں آیاں دوجتائیں چہ شمگ دیم پہ کچھی ءُ رئیگ ءُ فیصلہ کت - آ ءِ زمانگ ءَ کچھی وتی سرسبز ءُ شادابی ءَ سک مشہورات - ءَ آیاں اے حبراگوں پہکی ءَ گیشنت کہ وھدے کہ آ ءِ ہر دوئیں ہرکج یکجاہ رست انت ہماجاگہ ءَ دوئیناں سیم سر انت -

کاروانانی رئیگ شروع بوت ءُ گومیشی ہوار جنگ ءُ مڑھ ءُ ملک گیری ءُ حم بندات بوت - آ ءِ ہر دوکیں تمن شوراں ءُ گنداوہ ءِ کرا یکجاہ بوت انت - ءَ ہمے جاہ رند ءُ لاشاری یانی سیم سرا ڈادئیگ بوت - امیر شہیک ءِ زند ابلوچانی میانجیں ءَ امن ءُ ایمنی ءُ تپاکی ات بلے چہ آئی بیران بوگ ءَ گند وھدے مستری ءِ سروکی امیر چاکر ءِ دست ءَ کپت - گڈاں اے تپاکی ءُ امن ءُ ایمنی داں دیرانہ منت - آئی دور ءِ نوبت ءَ تہ مہ تہی جنگانی یک انچیں سلسلہ ءِ بندات بوت کہ بلوچانی یکوئی ءُ تپاکی آرا چور چور کت - کہ آ ءِ پدا ہچ جنگ ءُ نز آرگ نہ بوت -

امیر چاکر خان ءِ نوبت گیشتر گوں جنگ ءُ مڑھاں گوست - اگاں یک شمگ آ ءِ لاشاریانی طاقت آرا ختم کرت تاں دومی شمگا آئی جندے وس ءُ واک حم بلاس بوت ءُ شت سے آ ءُ انچو نزور بوت کہ پدا آئی وتی حاکمی آرا برجاہ داشت نہ کت -

امیر چاکر خان ءِ وھدا بلوچاں بلوچستان ءِ گیشتری دمگاناں آوار جتت- بلکیں آرا بلوچانی نجائی ارزشت رست ات- کہ سیوی ءَ گنداوا و بلوچانی دوئینا جوڑ بوتگ اتاں -گنداواہ لاشاریانی جاہ ات ءُ سیوی رندانی -چہ امیر چاکر رند ءِ سردکی ءِ وجہ ءَ سیوی آرا تیوگیں بلوچانی ھاترا نجائی ارزشت دئیگ بوتت-ءُ ہمے وجہ ءَ بلوچانی مزان مزنیں مراہ گاہ ءُ دیلو ھم ہر وھدا سیوی ءَ برجاہ دارگ بوتنت -ءُ گرمیشی ہوار امیر چاکر خان ءَ دراتیں بلوچانی مستریں حاکم جوڑ بوتگ ات- گنداں آئی لاشاریاناں پہ زوراکی زبردست جوڑ کنگئے کوشت کت - لاشار ھم یک رند سردار ءِ بالادستی آرا چہ پیم سکت کرت -انت چاکر خان رند ءَ ہمے چیز سوت اتم است اتاں کہ ہما یک بلوچ تمن داریں سردارے تہا بوتگ انت - ... راست گش ءُ لیریں انسان ءِ ات مگن یک شریں مرو کے نہ انت -

آئی یک راجی ایں حاکم ءِ جوڑ بوتگے جہد کت ... عقل ءُ زانت نیست ات -اگاں آئی تہا سردکی ءِ زانت باشتی ... آئی ... گواہرام ءُ مزد ءِ بدل ءُ تیاں ءِ بادا ءَ ... -اگاں آ وھداں ... یکجاہ ءُ تیار بوتیناں تاں آیاں مزان مزنیں بتاناں ھم زور دات ... ءُ سلطنت اتاں ءُ زور کرتش کت -بلوچانی چہ مکران ءَ درکپگے وجہ ھمیش ات کہ نوک نوکیں ... دمگانی شنگار بوگ ءُ آیاناں آوار جنگ ات -بلے میر چاکر ءَ میر گواہرام ءُ تیاں ءُ وشتانی آرا ءَ ہما اکنڈ کت -

اے ہما وھد ات کہ افغانستان ءِ حاکمانی دیم پہ ہندوستان ءَ شنگات -چیا کہ آ وھداں ہندوستان ءِ تہا زوراوریں حاکم نیست ات -ہمے وجہ ... ... ءُ شش ہزار سپاہ ہندیں ارداں ہندوستان آرا فتح کرتے -ہمے وھد یکہ ہما وھداں بلوچانی سلا

ھدیں اردکساس نود ہزارات - اگاں میر چاکر وتی سلاہدیں ار تاں ہر کجام ملک ءِ راج ءِ خلاف کار بجیتیں - تاں آ ءِ سوب مندبوت کرت - بلے اے بلوچانی بے کچ بدقسمتی ات کہ آیانی سروکی امیر چاکر خان رندے دست ءَ کپت کہ آ ءِ یک وت سر پنت نہ زوروک ءِ دورنہ چاروکیں مردے ات -کہ آئی یک راجی جرنیل ءِ ہاں بے یک حاکم ءِ زانت ءِ سکین نیست ات - آ ءِ وتی مستری آراراج ءِ دیمروی ءِ بودناکی ءِ ھاترانہ بلکن نیست ءَ نابودی ءِ ھاترا کار گپت -

بلوچانی چہ تہہ مہ تہی جنگاں پد پہ گہتریں زندگوانءِ ھاترا سندھ ءِ پنجاب ءِ نیمگا رادگ بوتاں - ءِ ہمے حال ءِ تہا ھم آیاں ہمو دا یک انچیں ارزشت ءِ دست گپت کہ آیانی اودا ابوگیں امیدا ودے حکومت ھم نزور بوتنت - ملتان ءِ ہر حاکم ءِ وتی حکومت ءِ دارگے ھاترا بلوچانی دست کمکی آرا المّی لیکت ات - سندھ ءِ سرا بلوچانی ایمنکیس اثر ءِ است ات کہ اودا بلوچانی تالپور کھول ءِ جندے حکومت داں چیزکس وھداں است ات - ءِ آیاں سندھ آرا ھم وتی ڈیہ مارتت ءِ پہ سندھ ءِ آجوئی ءِ ھاترا فرنگی آنی خلاف جنگ اش ہم کت - اگاں بلوچ ہمے پیم گوں یکوئی ءِ تپاکی ءَ دیما پشتیناں تاں بوت کنت کہ چیّیں طاقت لیا آیانی راہ آراداشت مہ کرتیں۔

امیر چاکر خان ءِ وتی گڈسری زندمان پنجاب ءَ گوازینت - ءِ پدا آئی چیچ پہ وتی پت ءِ پیرکی ڈیہہ ءِ دیم نہ کت - بلے ہمودا آ ءِ گوں شیر شاہ سوری ءِ ہمایوں انگاوءِ ارغون ءِ جنگانی تہا ھم ہوار بگی کپت - بلے اے وھداں آئی حیثیت یک بلوچ حاکے نہ بلکن یک بہادریں جاگیردارے ات - چیا کہ آ ءِ ہمایون ءِ پہ مدت دیگے ھاتر گوں آئی ارداں ہوار بوت - وھدیکہ ہمایون سوری آرا شکست دات ءِ دہلی تخت آرا دست گپت - گڈاں آئی ایشی بدلہ امیر چاکر خان آراچہ لاہور ءِ بگر تاں ملتان ءِ

دمگ ءَ جاگیر داتے۔

امیر چاکر خان ءِ گذسری زندگوں دری حاکمانی جنگ ءُ مڑھاں گوست ءُ مورخین آنی گشتن ءِ ردا آء ۱۳ اکتوبر ۱۵۸۲ء یک صد ءُ بیست ءُ پنچ سالے عمراں ست گڑھ ءَ بیران بوت ءُ ہمودا آ ءِ اجل ءِ جاہ کنگ بوت۔

میر گہرام خان لاشاری

میر شادین ءِ بچ میر گوارام خان لاشاری کہ آ ء چاکر ءِ عہد الاشاریانی سردار ات سوتی بجائی الکہہ گنداواہ ءَ گوں۔ امن ءُ ایمنی ءَ زند گوازینگ ءَ ات۔ بلے اے امن ءُ ایمنی ءَ آئرانہ ساچیت۔

میر گوارام ءِ فرزند میر رامین یک روچے سیوی ءَ شت۔ اودا آئی گوں میر ریحان ءَ ھسپ تاچینگ ءِ مٹ بوت۔ آہر دوک بور تاچینگے تہا برابر بوتاں بلے چ کنے کہ منصف دراہ رنداتاں آیاں اے فیصلہ کت کہ میر ریحان سرسوب بوت ءَ۔ اے ھبرا میر رامین ءَ بے کچ تورت۔ بلے سیوی ءَ آئی وتی دلرنجی آراچ پیماپدر کرت نہ کت۔ وھدیکہ آ ءُ چہ سیوی ءَ دیم پہ گنداواہ ءَ راہ گ بوت۔ تاں آئی وتی دلرنجی آراچو پدر کت کہ میر چاکر ءِ بنداباہوٹ بو تگیں مائی گوہر جتنی ءِ او شترانی جزاتاں میر رامین کشت ءُ دور داتنت۔ یعنی آئی رندانی ناانصافی ءَ بدل ءُ وتی زہری ءِ جار فگینت۔ وھدیکہ اے ھبر میر چاکر رند آراشت سر بوت۔ تاں آئرا مائی گوہرے اوشترانی کوش ءَ ایشی نہ تورت بلکن آئراوتی باہوٹ ءَ بے عزتی ءَ تورت ءُ آئی بے عزتی آراوتی عزت ءُ شان ءَ خلاف لیکت۔ ءُ میر چاکر خان ءَ ہر پیما ایشی بدلہ ءَ چہ میر گواہرام خان ءَ گرگ لوٹت۔ گڈاں آئی گوں رندانی یک

مزنین اردیا میر گواہرام خان ءِ سرا رش کت -ءُ اے پیا آئی مالاتاں نوار جت ءُ آئی ھم بے عزتی آرا کرتے -

آ ءُ وھداں میرنی بگر ءِ بلوچ راج ءِ یکوئی ءِ تپاکی آرا برجاہ دارگے بر سلاءِ سوج ءِ دات -آئرا میر چاکر ءِ آئی بیلاں لگوری لیکت -ءُ چہ ہما وھداں میر گواہرام لاشاری امیر چاکرے کماشی ءِ نہ منوک جوڑ بوت -ءُ آئی وتی تیوگیں زور چاکرے ایردستی ءِ ھاترا کار گپت -بلوچانی یکوئی ءِ تپاکی پہ مدام ختم بوت ءُ ثت- نیہ گواہرام یک مدائی ایں دشمن ءِ جوڑ بوت ءُ بے ذول رند ءُ لاشار دو جتا جتائیں ذولی جوڑ بوتنت ءُ ہر دوکاں یک آدگرے ایردستی ءِ ھاترا وتی زور جتنت -وھدے میر گواہرام سوب نہ بوت ءُ وھدے چاکرے دحل لگنت -

اکاں میر چاکر وتی گہار جگے سوج بزرتیں ءُ میر گواہرام ءِ سرا ارش مہ کرتیں - تاں بلوچ راج ءِ حاکی تچ بزیاں نہ بوت -بلے ہچیم یک وارے پدا میرنی بگرا اے ہر دو تیناتاں یکجاہ بوگے بے سمر دات کہ آئی وھدیکہ قندھار ءِ حاکم ذوالنون بیگ ارغون ءِ جنگ گراناز ءِ زرت جست بلوچستان ءِ آھت -آ ءِ ادا چاکرے نہ بلکن میر گواہرام ءِ جاگہ آھت باہوٹ بوت -چیا کہ آئرا اے باورات کہ ارغون ام آئی پدا ایت -وھدیکہ ارغون ءِ لشکر ماں بلوچستان ءِ تیم سراں رست -تاں میر گوارام پہ میر چاکر رند ءِ ھاترا کلوہ دیم دات کہ میرنی بگر ءِ گراناز منی کرا باہوٹ انت -ءُ بادشاہ ارغون بلکن زوت مئے سرا رش بکنت ءُ بایہ ہمیش انت کہ ماء وتی وری دشمنانی خلاف یکجاہ بنن- گڈاں میر چاکر ءِ نہ گوارام ءِ اردو وتی دشمن ءِ اردوانی خلاف پہ جنگ ءِ ھاترا سرین بست اش- اے ذول آیاں وتی دشمن آرا سوب کت -نی بگر وتی دور اندیشی ءِ تہا ھم سوب بوت کہ یک ندہ آیاں وتی

زوراکیں دشمن آراشکست داتءَ دومی دمگا آئی میر چاکرءَ میر گوارامءَ نزدیکیءَ موقعءِ دات۔ بلے بدقسمتی الش ات کہ ایشانی ضدءَ کینگ ہچ چہ دلءَ نہ شت انت پہ ایک آدگرے بیرگیری شروع بوت۔

میر گوارام خان لاشاری ءَ تیوگیں سی سالی ایں جنگءِ تہا یک وارے ہم سیوی ءِ سرارش نہ کت۔ چیا کہ سیوی آرا آئی بلوچانی نجاہ لیکیت اتءَ سک بازآئی عزت آراکرتے بلکیں آئی مڑھ وتی جندے الکہءِ ھدءَ ھویلاں پہ وتی ھچاکینگے ھاترا کرتے۔ اچ اے حبرا پدر بیت کہ میر گوارام خان ہچبر میر چاکر خانءِ بدلہ امیر بلوچ جوڑبوگے کوشست نہ کتءَ آئرا ہچ اے ھدو تاکی ھم نیست ات کہ میر گوارام خانءِ سرا اے شک کنگ کہ آئی پہ بلوچانی کماشی دست گرگءِ ھاترا جنگ کنگ اے حبرا ایمک روانت۔

وھدیکہ تلیءِ جنگ میر چاکر خانءَ چیٹ بے سوبی بوت۔ ءَ آئی گورا بیر گرگءِ ہچیں وس ءُواک نیست ات۔ ءَ دومی دمگا آئرا پہ وتی ھچاینگے ھاترا ہچیں بال ءِ متنءِ ھم نیست ات۔ گڈاں آئی پہ وتی دلءِ تنگیں آسءِ سرد کنگے ھاترا افغانستان ءِ بادشاہ شاہ حسین مرزا ءِ کرا شتءَ پہ بیر گرگے ھاترا چہ آئی جنگی مددءِ کمک لوٹت۔ شاہ حسینءَ پہ وتی چیر اندری مرءِ فریبانی پیلو بوگے ھاترا میر چاکر خانءَ بازیں سلاءِ سامانءَ یک جنگی لشکر داتے میر چاکر اگوں اے زرملکی فوجءِ دست مکیءِ چہ میر گوارامءَ سک بے وڈیں بیرے گپت کہ آئی پدا ہچ پہ جنگءِ طاقت نہ داشت۔ بلے اے جنگءِ تہا لاشاریاناں بازیں جانی نقصءِ رست۔ میر گوارام خانءِ چہ اے جنگءِ تہا بے سوبیءِ بربادیءَ پہ وتی پدءِ مچیں مھلوک آرازتے چہ بلوچستانءِ گوں دلءَ آورداں پہ سندھءَ راہی بوت۔ سندھءِ

آءسمہ حاکمانی باھوٹ جوڑبوت- آئیءوتی گُڈ سری زند تیوگہ ماں سندھ ءَ گوازینت -آءَ ھموداگوں گُم نامی لیاپیر ان بوت-آئی آخری آرام گاہ کس آرا علوم نیست ءَ کس گوں یکی ءَ گشت نہ کنت کہ آءَ کجا جل ءَ جاہ انت -ہے پیم آئی آخری روچ گوں بازے تواری ایاگوست انت-

میر بیورغ یا بیبگر

بلوچی تاریخ ءَ اگاں ہر وھداں ذکر بیت -گُڈاں میر بیورغ یا بیبگر ءِ نام گرگ مہ بیت -تاں آءَ تاریخ ھم پیلو نہ بیت -میر بیورغ سردار باہر خان رند ءِ مستریں چُک ءُ میر چاکر خان ءِ گہار زھگ ات-

میر بیورغ ءِ چہ دانائی ءُ بہادری ءَ ابید آءَ یک وش تب ءُ ہمراہ دار کَیں ورنا ءِ است ات بلوچی تاریخ ءِ تہا گوں آئی بہادری ءُ عقلمندی ءَ ھوار آئی عشق ءُ مہر ءُ دوستی ءِ داستان ھم گندگ ءَ کاینت -بلوچی تاریخ ءِ تہا کہ آءَ وھداں نامداری ءَ وش نامی تہنا جنگجوئی ءَ کشت ءَ کوش ءِ نام ات -تاں ہما وھداں ھم میر بیورغ گوں وتی زانت ءُ عقل ءُ امن ءُ تپاکی ءِ روشنائیں استاں ات -ءَ آئی ہر چ پیا وتی راج ءِ یکوئی ءُ تپاکی امن ءُ ایمنی ءَ رالوٹت -بے ہر ءَ نگا آئرا لگور ءِ بزدل ءِ شگان لگت -گُڈ سری ءَ تاریخ ءَ اے پیش داشت کہ میر بیورغ چینکس دانا ءُ دور گند است ات-

وھدیکہ رند ءُ لاشار ءِ تباہی ءُ بربادی ءِ ہر ءَ نگا جنگ ءِ حاترا سرین بست -گُڈاں میر بیورغ گوں وتی زانت ءُ جگر ءِ جنگ ءِ گُڈ سری آسر ءِ رادیما ایرکت ءُ وتی ناکو ءُ بلوچانی حاکم امیر چاکر خان ءَ سک بازمنت ءُ زاری کت کہ اے جنگ بلوچانی

نیست ءُ نابودی ءِ آسر جو زیت -اےُ جنگ دیمان بیت -اچ ایشی پد بلوچ ہچ پہانود کت نکناں -بلے میر ہیورغ ءِ سلاءُ سوج ءِ سرا ایندگہ تمندار زہر گپتاں ءُ آئرا لگور ءُ نامرد گوشگ بوت -گذ سراں تاریخ ءُ وت اےُ ھبراءِ راپدر کت کہ اےُ دراج کشیں جنگ ءِ آسر چے در آھت ابید چریشی ھمے دراج کیش جنگ ءِ میانجیان ءُ یک وھدیکہ میر ہیورغ قندھار ءُ شت اودا آءِ قندھار ءِ حاکم زوالنون بیگ ارغون ءِ جنگ ءِ سرا عاشق بوت تاں آئی قندھار ءِ حاکم ءِ جنگ گراناز ءُ شمو دازرت ءُ بیم پہ سیوی ءُ رادھگ بوت -وھدیکہ آءِ ماں سیوی ءِ دمگاں رست -نوں آئرا مارشت بوت کہ من سک مزنیں رد ءُ کت -قندھار ءِ حاکم ہرچ پیم منی دم ءُ کپیت ءُ آئی لشکر' فوج ءُ طاقت چہ چاکر ءُ سک زیات انت -گڈاں میر ہیورغ یک وارے پداگوں عقل ءُ زانت ءُ کار کپت چہ جاےُ کہ آءِ امیر چاکر رند ءِ کرا بروت بلکن آءِ گوہرام لاشاری ءِ ھندا آھت ءُ باہوٹ بوگے لوٹ ءِ پدر کت -میر گواہرام خان بلوچی روایاتانی پیلوی کت ءُ چاکر ءِ گہار زھگ ءُ آئی دوست ءِ راوتی کرا باہوٹی دات -ھمے وھداں میر چاکر خان ءِ میر گواہرام ءِ مڑانگت است ات -یک دومی ءُ گوں سک زہر ءُ تہراتاں -بلے میر ہیورغ اےُ ھبراگوں شری ءُ سرپد ات کہ گوہرام پہ وتی باہوٹ ءِ ھاترا وتی سراھم ندر کنت -چاکر چونا منی ناکوانت -اےُ پیم ماءِ وتی دژمن ءُ نیست ءُ نابود کناں -وھدیکہ زوالنون بیگ گوں وتی لشکر ءُ آھت ماں سیوی ءِ دمگاں سربوت گڈاں میر چاکر ءُ میر گوہرام ءِ اردو ءُ لشکراں گوں ھمکوپگی ءُ وتی دژمن ءِ خلاف جنگ ءِ ھاترا تیار بوتاں -اےُ پیم میر ہیورغ یک وارے پد اہر دو بلوچ سیاد کینگ آناں یکجاہ کت -وانکہ ایشانی دژمنی ءُ زہر ھلاس بیست -بلے اےُ وذنہ بوت -وھدیکہ دومی روچا قندھار ءِ حاکم ءُ بلوچانی میانجیان ءُ

جنگ ءِ جار شینگ ئینگ بوت ہر دوئیں لشکر دیم پہ دیگر جنگ ءَ ھاترا تیار اتاں - کہ میر
بیورغ ءَ اے ھیال کت کہ اے کہ اچ منی وجہ ءَ یک اِنسان ایں تباہی ءُ بربادی ءَ بیت
گڈاں آ ءَ شپ ءَ یک پاس ءَ پاد آھت - ءُ ایوک ءَ تہنا دیم پہ ذوالنون بیگ
ارغون ءِ گدان ءَ شت - آئی حفاظت ءَ ھاترا اوشتوکیں دوئیں سپاہاناں کُشتے ءُ پدا
گدان ءِ تہا شت ءُ بیگ ارغون ءَ پادوم ءُ اوشتات - وھدے کہ بادشاہ ارغون ءَ چہ
واب ءَ سماء کت - تاں حیران بوت کہ بیورغ چون اِدا آھت - گڈاں بیورغ ءَ
گوں وتی عقل ءُ دانائی ءَ پہ زمیں رواج یا قندھار ءَ حاکم ءَ نزیک ءَ شت ءُ گشتے کہ
تو منی ھاترا اے درائیں لشکر مچ کت ءُ من انوں تئی ہر دوئیں سپاہاناں کُشت ءُ تئی
کرا آھتگوں اگاں تو منا کُشے - اے منی زحم ءُ اے تو اگاں تو منا پِھل کنئے حکم کن ءُ تئی
ءِ - گڈاں بادشاہ ارغون سرپد بوت کہ بیورغ سک بہادر ءُ دور کندیں
مردے - من چو تور ایشرا یکوشین - گڈاں حمے شپے تہا آئی وتی درائیں لشکر
لوٹت کہ ماء ءُ شماء تہنا اے مردے حاترا آھتگاں - ایشی جوان مردی ءَ چارت کہ
چون تاں منی کرا سر بوت ءُ اگاں ایشی منا کوشگ بلوٹتیں الم کشت ءِ کت - الم ایشرا
گومادژ منی نہ بلکن مہر است - اگاں اے دزءِ گڈاں ایشی سزاء ماء الم دیاں - اے
ڈول کہ منی ایشرا وتی فرزندی ءِ تہا زورریں ءُ گراناز ءَ من حمیشرا دات ءُ باندا ایشی
آروس ءِ تیاری ءَ بکنت - اے پیم میر بیورغ وتی راج ءُ راجہ یک مزنیں تاوان ایا
رکینت - ءُ وتی ہنر ءِ تہا سوب مند بوت - بلوچی تاریخ ءِ تہا میر بیورغ ءَ وڈیں
بہادر، دانا ءُ زانکار باز کم دربیت -

میر حمل ہوت

ھماوھداں کہ میر چاکر ءَ میر گواہرام گوں وت ءَ دست مدوست اتاں ءَ گوں یک آدگرا ازور چکاستش - نیت ھماوھداں مکران ءَ تماہوت تمن ءَ ورنائیں سردار میر حمل گوں پرتگیزی آں وتی ڈیہہ ءَ ننگ و ناموس ءَ ھاترا جنگ کنگ ءَ ات-

میر حمل بلوچستان ءِ زری ھندانی یک حاکم ءَ ات آئی بوجی پہ مال ءَ وایار کنگے ھاتراماں خلیج ءِ بندراں شت ءُ کاھتاں بلے آیاناں پرتگیزی بندءَ ذاکو [illegible] راہ ءَ لٹ ءُ پل کتنت - میر حمل یک مزنیں بندراتی ھندے ءَ واھندات ھمے چیر آنرا یک جنگی کسانیں بوجی ءِ ھم است ات - گڈاں آئی وتی جنگی بوجی آرا پرتگیزی آنی لشکر ءِ خلاف کار گپت- ھمے ڈول آئی گوں پرتگیزی آں سک باز جنگ کت - ءُ پرتگیزی آناں سک مزنیں تاوان ءِ داتے - وھدیکہ پرتگیزی آں وتی تاوان دیست تاں آیاں وتی دگہ بازیں اُردھم لوٹت دانکہ ہر پیم بیت آ ءَ بلوچستان ءَ زری ھنداناں اے بجنت ءُ وتی کاروبار ءَ دیما بہ برنت بلے دومی نیمگا میر حمل چہ دری حاکمانی دست ءَ وتی ڈیہہ ءُ بندراناں ہرپیما رکینگ ءِ قول کرت ات-

ھمے ڈول میر حمل وتی یک مستریں لشکر ءِ تیار کت ءُ گومیشی ہوار آئی وتی بازیں گونڈیں بوجیاناں پروشت ءُ یک مزنیں جنگی بوجی ءِ اڈ دات - ءُ پدا پرتگیزی آنی خلاف جنگ بناکت اے پیم آئی پرتگیزی آناں سک بازمالی ءُ جانی تاوان دات - ءُ آیاناں چہ بلوچستان ءِ زری ھد ءُ ھبیلاں تاچینت ءُ در کت اچ ھمیشی پد میر حمل ءُ پرتگیزی آنی میانجیان ءُ یک فیصلہ ءِ بوت کہ پرتگیزی شد ءُ پد بلوچستان ءِ بندرانی سرا رش نکناں ءُ بلوچانی بوجیاناں تاوان نہ دیاں ءُ میر حمل پرتگیزی آنی بوجیانی راہ ءَ

آئے تہا ہچیں ہند ش ءِ نجنت ۔

فیصلہ ءِ ردا میر حمل ءَ پرتگیزی آں داں لہتیں سال گوں امن ءَ ائیتی ءَ گوازنیت ۔ ہر دو ئیمگا فیصلہ ءِ سرا کار گرگ بوت ۔ کسیا اگت ءَ گمان نیست ات کہ یک ءِ دومی ءَ راجنت ءَ ارش کنت ھمے مزدوائی ءَ تہا یک روچے میر حمل گوں وتی لہتیں مید ءُ ناخدا آں پہ زرءِ سیل ءُ سوات ءَ در کپت کہ ناگہانی ءَ پرتگیزی آں آئی سرا ارش کت ۔ آ ءَ وھداں میر حمل ءِ گو نا بلوچانی جنگی گل یا مردم نیست ات ءُ آ ءَ جنگ ءِ پیادر ھم نیاھت ۔ بلکن مید گلام ءُ ناخدا اتاں اے دراہ چہ جنگ ءِ پڑا ناسرپد اتاں ۔ اچ ھمیشاں لہتیں جست، لہتیں آں جنگ نہ کت ءُ لہتیں جنگ بوت ۔ تہا میر حمل ءِ جند ہت ۔ گڈں آئی چارت کہ مرگ ءُ من ہنچامراں ۔ چیا جنگ مہ کنین ۔ میر حمل ایوکہ گوں پرتگیزی آں جنگ کت آئی سک بے کساس جنگ کت ۔ آخری واھداں ھم آئی پرتگیزی آناں مزنیں جانی تاوان ءِ دات بلے یک مردم ءُ را ءُ لشکر ءِ راباز فرق است ۔ گڈ سراں میر حمل سک بازٹپی بوت آ ئرا پرتگیزی آں ٹپی حالت ءِ تہا دست گیر کت ءُ مسقط ءَ برت ۔ آیاں سک باز کوشست کت کہ میر حمل مئے سنگت جوڑبیت ءُ بلوچستان ءِ بندرانی سرا مئے حاکمی بیت ۔ بلے میر حمل وتی زند اچ بیم آیانی حاکمی ءُ بلوچستان ءُ بلوچانی اے دستی ءَ رانہ سکت ۔ میر حمل ہچیں گر ءُ نہر ءُ لالچ ءِ تہا نیاھت گڈاں پرتگیزی مجبور بوتاں آیاں میر حمل ءَ کشت ءُ پدا بلوچستان ءِ بندرانی سرا قبضہ کت ۔ ءُ وتی واپار ءُ را دیمابرتش ۔

خان محراب خان شہید

خان محمود خان ءِ چہ مرگ ءَ رند آئی مستریں چُک خان محراب خان بلوچانی حاکم نادینگ بوت -اے ھما دھداًت کہ برصغیر ءِ تہا پرہنگی آں ایسٹ انڈیا کمپنی ءِ نام ءَ قومانی وت واجہی ءِ ایر جنت ءَ آیانی آجوی ءَ راگلامی ءَ زندءِ تہا بدل کرت ات-

خان محراب خان بلوچی ریاست ءِ حاکم ات آئی گوں وتی نزیکیں ہمسائیگ افغان ریاست ءَ عہدی براتی ءَ سرسیادی است ات ھمے واھداں افغانستان ءِ شاہ شجاع الملک ءِ بادشاہی ءِ سرا قبضہ کنگ بوتت -آئی ھاترا او داڈ گار تنگ ات - آ ءَ گوں وتی زھگ ءُ مردماں شمودا جست ءُ خان محراب ءِ کرا آھت باہوٹ جوٹ بوت -خان محراب خان بلوچی روایاتانی درگت ءَ آ ءَرا ءُ آئی مردمان باہوٹی دات ءُ ہرپیا آیانی رکینگے نیت ءِ داشت شجاع الملک ءِ ھیال ھمیش ات کہ من پنجاب ءَ راجہ رنجیت سنگھ ءِ کرا رئین ءُ باہوٹ بئیں بلے محراب خان آ ءَرا سک بازسوج دات کہ پرہنگی ءِ پرہنگی آنی ایر دستیں حاکمانی کرا مہ روبلے آبضدات -گڈاں خان محراب خان ءَ باعزت پیا آ ءَرا داں لاہور ءَ سرکنانیت ءُ رنجیت سنگھ ءَ آ ءَرا گوں پرہنگی حاکماں نزینک کت -پرہنگی حکومت ءُ شجاع الملک ءِ وت مہ وت ءَ گپ ءُ تران بوتنت -شاہ شجاع الملک ءَ وتی ملک ءِ واپار ءِ راگوں پرہنگی آن جت ءُ بوت پرہنگی حاکمانی یک نمائندہ حاکم ءِ جوڑ بوگے عہد ءُ پیان کت -گڈاں پرہنگی آن داں افغانستان ءَ سر بوگے ھاترا بلوچستان ءِ سرزمین ءُ درہ ءِ بولان ءَ راکار کرگ لوٹت -بلے اے ھبر پہ پرہنگی آنی ھاترا سک گران ات - چیا کہ خان محراب خان وتی ڈیہ ءَ را درملکی حاکمانی یک راہ گوزءِ جوڑ بوگ سعت نہ کت -

پر ہنگی حاکم ءُ اچ وتی ءُ مگا جنرل میکناں ٹن ءُ یک قاصد ءِ پیا خان محراب خان ءُ دربار ءُ دیم دات کہ گومائی اے درگت ءُ گپ ءُ تران بیت - بلے خان بلوچ ءُ پر ہنگی ءِ قاصد ءُ راچیں پسو ءِ نہ دات ءُ آرا ناوامیت ءِ کت -ءُ آ ءُ وھدا اں خان بلوچ اے ھبر اھم سرپد است ات کہ آئی لہتیں درباری سردار ھم شائی ناوش ءُ دل رنج اتاں -آیاں ہر پیا خان ءُ را ایل دئیگ ءُ آئی حکومت ءُ را بے سوب کنگے نیت داشتت -پہ خان محراب خان ءِ ھاترا اے یک بے مٹیں وھد ءِ ات کہ آئی وتی حکومت ءِ دیر مانی ءُ وتی دربار ءِ سردارانی ایرجتگے ھاترا اے گراں بھایں وھدا رادست ءُ بگپتیں - بلے خان بلوچ ءُ وتی ڈیہہ ءُ راج ءِ سودائی ءُ راءُ پر ہنگی ءِ گلامی ءِ زند ءُ راوتی ھاترا عیب ءِ لیکت -

وھدیکہ پر ہنگی ءِ اردچہ ردہ بولان ءِ راہ ءُ داں شال ءُ سر بوتاں -گڈاں اے وھداں لہتیں گیرت مندیں بلوچاں وتی ڈیہہ ءُ ننگ ءُ ناموس ءِ رکینگے ھاترا پر ہنگی آنی چیزے سپاہاناں مالیءُ جانی تاوان رسینت- حالانکہ اے ھبرا خان پیشگی معلوم دار نہ ات -بلکن اے بلوچانی وتی راجی ھُب ءُ وتی وت واجھی ءِ جوز ات -وھدیکہ پر ہنگی ءِ لشکرءُ شاہ شجاع الملک ءِ سروکی ءُ قندھار ءُ فتح کت - گڈاں آیاں دیم پہ کابل ءُ دات -کابل ءِ شاہ امیر دوست محمد خان ءُ ابید چہ جنگ ءُ مڑا وتارا پر ہنگی ءِ دست ءُ دات ءُ اے پیم کابل ءِ تخت یک وارے پدا شاہ شجاع الملک ءِ دست ءُ کپت -بلے نوں آئی ارزشت یک نمائندہ حاکم ءِ بوت -

پر ہنگی آن چہ افغانستان ءُ دست حالی کنگ ءُ پد وھدیکہ واتر بوتاں - تاں گورنر جنرل ہندلارڈ آک لینڈ ءِ مگا آیاناں پیسرا حکم رستت کہ خان محراب خان ءُ سر ارش کنگ بیت - ءُ آئی وت واجھی ءُ آجوئی ءُ را ایر جنگ بیت - ءُ دربار ءِ لہتیں

سردار اے کار ءِ تہا گوں شاہ دست کمک کنت -

گڈاں ۱۸۳۹ء ءَ برگیڈیر ول شائر ءِ سروکی ءَ ہپت ہزار پرہنگی فوجی قلات ءِ سرا ارش کنگے ھاترا چہ شال ءَ راہ گ بوتاں خان بلوچ ءَ راائے ھبر اپیسرا معلوم است ات -کہ پرہنگی الم آئی سرا ارش کنت -خان ءَ وتی جنگجو بلوچاناں یکجاہ کرت انت -بلے چہ دربار ءِ سردارانی زہری ءَ غداری جوڑ بوگے وجہ ءَ خان ءِ درائیں مجاہد تنہا سہ صد مردم اتاں -تاھم خان ءَ جنگ کنگ لوٹت -آئی دربار ءِ یک مشیر آخوند محمد صدیق ءَ خان ءَ را سوج دات کہ اے وھداں ماء جنگ ءِ پیمانہ ان گڈاں تو خان وتی مردماں بزور ءَ چہ قلات ءَ دربیا ءَ ہر وھدا کہ تئی فوجی طاقت محکم بوت گڈاں پدا قلات ءِ سرا ارش بکن خان بلوچ ءَ اے ڈول سپوا دات

" زانین کہ پرہنگی لندن ءَ تیوگیں ہند ءِ حاکم انت انوں آیاں کابل ءَ قندھار ءَ ایر جت ءَ آیانی ہر چینکس وس ءَ واک انت من شائی ھم سر پداوں -آیانی دیمپانی ھم سک گراں انت بلے من اے ڈیہہ ءَ یل بدئیں کجا ہر ئیں -

منی پت ءَ پیرکاں اے سرزمین ءِ ھاترا وتی ھونان ءَ رسےت ءَ ءَ اے ڈگار گپت ءَ اللہ شاہد انت کہ لیڈ چہ دگہ گزرایا من تنہا اللہ ءِ ھاترا سر ندر کنگاوں -چدءَ پد ہر چیز بیت بیت -خدا ءِ شکر انت کہ وتی زندا وگہ کسے ءِ دیما وتی سرجھل نہ کرت ءَ - وتی زور ءِ سرا حاکم بوتگوں -کسے ءِ حکم ئرانہ منگوں -مروچی پرچیا وتی سر اندر مکنین -چہ اللہ ءِ ذات ءَ اوست انت کہ آءِ الم گنہگار ءَ را شہادت بخشیت"

۱۳ نومبر ۱۸۳۹ ءَ پرہنگی ءِ لشکر ماں قلات ءَ سر بوت -آخر سک بے کساس جنگ بوت -جنگ ءِ تہا چہ ہر دو ھمگا بازیں مردم جنگ بوتنت -خان بے کساس ٹپی بوت آخر آئرا یک پستول ءِ چہ سرا لگت -گڈا خان ءِ بلوچ کپت ءَ ھمے

جاگہہ شہید بوت- داں مرچیا آئی نام بلوچی تاریخ ءِ تہا گروشک دنت-

خان اعظم نصیر خان نوریؒ

خان اعظم خان نصیر خان نوری ۸ اگست ۱۷۰۰ء ءَ ودی بوت - آء امیر بلوچستان خان عبداللہ خان ءِ یکیں چُک ات -آء یک مزنیں ءُ جرات مندیں حاکم ءُ ات -یک پاک ءُ پلگار ءُ بزرگ بتیں انسان ءِ ات -آء اولی حاکم ات کہ آئی تاں مزنیں وس ایا بلوچاناں یکجاہ کرتنت -

آئی زمانگ ءَ ایران ءِ حاکمی نادر شاہ افشار ءِ نام ءُ توار ءِ دورات -ایران ءِ سراگوں محکمی ءَ حاکمی کنگ ءِ پد آئی قندھار ءُ ہرات ءِ سرا ارش کت - اے ارش ءِ تہا آئی افغاناں بے سوب کت ءُ اودے حاکم احمد شاہ ابدالی ءَ راجوڑ کت- گڈاں ہمے وہداں ۱۷۳۶ء ءَ امیر عبداللہ خان ءِ ایندگہ چُک میر مہابت خان ءُ نصیر خان نوری ءُ آئی مات ءَ را شال ءِ آمدن ءِ عوض ءَ نادر شاہ افشار ءَ پہ کیدکنگے ھاترا دات انت- داں یازدہ سال آء نادر شاہ افشار ءِ کرا بند بوت انت -وھد یکہ نادر شاہ چہ وتی سردارانی دست ءَ جنگ بوت -گڈاں امیر نصیر خان نوری آجو بوت ءُ آء پداماں سندھ ءِ کلھوڑہ حاکمانی کرداں دو سال مہمان بوت -ءَ ھمے واھداں قلات حکومت ءُ افغان حاکم احمد شاہ ابدالی ءِ وت مہ وت جنگ ءِ بنداَت بوت - دومی نیمگا قلات اسٹیٹ ءِ بازیں سردار ھم چہ امیر مہابت خان ءِ حکومت ءَ وش نہ اتاں - پہ نصیر خان نوری ءِ ھاترا اے یک بے دروریں ساعت ءِ ات کہ قلات ءِ امیری آئی دست ءَ بکپیت -گڈ سراں قلات ءِ سردارانی بغاوت ءُ احمد شاہ ابدالی ءِ پلہ مرزی ءِ وجہ ءَ ۲۰ اگست ۱۷۴۹ء ءَ نصیر خان نوری قلات ءِ امیر نادینگ بوت -گوں نصیر خان نوری ءُ احمد شاہ ءِ ھم دست کمکی گوں ات-

خان نصیر خان نوری ءِ وھد یکہ حاکمی دست ءَ گپت - تاں آ ءِ وھداں قلات حکومت ءِ انتظامی کردءِ کارنہ بوتگ ءُ بروبراتاں - گڈاں آئی چہ درستاں ساری تمنانی اڑءُ جنجال آنی سرا چارءِ چار کنگ بناء کت - آئی بلوچستان ءِ درائیں زیناتاں تمنانی سرا بہرءُ بانگ کت - ہر تمن ءِ را آئی ھندے ذموار جوڑ کنگ بوت - تمن ءِ سردار لائق ' داناءُ دلیریں مردے ءِ را جوڑ کنگ بوت - سرداروتی تمن ءِ تہا امن بر جاہ دارگ ءُ فیصلہ کنگے ذمواراَت - ءُ وتی ھندے کُشت ءُ کوش' دزی 'لٹ ءُ پُل ءُ ایندگہ ہمیگیں جیڑہانی ھم ذموار اَت - اگاں تمن ءِ تہا دگہ ہروڑیں مستریں جنجال ءِ بوتیں تاں خان معظم ءِ را معلوم دار کنگ سردار ءِ اولی زمواری اَت - اگاں دو تمنانی میانجیان ءَ وت مہ وت جیڑہ ءِ بوتیں تاں ایندگہ سرداراں آ ءِ جیڑہ ءِ راگیش ءُ گیوار کنگے جہد کت - اگاں انگت اے جیڑہ گیش ءُ گھوار مہ بوتیں - گڈ سراں ھمے جیڑہ خان ءِ دربار ءَ پیش کنگ بوت ءُ خان ءَ تمنانی جرگہ ءِ تہا ایشی فیصلہ ءِ راکت چدءُ پد ہر دو تمناتاں ایشی سرا کار مرز بوتگی اَت -

خان نصیر خان نوری ءِ زمانگ ءَ زالبولانی مزنیں قدرءُ عزت ءِ است اَت - اگاں آیانی سرا کسا تہمت یاڈوبہ جنتیں تاں آئرا سک سزادگ بوت اگاں ہر ہمیں جیڑہ ءِ درگت ءَ زالبول ایندگہ دژمن ءِ گس ءَ "میڑہ" ءِ پیا پُشتیں - تاں آئی سک عزت کنگ بوت - گوں عزت ءَ آئرا آشتان یا گڈ سرا دیگ بوت ءُ وتی ہر ہمیں لٹ ءُ ٹپ 'یا ھون ءِ را پہل کنگ بوت -

خان معظم ءُ وھد یکہ قلات ءِ حاکمی ءِ را دست ءَ گپت - گڈاں آئی گوں احمد شاہ ابدالی ءَ معاہدہ ءِ کت کہ اگاں دری حاکمانی نمگارش ءِ بیت تاں مئے ہر دو

کینانی ارد یکجاہ آئی خلاف جنگ کنت ءُ دومی ءِ ملک ءِ سراارش کنگ ءُ ھم مئے ہر دو کیں ارد گوں ھمکوپگی ءُ جنگ کنت - گڈاں ھمے فیصلہ ءِ درگت ءُ احمد شاہ ابدالی ءُ نصیر خان نوری ءُ مشہد، دہلی ءُ را یکجاہ فتح کت - ابید چریشی آیاں بازیں جنگ گوں سکھ ءُ مرہٹہ آن ھم کت -

خان ءُ بلوچستان ءِ تہا کشت ءُ کشار ءِ دیمروی ءِ ھاترا شریں کاردست ءُ گپت - آئی کمن جتانیت ہند ءُ لٹھ جوڑ کنانیت، ءُ ہر وڈیں فصل ءُ میوہ کشگے ھاترا آئی شونداری است ات -

ملک ءِ تہاواپاری ءُ راشریں ارزشت ءِ ھم است ات - بلوچستان ءِ بندر جیونی، پسنی، گوادر پہ ولپاری ءِ ھاترا اپاچ اتنت - بلوچستان ءِ تہا واپاری ءُ کاروان کشی ماں ہندوستان، سندھ، افغانستان، ایران، عربستان ءُ ایشیاءِ ایندگہ ملکانی دست کمگی ءُ است ات - ءُ لوے مملوکت سک وش حال ءُ آسودگ اتاں - خان نصیر خان نوری پیلویں حاکم ءِ ات - آئی وتی دور ءُ ہر پیم بلوچ راج ءُ را ایک ءُ تپاک کنگے جہد کت - آئی بلوچستان ءِ تہا پیلویں وڈیاں انتزامی امور کارمرز کرت ات - آئی بلوچستان ءِ تہا شرعی نظام ھم کارمرز کرت - بلوچانی ھمے راجی ءُ نیک ہتیں حاکم گڈ سراں ماں ۱۷۹۴ء ءُ گندلوہ ءِ ھندا بیران بوت - سراوان ءِ سرداراں آئی میت ءُ را وتی کوپگانی سرا زرت تاں قلات ءُ رسینت ءُ شاہی گورستان ءُ آئرا جل ءُ جاہ کنگ بوت -

باب پنجم

نامدارین قلمکار ءُ شاعر

آغا نصیر خان احمد زئی

واجہ آغا نصیرؒ خان احمد زئی سال ۱۹۱۴ء ماں قلات ءَ ودی بوت - آئی وتی بنداتی تعلیم چہ قلات ءَ دربرت - آ ءِ چہ بی - اے پاس کنگ ءَ رند ریاست قلات ءِ خان ءِ دربار ءَ یک وزیر ءِ حیثیت ءَ کار کنگ بناء کت - واجہ آرا گوں علم ءُ ادب ءَ سکیں ھب ءُ واھگ ءِ است - آئی علم ءُ زانت ءِ چگر سک پراہ ءُ شاہیت انت - آ ءِ گوں یکیں واھداں بلوچی ' اردو ' براھوئی ' انگریزی ' فارسی ' ءُ پشتو ءِ زباتانی زانگ ءَ ابید ادبی ءُ لسانی مزنیں زانت ءِ داریت - آ ءِ بلوچستان ءِ تہا اولی قلم کار انت کہ "بلوچی ' براھوئی ' اردو ءُ انگریزی ءِ گرائمری ءِ کتاب ءِ گوں یکجائی اڈ داتگ - ابید چریشی آ ءِ بلوچستان ٹیکسٹ بک بورڈ ءِ چئیر مین ' انٹر مینڈیٹ ءُ سیکنڈری ایجوکیشن بورڈ ءِ چئیر مین ءُ بلوچستان یونیورسیٹی ءِ بلوچی تاریخ ءِ پٹ ءُ پولی سربراہ ءِ حیثیت ءَ کار ءِ کت ءَ -

آغا نصیر خان ءَ بلوچی ءُ براھوئی ادب ءَ گوں وتی نبشتہ کرتگیں کتابانی بے مٹیں مڈی ءِ داتگ - واجہ یک نثر ہنیس ءُ تاریخ دان ءِ آئی کساس پانزدہ کتاب رد ءُ بند داتگ کہ آیان چہ درستاں مستریں مڈی مئے ھاترا" تاریخ بلوچ و بلوچستان ' انت کہ آ ہفت جلدانی تہا نبشتہ بوتگ - ءُ شایاں پنچ چھاپ ءُ شنگ کنگ بوتگاں - واجہ ءِ انگت پٹ ءُ پولیں کرد جاری انت -

اسحاق ساجدؔ بزدار

محمد اسحاق نام ءُ ساجدؔ پنام ءُ بزدار تمن انت - آئی پت ءِ نام واجہ پیر بخش انت - آئی بنجائی ہندکلی بارتھی تونسہ شریف ڈیرہ غازی خان انت - آءِ واجہ ماں سال ۱۹۴۰ءُ ودی بوتگ - بنداتی دورءَ آئی تہناسے جماعت ماں اسکول ءَ وانت ءُ ءُ چریشی پد گوں وتی مال ءَ ملک ءُ کشار کاری ءَ دست گٹ بوتگ - بلے ساجدؔ بزدار ءَ گوں مومن بزدار ءِ صحبت ءَ شہ اثر کپت ءُ آئی ہم گوں بلوچی شائری ءَ ھدونا کیں ھب ءُ واھگ ءِ دارگ شروع کت -

اول سراں آئی شائری گوں ماہ گونگے زلفانی پیچ ءُ تاباں ہڑتت بلے زوت آئی وتارا گسینت ءُ چاگردے دومی تک ءُ پہناتانی سرا شائری ہناءکت واجہ بزدار یک زندہ دلیں ءُ سک مزن زانتیں شائرءِ است انت آئی نعتیہ سوت ہم گشنگ انت - اید چریشی بلوچی نگدکاری (نثر) ءِ ئیمگا ہم دلگوش داریت - چہ درستاں تو سیپ ءِ ھبر ایش انت کہ آئی تعلیم نہ بوتگ ءِ بروبر انت بلے زانت ءُ پگر چہ کواس ءُ کم نہ انت - شائری ءِ پڑا آئی ھاسیں استاد واجہ مومن بزدار بوتگ - ءُ آءِ پت ءُ پیر کی طور پیا ہم شائر استنت - تنے وھدی آئی چھاپ ءُ شنگ بوتگیں کتابانی تہا (۱) گیدی کتہ ھشتمی (۲) رپتگیں لال (شائری) ہوار انت ءُ آئی دگہ سے کتاب (۱) بلوچی بتل ءُ گالوار (۲) بلوچی رسم ءُ رواج (۳) وش کندءُ چاچ پہ چھاپ کنگ ءُ تیار انت

اکبر بارکزئی

واجہ اکبر بارکزئی ۱۹۳۹ءِ ماں شکارپور (سندھ) ءَ ودی بوت - بلے آئی وتی درائیں علم چہ کراچی ءَ دربرت ءَ - چہ بی اے ءِ چکاس در برگ ءَ پد آئی علم ءُ ادب ءِ نیمگا وتی گاماناں چست کت بداتی پیا آء یک شائرے بلے رد انک ءِ تک ءَ ھم آئی بازے مٹیں کار کت ءَ آئی شائری ءِ تہا راجی رنگ ءَ دروشم - راج ءِ ڈکھ ءَ ویل، راجی وت واجھی ءِ راہ شون ءُ بلوچ زندمان ءِ پدری گندگ ءَ کیت -

لبزانک ءِ تہا آئی جہدءِ پیاستانہ لومنت پہ بلوچی لبزانک ءَ آئی اولی وار ۱۹۵۸ء وتی گاماناں ترند کت کہ ماں کراچی ءَ "بلوچی اکادمی" ءِ بنگیج ءِ کت - ءَ آء ھمے اکیڈمی ءِ سیکرٹری بوت - اے درگت ءَ آئی ءُ آئی اینگہ سنگتاں بازیں کارے کت - بلوچی لبزانک ءِ راسک دیمابرت وتی کہنیں ءُ گاربوتگیں ادب ءِ رانز آرت ءُ یکجاہ کرت - اے تک ءَ اکبر بارکزئی ءِ اینگہ کاراں ہوار "بلوچی زھگ بلد" ھم شنگ ءُ چھاپ کت کہ اے ءَ کتاب بلوچی لکھوڑ ءِ ودُ ءُ ڈول ءِ بارو اانت -

بلوچی شائری ءِ تہا اکبر بارکزئی ءِ کار ءُ کرد ھم سک بے کساس انت تنے وھد اں آئی یک شئری مجموعہ "سحار" دیما آھت ءَ - آئی شائری ءِ تہا بلوچ چاگردے بازیں تکانی پدری است انت - اے ردا آئی یک شئیر سک ساڑائینگ بیت اے شیرے لہتیں گال چوش انت -

منی یکدار انت

زر انت ' توپان انت ' ہیرو ہار انت

تلاریں شرتگانی گر ندو جار انت

زرمبشتے وجگا و توار انت

منی یکدر انت

ھے شئر ءِ دگہ یک بند ءِ تہا آء گشیت --

کپان انت ' تتران انت ' لڈگ ءَ انت

زر ءِ زردا روان ' بڈگ ءَ انت

زر ءِ زر دانت کہ چو گور ءَ تہا رانت

بدیں مرک ءِ دورا انت

منی یکدار انت

اکبر بارکزئی ءِ پٹ ءُ پولی ایں جہد ھم بازیات انت -آئی نوک نوکیں اصطلاعات ھم گیش ءُ گیوارکت ءَ آء وتی لبزانک ءَ گوں نوکیں نوبت ءَ ھمرنگ کنگ ءِ واھگدارانت-

بشیر احمد بلوچ

واجہ بشیر احمد بلوچ ماں کیچ ءِ ودی بوت -آئی وتی بنداتی علم چہ کیچ ءِ دربرت -ءِ گیشتری علم چہ کوئٹہ ءِ دربرتے -آئی ایم اے ایل ایل بی داں علم دربرت -آءِ بازلاقیں ءِ زاہنکاروش بتیں مردم ءِ -علم ءِ ادب ءِ تکاں آئی پگر ءِ زانت سک پراہ ءِ شابیت انت-

بلوچی لبزانک ءِ تہاماں رد انک ءِ تہواءِ آئی سک بے کساس کار ءِ کرد پیش داشت ءِ بازیں رسالہ آئی تہا آئی وتی جاگردے جتا جتائیں بن گپانی سرا مضمون نبشتہ کتاءِ شنگ ءِ تالان ھم کنگ انت

واجہ بشیر احمد ءِ وتی راج ءِ کہنیں ءِ گاربوتگیں ادب ءِ سرا پٹ ءِ پول کنگ ءِ آیاناں نز آرگ ءِ مچ کنگے سک باز جوزہ است انت -ایے رد آئی گوں وتی ایندگہ پٹ ءِ پولی کرداں گوں ہوار ہوار ملا فاضل ءِ جام درک ءِ شعراناں گوں مزنیں گشادی ءِ یکجاہ کنگ انت ءِ چہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ءِ شمگا" شپ چراگ" ءِ "در چین" ءِ نام شنگ ءِ چھاپ کنگ انت آئی زیات نزیکی گوں ریڈیو پاکستان ءِ بوتگ -

بشیر بیدار

واجہ ءِ نام بشیر احمد ءِ نام بیدار انت -واجہ ءِ تعلق چہ کیچ مکران ءِ انت -واجہ ءِ چہ بی -اے ءِ چکاس دربرگ ءِ رند ٹیچری ءِ کسب ءِ راہ ءِ ست ءِ گپت -داں مروچاں ھم گلائش انت -

آئرا شائری ءِ ھے ھب چہ ورنائی ءِ است ات- دےمترا آئی وتی ھے ھب ءِ راجزم ءِ تہابدل کت گڈاں آئی بلوچی ءِ نوکیں دورے شائری تہاوتی ھاترا یک جاگہہ جوڑکت -آئی شائری ءِ تہا ہروڑیں رنگ ءِ دروشم مانت -آئی

زندمان ءِ گیشتری تکانی سر اشئیر گشت ءَ بلے چہ درستاں گیش آئی رومانٹک پیاشئیر گشت ءَ آئی شیرانی تہانوک نوکیں لوز ءُ نوکیں دروشم ودی بیت - ائے ھبرا ھے پدر بیت کہ آئی تہا راجی رژن ءُ پگر ھم است انت - بلے مروچاں چاگردے ایندگہ بن گپانی سرا ھم آئی شئیر گشگ شروع کت ءَ تنے وھدا آئی شئرانی تہا یک مجموعہ "گوربام" دیما آھت ءَ ءُ دگہ دو مجموعہ زیرِ طباعت انت - بلکن زوت دیما بیاانت -

جام دُرک

جام درک اژدھمی صدی عیسوی ءِ یک بلوچ شائرءِ ات - آ ءَ ریاست ءِ قلات ءِ سرحاکم امیر نصیر خان نوری ءِ درباری شائرات - ءُ خان اعظم ءَ آئرا "شائرِ اعظم" ءِ خطاب داتت - ھیرانگی ءِ ھبر ایش انت کہ جام درک یک درباری شائرے بوگ ءُ باوجود یک اولسی شائرءِ ھم بوتگ - آئی یک ائے ھیں شئیر دست نہ کپیت کہ آئی تہا قصیدہ خوانی ءِ دروشم بہ بیت -

جام درک ہنداتی پیا یک روناتوی شائر بوتہ - آئی شئرانی تہا مھلنج ءِ ڈیل ءُ بالاد ' رنگ ءُ دروشم گفتار ءُ رفتار ءِ رنگ درابیت - آئرا بلوچی لبزانک ءِ میانیہ شائری ءِ امام منگ بیت -

آئی گپتارانی تہا سادگی 'پاک ءُ پلگاری ھم است - آ ءَ وتی شئرانی تہا گوں نرم ءُ لھیں لبجہ ءَ ایوکا سیائیں ءُ شپاریں زلفانی ءُ بانوری گودانی توسیپ ءَ نہ کنت بلکن بازیں وھدا ھستیں دگنیاءِ پشت ءِ درد ءُ دور ءُ غماں پیش داریت - جام درک ءِ شائری پہکیں بلوچی شائری انت - آئی وتی شیئرانی تہا فارسی ءُ ایدگہ لبزانکانی لوز ھوار نہ داتگ - آئی شئرانی تہا "ماہ گونگ" چراگ جاھاں پس چارینت 'کورجوان مشک اپ کنت ءُ ہمز ءُ سر نگیں کوھانی سرلڈیت - آ ءَ وتی شئرانی تہا ھر کجام مارشتانی تران ءَ کنت - آ ءَ بلوچ

راج ءِ شوانگانی، بگ جتانی، بز گرانی ءَ سنگیں ڈگارانی سر اسهب ءُ بگاہ ءَ کارکنوکیں کشار کارانی مارشت انت۔

جام درک ءِ چہ شئیراں ہمے پدربیت کہ آ ءِ یک عاشقیں شاعرءِ بوت ءَ ءَ آئی چم ءِ دید، آئی ءِ زندے زیمر، آئی ءِ دل ءِ واھگ ءُ ارمان ءِ آئی ءِ درستیں جہان پما شررنگیں ءُ زیبائیں مہلنج ءَ ندرانت ءَ آ ئرااے پیم ساھڑ اتینت۔

دوشی پہ ھیالے نوکیں
مردمے دستوں لڈوخیں
کندینت ءُ رچنت مروارد
جنزیت گلزمین روخ بیت

دگہ یک جاہ ءَ آوتی ماہ رنگ ءَ چوش توسیپ کنت۔۔

اَچ ہمایاں کہ ماں صدءَ یکے
مول ماں گھاراں دہ صدءَ یکے

جام درک ہما اولی شاعرانت کہ آئی رومانوی ءَ صوفی گری ءِ شاعری ءَ را وتی بن گپ جوڑ کتگ۔ بازیں انچیں شئیر ماں بلوچی لبزانک ءِ تہا آرتگ کہ آ ءَ بے مٹیں لڈی انت۔

جام درک بلوچی شاعری ءِ دومی دورے سر شاعرانی تہا زانگ بیت۔ آئی شئیر پہ نوکیں نسل ءِ ھاترا راہ شون انت ۔ آئی شئرانی تہا یک مجموعہ واجہ بشیر احمد بلوچ ءَ نز آرتگ ءَ " درچین " ءِ نام ءَ چہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ءَ شنگ ءَ چھاپ کتگ۔

جوان سال بگٹی

جوان سال بگٹی نوزدھمی صدی عیسوی ءِ گڈسری عہداں ماں ڈیرہ بگٹی ءِ یک کھٹن نامئیں کوچگیاں ودی بوت - آءِ چو ایدگہ ڈیہہ ءِ کلگی بلوچ مہلوک ءِ پیا ھم مالدار ءُ بزگر ءِ ات -آئی وتی مال وت چار نیت -گومیشی ہوار آئرا سیل ءُ سوات ءِ ھم ھُب بوت ءُ اے یک گوا چینی جبرے کہ بلوچ راج ءِ گیشتریں شاہگنگ شائر بینت -یاں آیاتاں گوں شائری ءُ ھب ءُ ہدوناکی بیت - ہمے ڈول جوان سال ءُ وتی شائری ءِ بندات چہ مالداری ءِ پدے کرگ ءُ ہاءکت چو کہ آءُوت گشیت --

روش ءَ تتھراں گومال ءَ

چی ءِ پہ سودا ءِ خیال ءَ

حکم ءِ ہچ نبی اقبال ءَ

کاران دو جہان ءِ مال ءَ

مفت ءَ بے بہائیں لعل ءَ

زیرو بندے من رومال ءَ

جوان سال یکے بے علم ائیں شائرے ات -بلے آئی پگر ءُ لیک چہ یک زانت کارے ءُ کم نہ انت آءِ یک اولسی شائرے . بوتگ کہ آءِ روچاں گوں وتی کاراں دست گٹ بوت ءُ ءُ شپاں مہلوک ءِ ذیوانانی براہ گوں وتی شرکنیں شئیراں بوت ءُ -آئی شئیرانی تہا عشقیہ ءُ صوفیانہ رنگ گندگ ءُ کیت -چریشی ہمے پدر بیت کہ آءِ یک عاشق ءِ ءُ اہل تصوف ءِ ھم بوتگ - اہید چریشی آءِ یک خداترسیں شائر ہم بوتگ چو کہ آءُ وتی یک شئیر تہا گوشیت --

ہر کس حیران انت تئی بازیں قدرتاں
تاہنداایشی آزمان تانیگا داشتہ گوں پرآں
تانگیں روش ءُ تا نگیں استال دشتاں
تانیگا کارے تانیگا گوازینتے جڑاں
تاں ہنداں سابنھنیں تاں ہنداکارے موسماں

جوان سال ءِ شاعری بنی آدم ءِ زندے محبتی ءُ دت مہ وتی ءِ جستءِ پدادنت -آئی شیرانی ہر ردوتی جاہءُ یک سر جمیں فلسفہ ءِ داریت -آئی شاعری یک مزن پہناتیں شاعری ءِ ات -گویشی ہوار جوان سال بازنترسیں سرمچارے ھم بوتگ- ہندوستان ءِ نامئیں جنز" تحریک خلافت" ءُ گون بوتگ ءُ گوں مولانا محمد علی جوہر ءُ مولانا شوکت علی ءُ دست کمکی ءِ کتگ -ءُ فرنگی ءِ خلاف ہر جھد ءِ تہا گوں بوتگ ءُ ہمے درگت ءُ چہ شش ماہ ءُ زیات ڈیرہ بگٹی ءُ قید ءُ بند بوتگ -آر پہ بلوچی ننگ ءُ ناموس ءُ عزت ءُ حیاء ھاترا مدام گوانک جتگ-- ءُ ہچ پیا غلامئیں زند گوازینگ ءُ مرزدہ وارنہ بوتءُ اے درگت ءُ آخر ءُ آئی یک صوت ءِ کہ آئی جوزگ چہ ڈول ترند ءُ ہبر زانت--

ماحیا دیتہ گوں بدیں حالاں مرد پلتی انت آں کہ بقالاں
سردریءِ گوں کھنگ ءُ شالاں پادشفادی ءُ پادگوں نالاں
رنگ ءِ چو سیاہیں تاپگ ءُ کالاں تو دیتہ لاغ کشتہ جنجالاں
دیر گانی دادا گریں سیالاں تو حیاء تہ من دی جوانسالاں

ترایک برے آساں من سربالاں   راہ گداری ، بہر کناں حالاں
چرتہ کوزومن مژدا گردان   ائے حیا انت کہ کپتہ من دردان

جی آر ملّا

واجہ جی آر مُلا ءِ پت ءِ پیر کی ھنکین مکران ءِ زردیم انت بلے آ چہ گوستگیں سی سالان ماں کراچی ءَ جاہ منند انت - ہنداتی پیاواجہ جی آر مُلا یک کسب کاریں (ٹیکنیکل) مردے آئی وتی ورنا ہی ماں دبئی ءَ گوازینت - آ ءَ ہند ایک کمپنی ءِ الیکٹریکل سپروائزر بوتگ - آئی وتی شائری ءِ ہندات چہ ورنا ہی ءَ کت بلے سک زوتاں آئی بلوچی لمز انک ءِ بلوچی زبان ءِ تہا نام ودی کت - واجہ جی آر مُلا ءِ شائری وتی مٹ وت انت - آئی شائری ءِ تہارا جی پگر 'حُب الوطنی' دیمروی ءَ تیاکی ءِ دروشم مدام گندگ ءَ کیت - آئی شائری ءِ درائیں تہرانی تہا شئیر گوشتگ - ابید چریشی واجہ مُلا رومانی شائری ھم کنت ءَ آئی اے رنگیں شئرانی تہا دگہ ھمیں سوز ءَ آہ ءَ درد ءِ گندگ ءَ کیت - جی آر مُلا دور حاضر ءِ یک اَلمی شائر ءِ زانگ بیت - چیا کہ آئی چاگردے ہر تنگ ءَ پنہاتاں گوں بر تیاچارت ءَ ءَ آیانی سر شئیر گوشتگ - تنے وھدی مئے ھیال واجہ جی آر ملاءِ تہا یک شیری مجموعہ چھاپ ءَ شنگ بوتگ -

رحم علی مری

واجہ رحم علی مری ماں نوزدھمی صدی عیسوی ءِ گُذسری سالاں ماں کاہان ءَ ودی بوتگ - آئی تعلق چہ مری تمن ءِ بجارانی ٹک ءَ ات - آ ءَ بلوچی

لبزانک ءِ یک نامئیں شائرے ات بلوچی شائری ءِ دومی دورءِ تہا آئی حساب بیت - آ ءِ مری تمن ءِ یک زوردارین شائرات - تمن ءَ آئی شائری ءِ سرا فخر کت - رحم علی جندوت یک بے نثل ءِ بے طمع این مردے ات آئرا کسی دارے طمع ءِ نیست ات - آئی وتی شائری آراخدائی دادءِ لیک ات - آ ءِ یک لوسی شائرے ھم است ات - آئی لوس ءِ زندے ہر تک ءِ پہناتانی سرا شائری کت ءَ آئی شیرانی تہا چاگردے گرءِ چیلانی بارواھم دروشم است - ءِ آئی مارت ءَ کہ بازیں مردم محل ءِ ماڑیانی تہا وش ءُوشحال انت ءِ بازیں پہ شکیں لنکہیں نان ءِ چمدارانت --

نیم کھٹانی سرائیں نیم ٹلی ماں شفاں
نیم دھغی زمیے نہ گندی نیم داری نوکراں
نیم گوں شادی مراذاں نیم نالی پہ غماں

رحم علی مری ننگ دوستیں ءِ بہادریں شاعرے ات - آئرا شابے لج ءِ بے ننگیں مردماں کہ آیاں وتارا فرنگی ءِ دست ءِ پہ زراں بہا کت وش نیات ءِ بے ڈولیں مردمانی باروا گشت --

کپتغاں کوڑائیں ترے بندا -
مثلیءَ پہ کافرے رندا
اشفنت ایمانا اڑا بندا

سید ظہور شاہ ہاشمی

سید ظہور شاہ ہاشمی ۲۱ اپریل ۱۹۲۶ء بلوچستان ءِ نامئیں بندر ماں گوادر ءَ ودی بوت- آئی پت ءِ نام سید محمد شاہ انت- آئی وتی بنداتی تعلیم چہ وتی لوگ ءَ دربرت ءُ پد اسعدیہ اسکول گوادر ءَ علم ءِ دربرت -آ ءِ زمانگ ءَ گوادر سلطان مسقط ءِ بادشاہی ءِ تہاات- ظہور شاہ ءَ گوں فارسی ءَ علم دربرگ ءَ ہوار ہوار عربی ءِ ھم زبان ءِ ھیل کنگ شروع کت -آئی پت فارسی زبان ءِ یک عالم ءَ ات -ھمے وجہ ءَ آئرا حافظ سعدی ءُ اقبال ءِ شعرانی وانگ سک دوست بوت- ءُ ھم پیم ظہور شاہ ہاشمی ار البزانک ءِ ھب ءُ ہدونا کی ودی بوگ شروع بوت-چوکہ آ ءِ وت گشیت کہ منا ۱۹۳۹ءَ چہ اردو شاعری ءِ ھب شروع بوت - آئی چہ گوادر ءَ علم در برگ ءَ رندماں کراچی ءَ شت آئی اود ابازد یماوانگ ءِ جھد کت ءُ انگریزی ھیل کنگ ءِ ھب ءِ است ات - ھمے ڈول آئی انگریزی ھم ھیل کت ءُ چریشی پد آ ءِ پہ پوریات ءِ دمب ءَ کپت تہ گڈاں آئرا ریڈیو پاکستان کراچی ءَ ملازمت ءِ دست کپت ءُ آئی بلوچی پروگرامانی تہاکار بناء کت -وھدیکہ آئی بلوچی پروگرامانی تہاکار شروع کت گڈاں آئرا بلوچی لبزانک ءِ شوق ودی بوت ءُ آئی بلوچی زبان ءِ تہا شاعری شروع کت ۱۹۵۰ء آئی وتی اولی بلوچی ءِ شئیر یک بلوچی مراہ گاہ ءِ تہا گشت -ءُ وتار ایک بلوچ شاعرے حیثیت ءَ پدر کت -چریشی پد آئی گوں عملی پیا کار ترند شروع کت-

سید ظہور شاہ ہاشمی اراگوں بلوچی لبزانک ءَ سکیں ھب ءِ بوت ءُ آئی کلاسیکل بلوچی شاعری ءِ سراپٹ ءُ پول شروع کت -ءُ بلوچی لبزانک ءِ دیمروی ءِ جاتزا تک ءُ تاچ ءِ کت ۱۹۵۲ء ءَ آئی گوں دگہ بازیں شاعر ءَ زنگارانی ہمراہی ءَ"

جوڑدات

بلوچی زبان ءِ سرچمگ" ءِ نام ءَ یک لبزانکی انجمن ءِ اڈ دات -ءَ سید ہاشمی ءَ گوں بازگشادی ءَ کار کت -چریشی پد لبزانکی دوست ءُ سنگتانی دل نہ وشی ءِ وجہ آ ءِ دلپرو ش بوت ءُ کراچی اراپل دات ءِ ءُ زرا آ ءِ دست ءِ ڈیہی ءُ دمگاں شت بلے آئی ہمودا وتی لبزانکی جھداناں برجاہ داشت -ءُ اودا بازیں لبزانکی کار ءُ کرد ءِ پیش داشت -آ ءِ ہندے بلوچ مہلوک ءِ تہا لبزانکی زانت ءِ ودی کت -بلے آ ءِ ہندا آ ئرا جگر ءِ لبدی ایں ناجوڑی ءِ گوں کپت کہ آئی سک باز وتی علاج کنگ ءِ کوشست کت بلے اے ناجوڑی ءَ آئرا پل ندات -گڈاں آ ءِ پدا پہ وتی ملک ءِ واتر بوت- ۱۹۷۰ءَ کراچی ءَ آھت ہندا آروس کتے ءُ ہندا جاہ منند بوت -آئی ہے ناجوڑی ءِ تہا ھم وتی لبزانکی کاراناں یک پیم برجاہ داشت- بلوچی لبزانک آئرا چہ آئی جان سلامتی ءِ انگت زیات دوست تراات-

سید ہاشمی ءَ ہر چیزے کہ وتی نبشتانک ءُ ذہن ءِ تہا پہ بلوچی لبزانک ءِ ھاترا چ کرتگ ات -گڈاں ہمیشاناں کتابی شکل دیگ ءِ ہناء کت -کہ آیانی تہا بلوچی لبزانک ءِ اولی ناول "نازک" ھم ہوارانت -چریشی ابید آئی وتی جندے شائری ءِ سہ کتاب "انگر وترونگل" "تراپکنیں ترمپ" "برتگیں بیر" ھم رد ءُ بند دات-چہ درستاں مستریں مڈی پہ بلوچی لبزانک ءِ ھاترا آئی نزآر تگیں گوہریں بلوچی لوزانت کہ آیاناں آئی "سید گنج" ءِ نام ءَ یک ڈکشنری ءِ پیما یکجاہ کتگ-پہ بلوچی لبزانک ءَ اے یک بے مٹیں کارے کہ ایوکہ آئی ءِ ت سرجم دات -بلے آئی ہے ناجوڑی روپہ رو وداں بوت ءَ اے بے دروریں کواس ءُ ازانکار آرا پہ آئی کردے سرجمی ءِ نیشت ءِ آخر ۳ مارچ ۱۹۷۸ءَ سید ظہور شاہ ءَ اے جہان فانیا راپل دات ءُ شت ءُ بلوچی لبزانک ءِ اراناتمام ءُ پرسیگ کتے چہ شائی مرگ ءِ رندکہ آئی نبشتہ - رد ءُ بند داتگیں مڈی

چھاپ ءُشنگ نہ بوتاں -گڈاں آیاں "سید ظہور شاہ ہاشمی اکیڈمی" کراچی چھاپ ءَ شنگ کتاں -کہ آیانی تہا "بلوچی زبان وادب کی تاریخ (ایک جائزہ)" ھم ہوار انت -سید ہاشمی ءِ نبشتانکانی تہا یک پگر ءُ فلسفہ ءُ یک نوکیں باندات ءِ کلوہ رسیت -آئی وتی شائری ءُ ردانکانی تہاائے چاگرد ءِ ہر تک ءِ سراچم دور داتگ ءُ وتی چاگرد اارا یک گہتریں ءُ گواچنی پیاپدر کت ءَ کہ ماءُ گوں پہکی ءُ گشت کناں آء یک پدمنگیں راج ءِ راستیں ءُ تچکیں ترجمان ءِ بوت ءَ -

شہ عیسیٰ

شہ عیسیٰ بلوچی لبزانک ءُ شائری ءِ سر شائر زانگ بیت کہ بلوچی کلاسیکل شائری ءِ بندات چہ شہ کلاان ءَ شہ عیسیٰ ءَ بیت -ءَ شہ عیسیٰ چوکہ بلوچی شائری ءِ اولی دورے شائرے -آئی شائری زیات رزمیہ ءُ بازکم عشقیہ انت ءَ بازیں جاہگاں آئی حمدیہ سوت ھم گشت ءَ-

شہ عیسیٰ ءِ شائری دل ءِ لبزے شائری ءِ -آئی شائری چہ دردیں دل ءِ پاھار ءَ چست بیت ءُ رگ رگ ءِ تہا تالان بوتگ ءُ پدزبان ءِ سرا کیت ءُ گشیت--

قہر آملائی گرگریں نازانت

ڈن دمے کم ءُ دن دمے بازانت

شہ عیسیٰ ءِ شائری جوزگ سک ترند ءُ اثرگیر انت- آئی شیرانی وانگ ءُ رندماء اے کساس کت کناں آئی زبان سک صاف ءُ پلگار بوتگ ءَ چہ ایدگہ زبانانی اثر پزیری ءَ ڈن انت -آء یک سرجمیں شائرے نہ بلکن فلسفہ ءُ یک سرجمیں دفترے -بے تنے وھداں اے رداسیں پٹ ءُ پول کنگ نہ بوت ءَ ماراانگت پٹ ءُ پول کنگ لوٹیت -

عاقل خان مینگل

میر عاقل خان مینگل ۷ فروری ۱۹۴۳ء ماں نوشکی ءَ ودی بوت - واجہ میر توں خان ءِ لاقیں اِنت - آئی بنداتی علم چہ بنجائی شہر نوشکی ءَ دربرت - ءُ دیمترا تعلیم دربرگ ءِ ھاترا کوئٹہ آھت - آ ءَ بلوچی لبزانک ءِ شریں قلمکارانی تہا زانگ بیت - آئی مستریں کارپٹ ءُ پول کنگ ات - آئی نوک نوکیں اصطلاعات پہ بلوچی لبزانک ءِ گیش ءُ گیوار کرتگ ات - بلوچی ادب ءِ پڈازیات کار نثر بیینی ات - چاگردے ہر تک ءَ آئی ءِ نگاہ بوتگ - آئی بلوچی دودءُ ربیدگاناں پہ زندہ دارگ ءِ ھاترا بازیں پٹ ءُ پول ھم کرتگ ات - اے درگت ءَ آئی بازیں بلوچی سماج ءِ گیدی کسہاناں نز آورتگ ءُ گیدی کسہ ھفتمی ءِ نام ءَ چہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ءَ شنگ کنائینگت ابید چہ ایشی آ ءَ یک نقاد ءِ ھم بوتگ - ھمے پیما آئی نگدکاری ءِ بن گپی ءِ سرا" ایرادگری" ءِ نام ءَ چہ یک کتاب ءِ ردءُ بند داتگ -

میر عاقل خان ءِ تعلق داری تاں آخری وھداں گوں بلوچی لبزانک ءَ استات - ءُ آ ءَ بلوچی ڈیپارٹمنٹ ءَ حثیت پروفیسر کار کنگا یت - کہ شست سال ءِ عمر ءَ ۹ جنوری ۱۹۹۴ء ءَ بیران بوت - ءُ بلوچی لبزانک چہ وتی یک کواس یا زہبر بوت -

عبداللہ جان جمالدینی

واجہ عبداللہ جان جمالدینی ۸ مئی ۱۹۲۳ء ماں نوشکی ضلع چاغی ءَ ودی بوت - آئی پت ءِ نام واجہ خان جان جمالدینی انت - آئی بنداتی تعلیم چہ دینی مدرسہ ءَ دربرت - ابید چہ ایشی آئی ناکو فقیر محمد ءَ ھم آئرا لوگ ءَ وت وانیت - ءُ پدا آئی مستریں برات واجہ آزات جمالدینی ءَ آئرا باقاعدہ اسکول ءَ داخل کرت - آئی

مڈل چہ نوشکی ءَ دربرت - دیمترا آء پہ وانگ ءِ ھاترا کوئٹہ شت ءُ آئی میٹرک چہ سنڈیمن ھائی سکول کوئٹہ ءَ دربرت - پدا آئی برات ءُ آئرا ماں پشاور ءَ وانگ ءِ ھاترا دیم دات - آئی ۱۹۴۵ء ءَ چہ پشاور ءَ بی اے ءِ چکاس گوں جوانیں نمبر آں در برت - آئی علم ءُ زانت ءِ پگر سک براہ ءُ شایست اَت - آ ءِ وھداں برصغیر ءُ انگریزانی حاکمی ات - ادے مہلوک آیانی غلام جوڑ بوتگ ات - گڈاں آئی انگریزانی حاکمانی ءُ وتی مہلوک ئے لکمانی ہچ پیا سگت نہ کت آ ءِ ہم گل خان نصیر ءُ آزات جمالدینی ءِ کاروان ءِ تہا ھوار بوت ءُ پہ بلوچ راج ءُ بلوچی لبزانک ءِ ھاترا خدمت ءِ ہناکت - اید چریشی آئی سیاسی ایں پگر ءُ ھیال ءِ ھم داشت - سیاسی ایں مراھگایاں ہم شت ءُ راجی جنز ءَ پہ کار ءِ کت - اول سراں آنزا ہچ پیا سرکاری ملازمت ءِ ھیال نیست ات بلے کمیں وھداں پد آئر ءُ آئی کہول آرا معاشی تنگدستی ءُ مجبور کت کہ آء نوکری بجنت - گڈاں آئی ۱۹۴۶ء ءُ حثیت نائب تحصیلدار نوکری شروع کت - بلے آئی اے نوکری سک دیر تاں نہ منت چیاکہ آء یک راج دوستیں مردم ءِ ات آئی نہ لوٹت کہ منی مہلوک تنگ ءُ عذاب بہ بیت - چیاکہ ائے ریاست ءِ حاکماں انتظامیہ ءِ زریعہ مہلوک ءِ سرا جبر ءُ ظلم ءُ ناانصافی کنگ لوٹت - گڈاں واجہ جمالدینی ءَ اے درائیں چیزاناں نہ سگت ءُ ۱۹۵۰ء چہ نوکری ءَ استعفیٰ دات ءُ یک وارے پداوتی مہلوک ءِ قومی ءُ ادبی خدمت ءِ شروع کت - ءُ آئی وتی درائیں ازءُ جنجالاناں چہ قلم ءِ ذریعہ ءَ ختم کنگ ءَ را طاقت لیکت ات چدءُ پد آئی وتی ادبی کار ءُ کرداناں سک ترند کت - راجی ءُ لبزانکی کارانی تہا آئی دست کمی گون بوت ءَ آئی ادبی خدمت بے حساب انت - آئی وتی نبشتا نکانی تہا راج آرا یک قومی پگر ءُ وت واجہی ءِ سکین داتگ - ہمے درگت ءُ آئر ابازیں وھداں قید

ءَ ہند کنگ بوت ءَ آئرا سزا دئیگ بوت ءَ - بلے آئی سوچ ءَ پگر آرا ختم کنگ نہ بوت ءَ-

وھدے کہ بلوچستان ءِ تہا ۱۹۷۰ء یک یونیورسٹی ءِ اڈ دئیگ بوت - گڈا آں یونیورسٹی ءِ ھما وھدے وائس چانسلر ءِ بازیں گُشگ ءِ پدا واجہ جمالدینی ءِ بطور لیکچرار یک دارے پدا ملازمت اختیار کت -چونا اے یونیورسٹی ءِ اڈ دئیگ ءِ ھم آئی دست گون بوت ءَ آیانی مزنین جہد اپد ادا یونیورسٹی جوڑ کنگ بوت ءَ آئی یونیورسٹی ءِ تہا اوتی زبان ءَ ادب ءِ ھاترا بے کساس کار کت -آئی لبزانکی ھب ءَ کرد آرا ہر چینکس ساڑائینگ بیت واھم کم انت -آئی چہ یک مزنیں کوشش ایا یونیورسٹی ءِ تہا بلوچی زبان ءَ ایم -اے ءِ کلاس شروع کنگ بوت انت کہ مروچی چینکس مردمانی چہ بلوچی زبان ءَ ایم-اے کت ءَ ءَ چینکس زیر تعلیم انت-

واجہ جمالدینی اے وھداں زندے گڈ سری روچاں گوازینگ ءَ انت- خدا بخنت آئی عمر دراج ءَ روچ ءَ شپ شاداں بات انت-

عزیز محمد بگٹی

پروفیسر عزیز محمد بگٹی بلوچی ءَ اردو لبزانکانی بازبرز ءَ بالا ایں لوزانتانی تہا حساب کنگ بیت - آ ءَ بلوچی لبزانک ءِ ھستیں کواس ءَ تاریخ دان ءِ-

عزیز بگٹی ءَ ایم -اے پولٹیکل سائنس چہ بلوچستان یونیورسٹی کوئٹہ کت ءَ آئی اے چکاس ءِ تہا اولی نمبر گپت -چریشی پد آئی بلوچی آنرز ءَ ایل ایل بی ھم چہ بلوچستان یونیورسٹی ءِ دربرت-پدا پہ گیشتر علم دربرگ ءِ ھاترا ماں امریکہ ءَ شت ءَ چہ "یونیورسٹی آف اریزونا" ٹوسان ءَ شعبہ اورینٹل سٹیڈیز ءِ تہا ایم -اے کت ءِ -وھدیکہ چہ امریکہ ءَ واتر بوت تہ آئرا بلوچستان یونیورسٹی ءَ

پولیٹیکل سائنس ڈیپارٹمنٹ ءِ چیئرمین جوڑ کنگ بوت - آئی تاں ۱۹۸۹ء ءَ
ھمے ھگدہ ءِ سرا کار کت ءُ چریشی پد وزیرِاعلیٰ بلوچستان ءِ ایڈیشنل سیکریٹری ءِ
حیثیت ءَ کار بناء کت - ۱۹۹۰ء ءَ پد آئر اڈائریکٹر جنرل آرکیوز" نادینگ بوت - ءَ
مروچاں واجہ بلوچی زبان ءُ ادب ءِ دیمروی ءِ ھاترا سک دست گشاد انت - آئی پٹ
ءُ پول ءِ جہد مدام برجاہ انت - آئی بلوچی ثقافت آرا وتی بنشتانکانی تکا گہتریں وڈا پیش
کت ءَ - چونا عزیز بگٹی ءَ درزنانی کساس کتاب نبیسگ انت کہ آیانی سرا آئی داد
ھم کپتگ - آیانی تہا لہتیں چوش انت - (۱) پاکستان جھہد (۲) نوزور غام (۳)
تاریخ بلوچستان شخصیات کے آئینے میں (۴) بلوچستان' سیاسی کلچر اور قبائلی نظام ءَ
ایندگہ بازیں ہوار انت -

عطا شاد

واجہ عطا شاد ءِ پہلیں نام محمد اسحاق انت - آ ءَ ۱۹۴۰ء ماں سنگانی سر کیچ ءَ
ودی بوت - آئی ءَ بندا تی تعلیم چہ کیچ ءَ دربرت بی - اے چہ گورنمنٹ کالج کوئٹہ ءَ
ماں ۱۹۶۲ء ءَ کرت ءُ ایم - اے سال ۱۹۶۴ء ءَ چہ پنجاب یونیورسٹی لاہور ءَ
دربرت ءِ -

عطا شاد بلوچی زبان ءِ یک نامداریں شائرے - بلوچی شائری ءِ جدید
دورے سر خیلانی تہا زانگ بیت - آئی وتی شائری ءِ بندات چہ کسانیا کرتگ ات -
امید چہ شائری ءَ آ ءَ یک جوانیں ردانک کار (نثر نبیں) ءِ ھم است انت - وھدیکہ
عطا شاد ءَ وتی زندے بندات چہ ریڈیو پاکستان کوئٹہ ءَ کت - ھمے دوران ءَ وتی اولی
جھہد ءُ کوشستاناں سک دیمابر تاں ءُ آئی بازیں آزمانک ءُ کسانک ھم نبیست کہ شایاں
بازینیں ءِ ریڈیو ءُ ٹی وی شنگ بوتگاں -

واجہ عطاشاد ءَ چہ حکومت پاکستان ءِ نیمگا بازیں داد ھم رسگ - ۱۹۸۳ء ءَ آئرا "پرائڈ آف پرفارمنس" ءِ نشان رست - ۱۹۸۴ء ءِ سال ءَ آئرا چہ انفارمیشن منسٹری ءِ نیمگا ھاسیں داد دیگ بوت ءُ ۱۹۹۲ء ءَ آئرا چہ صدر پاکستان ءَ نیمگا "ستارہ امتیاز" ءِ نشان دیگ بوت - عطاشاد بلوچی ءُ اردو ءِ مستریں شائرانی تہا حساب بیت - آئی ءَ پاکستان ءُ ذنی ملکانی تہا اڈ دا تگیں شیری دیوانانی تہا بلوچستان ءِ نمائندگی کرتگ اے تک ءَ آئی ءَ انگلینڈ، امریکہ، کینڈا، سعودی عربیہ، ایران، عرب امارات، بحرین ءُ دگہ بازیں ملکانی تروتاب ھم کرتگ ءُ شہری دیوانانی تہا بہر زرتگ -

عطاشاد چہ ۱۹۶۰ء ءَ بگر تا مروچی بلوچی شائری ءُ ادب ءِ اولی سرپ ءَ گون بوتگ - آ ءَ نوکیں بلوچی شائری ءِ سر شائر زانگ بیت کہ گوں وتی ھاسیں ڈکشن ءَ بلوچی شائری ءِ رنگ ءُ دروشم بدل کت ءُ بلوچی شائری ءَ را ایدگہ دیما تگیں زبانانی سرپ ءَ آورت ءُ ھلو شتار ینتہ ءَ -

عطاشاد ءَ لبزانک ءِ دیمروی ءِ ھاترا بازیں کتاب نبشتگ ءُ رد ءُ بند داتگ کہ شایاں لہتیں چوش انت - (۱) لوچی اردو لغت (۲) بلوچی نامہ (۳) ہفت زبانانی لغت (۴) سنگاپ (۵) روچ گر (۶) تفس رنگ (۷) بلوچی گیدی شائری ءِ اردو شیری رجانک (۹) شپ سحر اندیم -

بلوچی زبان ءِ ھمے نامداریں شائر، رد انکار ءُ گواس ۱۳ فروری ۱۹۹۷ء ءَ ماں شال (کوئٹہ) ءَ بیران بوت -

عبدالقادر شاھوانی

واجہ عبدالقادر اشیر شاھوانی سال ۱۹۴۰ء ماں کوئٹہ ءَ ودی بوت - آئی ءِ پت ءِ نام واجہ میاں خان انت - واجہ ءَ وتی تعلیم ءِ بندات چہ شال (کوئٹہ) ءَ کت - آئی تاں ایم - اے ءَ تعلیم دربرت آ ءَ بلوچی 'براھوئی ءُ اردو ءِ یک جوانین قلمکار ے - آ ءَ بلوچی لبزانک ءِ یک شرین رد انکارے - آئی گیشتریں ردانک آئی جندے مارشت انت - چیا کہ واجہ اشیر ءَ یک بنجیں چاگردے تہا چم پچ کت کہ آ ءَ وھد اں چہ ناامتی ءُ اولپروشی ءَ امید پہ بلوچ مہلوک ءَ دگہ ہچیں راہ ءِ نیست ات - چوکہ واجہ ءِ جندے گشتن انت کہ ملی - اے دربر تک ات ءُ پہ چیراستی ءِ حاتر اور خواست دات - واہم منی درخواست ءِ سراچار ءُ بچار کنگ نہ بوت - گڈاں من مارت کہ اے ڈیہہ تہا زندگوازینگ چوسک ارزاں نہ انت - ءُ پدا من وتی ادبی گاماناں تر ند کرت -

اشیر شاھوانی ءَ مدام وتی نبشتکیں نبشتانک ماں "اولس بلوچی کوئٹہ' بلوچی دنیا ملتان' بلوچی کراچی' زمانہ کوئٹہ' جنگ کوئٹہ' مشرق کوئٹہ ءُ احوال کوئٹہ" ءُ امید دگہ بازیں ماہتاکانی تہا شنگ کنگ انت - آئی نبشتاکانی تہا مدام چاگردے جاورانی بارداربنگ گندگ ءَ کیت - ءُ آئی وتی آوکیں نسل ءِ اراایک گہتریں سکنین ءُ داتگ - امید چہ پیشی آئی وتی راج ءِ دود ءُ ربید گاناں حم وتی کتابانی تہا گوں بے مٹیں دروشمیا پدر کنگ انت -

. واجہ شاھوانی اے وھداں بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ءِ مزن کارگشاو (جنرل سیکرٹری) ءُ اولس بلوچی کوئٹہ ءِ شوانکار انت - کساس پانزدہ کتاب آئی اردو' بلوچی ءُ براھوئی ءَ تہا نبشتہ کت ءُ کہ آیانی تہا "آئینہ خاران' بلوچستان کے پراسرار وادیاں' براھوئی ناچکین آشاعر بلیا عبدالحق ءُ بلوچی دود ءُ صوت ہم ھوار انت

عنایت اللہ قومیؔ

واجہ عنایت اللہ قومیؔ ۱۹۴۳ء ماں خدابادان پنجگور ءِ ودی بوت - آئی پت ءِ نام قاری عبدالخالق انت آئی ابتدائی تعلیم چہ وتی آرچیں پت ءَ حاصل کت - چدءُ پد آئی دینی مدرسہ خدابادان ءَ گئیں اسلامی تعلیم دربرت - پدا آئی وتی جندے کاروبار شروع کت - ءُ انگت آ ءِ وتی واپاری ءُ زمینداری ءِ ودزگٹ انت - واجہ قومیؔ ءَ چہ کسانیا گوں شیئر ءُ شائری ءِ ھدوناکی است ات - بلے ادبی پڑا آئی وتی شائری ءِ بندات چہ ۱۹۷۴ء بناکت - آئی وتی گیشتریں لچہ بان ءِ ماہتاک "اومان' نوکیں دور' الس 'زمانہ سوغات' رژن ءُ بھارگا" ءِ تہا شنگ ءُ تالان کنگ انت -
آ ءِ بلوچی لبزانک ءِ تہا یک صوفی شائر ءِ زانگ بیت - آ ءِ وتی شیئرانی تہارا ج ءِ ورنا آن ءَ راجی دروشم ءَ گوں ہوار ھمکوپگی ءِ سکیں دنت - آئی شیئرانی تہا اسلامی جوزہ ءُ دین دوستی ھم گروشک دنت - واجہ قومیؔ ءَ زند ءِ ہر تک ءُ پہناتان ءَ گوں ہرتیں دیداں چارت ءُ ءُ پدا ہما یاناں وتی شیئرانی تہا کماتگ - آ ءِ یک وش تب ءُ حاضر دماگیں شائر ءِ ھم است انت - کدی کدی آ ءِ فی البدی شیئر ھم گشیت - تنی وھدی آئی لچھانی دو کتاب "زرد ءِ ارمان ءُ دل ءِ توار" چہ عزت اکیڈمی پنجگور ءِ نمگا چھاپ ءِ شنگ بوتگ انت ءُ دگہ دو کتاب زیر طباعت انت -

غفار ندیمؔ

واجہ ءِ پہکیں نام عبدالغفار ءُ پنام ندیمؔ انت - آ ءِ ۱۰ دسمبر ۱۹۴۳ء ماں کیچ ءِ ودی بوت - آئی تعلق چہ کیچ ءِ رئیس کھول ءَ انت - کہ آیانی اے کھول ءَ پہ کیچ ءُ مکران ءِ دیمپانی ءُ وتی ننگ ءُ ناموس ءِ رکینگ ءَ حاترا پرنگی ءِ خلاف جنگ ہم کتگ -

واجہ غفار ندیم وتی بنداتی علم چہ کیچ ءِ گیشتری علم چہ شال ءِ کراچی ءِ دربرت ءِ آئی درائیں چکاسانی تہازیات تر پوزیشن گیت ءِ علم ءِ ادب ءِ تک ءِ آئی زانت ءِ پگر وتی مٹ وت انت -

آ ءِ یک کم گو ءِ وش تبیں مردم ءِ -

ادب ءِ تہا آئی کرد ھم بے کساس انت آئی وتی ادبی زندے بندات چہ شائری ءِ کت ءِ بلے گوں کونڈیں وھدا پد آئی تہار دانک ءِ تک ءِ را دست ءِ گپت - ردانک ءِ تہا آئی سک باز کار پیش داشت ءِ آئی وتی نبشتہ کتگیں ردانکاناں "نوکیں دور" اولس 'بلوچی زمانہ' ءِ اینگہ بازیں رسالہ آنی تہا شنگ کتگ انت -

ردانک ءِ تک ءِ آئی بازیں پٹ ءِ پول ءِ ھم کتگ چوکہ بازیں بتلانی نز آرگ ءِ دود ءِ ربیدگاں چہ معلوم دار بوتگ ءِ گہ بازیں کار ھم آئی کت ءِ بلے آئی وتی درائیں ادبی کرداناں ماں کتابی پیا ءِ دیما نیارت ءِ چیاکہ آئی زیات تعلق داری گوں حساس سرکاری ادارہ آنی تہا دست گٹی بوتگ -

غوث بخش صابرؔ

واجہ غوث بخش صابرؔ ءِ بنجاہی ہنکین چھ (بولان) انت - بلے واجہ اے وھداں کوئٹہ ءِ جاہ مندانت آئی پت ءِ زی پر بنگی ءِ زمانگ ءِ سلسلہ پوریات بولان ءِ آھت ءِ آباد بوتاں ءِ پدا آیانی جاہ ھم ھمے بند جوزبوت - واجہ صابرؔ ءِ وتی بنداتی علم چہ مچھ ءِ دربرت ءِ زیات علم دربر گے حاترا شال (کوئٹہ) ءِ شت کوئٹہ جاہندی ءِ رداواجہ صابرؔ ءِ نپ رست کہ آ ئرایک علمی ءِ لبزانکی چاگردے رست کپت - چونا آ ءِ وت یک علم زانت ءِ علم دربرائیں مردے ات - چہ پیشی ابید آ ءِ گوں ریڈیو پاکستان کوئٹہ ءِ منسلک بوت - بندات ءِ آئی یک جار چیں ءِ حیثیت ءِ کارے

کت -بلے اے دماناں آء حثیت اسکرپٹ رائٹر کار کنگا انت- اے ادارہ ء تہا آئی سک مزن راجی ءُ لبزانکی کارکتگ - اید چریشی بلوچی زبان ءُ راگوں شریں دروشمیا دیما برتگ- واجہ صابر ہندا تی پیا ردانک نبسیں ءِ بلے شائری پڑا ھم آء چہ کسیا پدا نہ انت - آئی بازیں کتاب نبشتہ کرتگ انت کہ آیانی تہا گیدی کسہانی نزآرگ 'زحم ءِ زیمر' رجانک 'نگد کاری ہوار انت-

فقیر محمد عنبر پنجگوری

فقیر محمد عنبر ۱۹۳۵ ءِ ماں گرمکان پنجگور ءَ واجہ پیر بخش ءِ لوگ ءَ ودی بوت-واجہ ءَ ہندا تی علم چہ وتی ہنجائی ھند پنجگور ءَ دربرت -آء پنچمی جماعت ءَ وانگ ءَ ات کہ آئرا شائری ءِ ہدونا کی ءَ پہ وت زرت آئی ھمے ہدونا کی ہماوھداں دیما شت کہ بلوچی لبزانک ءِ ماہتاک "اومان" چہ کراچی ءَ شنگ بوت -ھمے ماہتاک ءِ درگت ءِ آئی وتی شائری ءِ وڈ ءُ ڈول ءِ را زیات گہتر کت -چریشی پد آئی گوں تچکی ءَ وتی شیئراناں "اومان" ءِ تہا شنگ ءَ تالان کرت انت -ءَ دیماترا واجہ ءَ وتی پٹ ءَ پولی ایں تگ ءَ تاچاناں ترندتر کرت انت - آئی شئرانی تہا غزل ءِ رنگ کم ءُ لچہ کاری زیات گندگ ءَ کیت- آئی وتی شیرانی تہا آوکیں نسل ءِ را چہ آئی پیشتری تاریخ ءُ دود ءُ ربیدگاں سرپد کرتگ آئی وطن دوستی ءِ ھم شیئر گشتگ -چہ عنبر ءِ شئیراں ھمے پدربیت کہ آء یک راج دوست ءُ وطن دوستیں شائر ءِ است انت-

بلوچی زبان ءَ تہا آئی دو کتاب (۱) لیب ءُ گوازی'(۲) شوہاز چھاپ ءُ شنگ بوتگ انت- چریشی اید آئی دگہ دو کتاب (۱) اشکر (۲) گل ءِ توار پہ چھاپ

کنائینگ ءَ تیارانت -

قاضی عبدالرحیم صابرؔ

قاضی عبدالرحیم صابرؔ ۱۹۱۹ ءَ ماں پسنی ضلع کیچ مکران ءَ ودی بوت -
واجہ ءِ پت ءِ نام قاضی دین محمد انت کہ آ شہ ریاست قلات ءِ شمگا وتی علاقہ ءِ قاضی
مقرر کنگ بوتگت -میٹرک دربرگ ءَ رند واجہ ءَ درس ءُ تدریس ءِ کسب را دست
ءَ گپت ءُ ۱۹۷۱ءِ شہ ہیڈ ماسٹری ءِ عہدہ ءَ ریٹائر بوت -

آئی وتی ادبی زند ءِ بندات اچ ۱۹۴۰ءِ ماں اردو زبان ءِ شعر ءُ شائری ءَ
شروع کت -وہدیکہ ۱۹۴۹ءِ گڈ سراں شہ ریڈیو اسٹیشن کراچی ءَ بلوچی پروگرام ءَ
بنگیج بوت -گڈاں آئی وتی شائری ءِ واگان ءَ بلوچی ءِ شمگا تاب دات ءُ بلوچی شائری ءِ تہا
یک جتائیں نام ءُ ودی کت -ءَ ادبی حلقہاں یک نامداریں شائر ءُ وش ہنیں ءِ حیثیت ءَ
زانگ بوت -چہ بلوچی زبان ءِ بودناکی ءَ واجہ صابرؔ ءِ جہد ءُ کوشت باز ستا کرزنت کہ
آئی بازیں کواس ءُ زانتکارانی گوں دزکمکی ءَ ماں کراچی ءَ اولی وار بلوچی ادبی بورڈ
۱۹۶۴ءِ بنگیج کت -۱۹۷۲ءِ واجہ قاضی اے ادارہ ءِ چیئرمین نادینگ بوت آئی
اے ادارہ رازیات فعال جوڑ کت -ءَ ہمے ادارہ ءِ سرپرستی ءَ یک پانزدہ روچی حال
تاک ماں "صدائے بلوچ" ءِ نام ھم درکنگ بوت -ہمے حال تاک ءِ توسط ءَ
بلوچی لبزانک آرا مزن دیمروئی بوت -واجہ صابرؔ ءَ وتی زند ءَ بازیں کتاب ءِ
چھاپ کنگ آئی کتابانی لڑ چوش انت -

(۱) بلوچستان کی وادیوں میں (۲) بلوچستان کے جانباز (۳) دو جہان ءِ سردار (۴)
صابر ءِ گفتار (۵) دو دوست ءُ یک منزل (۶) مکران تاریخ کے آئینے میں ہوگہ
بازیں کتاب ھم است انت -

کریم دشتی

واجہ کریم دشتی ۱۹۳۹ء ماں دشت ضلع تربت ءِ دمگاں ودی بوت - آئی
وتی بنداتی علم چہ تربت ءَ دربرت - آئی ۱۹۶۰ء میٹرک دربرت - زیات علم
حاصل کنگئے ھاترا آءِ دیم پہ شال ءَ راوگ بوت - آئی ۱۹۶۴ءَ چہ پنجاب
یونیورسٹی ءَ بی-اے ءِ ڈگری دربرت - داں کساس دو سالاں آئی ٹرائیبل پبلسٹی
آرگنائزیشن ءِ تہا کار کت - بلے آئرا چہ کسانیا علم ءَ زانت ءِ گیش ھب ءُ واھگ
است ات - گڈا آن آئی ھمے کاریل دات ءُ ماں وتی پت ءِ پیرکی بندا ھیثیت استاد
ھذمت کنگ بناء کت ھمے درگت ءَ آئی راجی کارانی تہا ھم بہر زورگ شروع کت -
گوں راجی کاراں ہوار آئی علم ءُ ادب ءِ را ھم دیما برگے جہد کت - چریشی اید آئی
شائری ءِ پڑا ھم یک بے مٹیں سکین ءِ وتی راج ءِ آوکیں ورناھاناں دات - آئی
ھمے ھذمت حکومت ءِ را وش نیایت ءَ آئی خلاف وارنٹ گرپتاری جاری کنگ
بوت -

وھدیکہ واجہ کریم دشتی ءَ اے دیت کہ اے ڈیہہ ءِ تہا پمائی نندگ سک گراں
بوآن انت - آءِ عربستان ءَ شت ءُ داں لہتیں سالاں درملکی ءِ زندگوازینت ءِ بلے آءِ
چہ وتی لبزانکی ءُ راجی کاراں بے ھیال ءُ بے اوست نہ بوت ءُ آئی گوں تچکی ءُ وتی
کرداناں برجاہ داشت - اید چریشی آءِ یک جوانیں کلمکار ءُ نقاد ءِ ھم است ات - چیا
کہ مئے لبزانک ءِ تہا نقاد ءِ بازکمی انت - ھمیشی ءُ واجہ ءَ اے تک ءَ گہتریں وڈیا نگد
کاری کنگ - آئی نگدکاری ءِ بن گپ ءِ سرا "شرگداری" ءِ نام ءَ یک کتاب ءِ ھم
نبشتہ کنگ - بلوچی لبزانک ءِ تہا آئی اے کتاب ءِ مزنیں ارزشت ءُ اے کتاب
نگدکاری ءِ اولی کتاب انت کہ ایشر اں ماں ۱۹۶۲ء بلوچی زبان ءَ نبشتہ کنگ بوت -

ایہ چریشی آئی پہ شئر انی جوانیں مذی اسات انت بے تنے وشداں آیاناں ء
چکیاں نزآرگ ءُ چھاپ کنگ نہ بوتگ۔

محمد ابراہیم عابدؔ

واجہ ءِ اسلی نام محمد ابراہیم ءُ پنام عابدؔ انت۔ آئی پت ءِ نام واجہ ...
محمد انت۔ آء ءُ ۱۹۴۷ء ماں آپسر تربت مکران ءَ ودی بوتگ۔ واجہ بنداتی تعلیم
چہ دتی بنجائی شہر تربت ءَ وند بوت ءُ ز ندا ... اے ءَ ایڈ چہ بلوچستان یونیورسٹی
کوئٹہ ءَ کت ءُ۔ آئی علمی زانت ءُ ... انت پیاکہ واجہ ءِ جندے تعلقدار ی
چہ ایجوکیشن ڈیپارٹمنٹ ءَ انت۔ آئی وتی شائری ءِ بندات ماں سال ۱۹۶۸ء
شوقیہ انداز ءَ شروع کت بلے دمترا آئی شوق سنجیدگی ءَ تہا بدل بوت۔ ءَ آئی
بلوچی لبزانک ءِ شائری ءِ تہا زوت یک مزنیں نام ءُ ودی کت۔ آئی بے شپ ءَ
روچیں جہد ءُ کوشت ءِ بناء ماں ۱۹۸۱ء ءَ بلوچی ادبی دیوان ءِ کارمستہ جوڑ کنگ
بوت ستمبر ۱۹۸۴ء تا جون ۱۹۹۰ء لبزانکی سرچمگ ءِ مزن کارگشاء اپریل ۱۹۹۱
ءَ ملا فاضل اکیڈیمی ءِ مزن کارگشاء نادینگ بوت۔ ءَ تنگیں واجہ ءِ تعلق گوں ملا
فاضل اکیڈمی ءَ است انت۔ آئی وتی شئرانی سے دپتر "تنگیں واھگ" "شہیدءِ
مادنیں راہ" چھاپ کنگ ءُ دگہ یک کتاب ءِ کہ "سرچمگ" ءِ نام ءَ چھاپ بوتہ ءُ
ہم واجہ عابدؔ ءَ ردءُبند دات ءُ۔

محمد اسحاق شمیم

محمد اسحاق شمیم ماں ۱۹۲۳ء ءَ کراچی ءَ ودی بوت۔ آئی واجہیں پت ءِ نام
ملا آدم انت۔ آئی تیوگیں تعلیم ہشت جماعت انت۔ بلے آئی پکر ءُ زانت چہ یک
کواس ءَ کم تر نہ انت۔ آئی وتی بنداتی تعلیم ءِ دوران ءَ اردو زبان ءِ یک نامداریں

شائرءِ شاگردی دست ءَ گپت -چیشی آئی زانت ءُ پگر باز جمل ترءَ محکام تربوت - آئی اول سراوتی شائری ءِ بندات اردو زبان ءَ بناء کت - ودیکہ چہ کراچی ریڈیو ءَ بلوچی پروگرام ءِ بنگیج بوت تو آئی بلوچی زبان ءِ تہا ہم شائری شروع کت - ءُ زوتاں زوت یک مزنیں نام ءَ وودی کت ءُ بلوچی ادبی سرپگاں مشہور بوت آئی شائری ہروبدءَ پاس ءُ درگت ءَ انت - زندمان ءِ ہرتک ءَ آئی نگاہ ضروربوت ءَ - وہدیکہ ۱۹۵۸ء ءَ ماں مستونگ ءَ یک شیری مجلس ءَ اڈ دیگ بوت تو واجہ ہم ہمیشی تہا بہر زرت -وہدیکہ دیوان ءِ تہا آئی وتی باگلانی گشگ شروع کت -گڈاں دیوان جائے ہرچاریں کنڈاں مہلوک پادات ءَ آزادءَ ستاء سوغات داتش -چیشی ہے پدر بیت کہ آ یک اولیس شائر ہم است انت - تنی وہدی واجہ ءَ شیرانی تچیں دیوان ءِ دیما ءَ نہ یاتک ءَ -

محمد بیگ بیگل

واجہ محمد بیگ بیگل یکم جون ۱۹۳۶ء ماں کراچی ءَ وودی بوت -آئی پت ءِ نام واجہ محمد قاسم انت -

واجہ بیگل ءَ وتی تیوگیں تعلیم چہ کراچی ءَ دربرت آ ءَ ھماوھدے تعلیم یا پتگ ءِ کہ آ ءَ وھداں بلوچ مہلوک چہ علم ءَ سرپد نہ ات -آئی چہ وتی تعلیم دربرگ ءَ پدگوں بلوچی لبزانک ءَ یک شریں ھب ءُ واھگ ءَ داشت- ھمے واھگے وجہ ءَ آئی بلوچی ردانکاری ءِ تہا بازتر ندیں گام رزت ءَ ایشی درگت ءَ یک جوانیں مزل ایا سربوت آئی بلوچی ردانک ءِ تہا انشائیہ نبشتہ کنگ ءُ آزمانک نبشتہ کنگے یک گھتریں کردے پیش داشتگ -آئی زیاتریں آزمانک "زمانہ" ماہتاک ءِ تہا شنگ بوتگ انت -

واجہ ہنگل ءِ وتی آزمانکانی تہا وتی راج ءِ ننگیں جاوراناں گوں نوکیں دورشمیا نقش کتگ انت - ءِ آؤکیں ورنا آن ءِ یک نوکیں زندے باھند کنگ ءِ راہ شون داتگ - ربید چہ آزمانک نبشتہ کنگا آئی میجرای موکلر ءِ "بلوچی گرائمر ءِ کتاب ءِ راچہ انگریزی ءَ ماں اردو ءِ تہا ترانک کت ءِ -

واجہ ہنگل انگت وتی لبزانکی جہد ءِ کوشتاناں کارگرک ءِ انت -ءِ آئی ودی ﷺ تھبر جاء انت -

محمد حسین عنقا

محمد حسین عنقاء پت ءِ پیرکی جاہ پنجگور انت - آئی پت واجہ عبداللہ پہ ٹھیکیداری ءِ ھاترا ماں مچھ بولان ءِ آھت جاہ منند بوت -ءِ ہمدا واجہ عنقا ۱۹۰۹ء ءِ ودی بوت - آئی داں دہ جماعت ءِ وانگ ءِ پدا ماسٹری ءِ کب ءِ راست ءَ گپت - وھدیکہ ۱۹۳۲ء میر یوسف عزیز مگسی ءِ پر ہنگی آئی خلاف یک جہد ءِ بندات کت -گڈاں عنقاء ہم وتی نوکری ٔ ءِ رایل دات ءِ ھمے جہد ءِ تہا ہوار بوت- چہ یوسف عزیز ءِ مرگ ءَ رند آ ءِ ماں کراچی ءَ شت - اودا آئی گوں نسیم، قاضی ٔ عبدالصمد سربازی ءِ سنگتی ءِ حال تاکانی تہا بلوچستان ءِ راجی جیڑھ ءِ سرا سک باز کار کت چیا کہ آ ءِ وھداں بلوچستان ءِ تہا حال تاکانی صنعت نیست ات -ءِ بلوچستان ءِ مہلونک ءِ لوٹ ءِ گزر ءِ راماں حال تاکانی ردا شنگ ءِ تالان کت اش -پدا تراماں بلوچستان ءَ آھت ءِ اچ ہم ایک ہپت روچگی حال تاک "بولان" درکت ءِ اے پیا آئی راجی جنز ءِ را دیما برت -

۱۹۴۸ء آءِ گوں شہزادہ عبدالکریم ءِ ہمرائی ءِ ماں افغانستان ءَ شت -وھدیکہ آء واتر بوتاں -تاں آیاناں بغاوت ءِ ڈوبہ جنگ بوت ءِ آیاناں داں دہ سال

کنگ بوت - چه زندان ءِ ایل بوتگ ءِ پد آئی چه آسمان گل ءِ نیپ ءِ پلیٹ فارم ءِ وتی سیاست ءِ راہ جاه داشت -

واجه عنقاء راچه ورنائی ءِ شعر گوشگ ءِ گوش دارگے سک هب است ات - بندات ءَ آئی ماں اردو زبان ءِ شعر گشت - بلے دمترا آئی ماں بلوچی زبان ءِ شعر گشگ شروع کت - آئی شیرانی تمازیات رنگ راجی جزبہ انت - ابید چہ ایشی رومانٹک شائری ھم آئی کت ءُ ایندگہ تکانی سرا ھم آئی وتی ھیالاتاں پدر کت ءُ - چہ شائری ابید آئی روانک ءِ تک ءِ ھم بازیں کار ءُ کت ءُ - کہ آیانی تہا بلوچی لکھوز ءِ ودءُ ڈول "بلوچی قاعدہ" بلوچستان ءِ تاریخ ءِ ایندگہ بازیں بن گپانی سرا مضمون نبشتہ کنگ بوار انت - محمد حسین عنقاء شائری ءِ رنگ ءُ دروشم چوش انت --

یک شه مرید ءِ لوگ ویران نه بیته بس
بیتگ تباه چاکر ءِ دست ءِ چه بازکس
ہردیں دعائے دست کتوں دراج ستکگے
پر من اے آسمان گوشے اشکرے ماں جس
چمّ ءِ گلاب بیت خیال ءِ شراب بیت
کائے چوش اے ہتم ءِ نود کد بڈس
تئی نجملی ئیں سیبنگ ءِ محراب ءِ گنبد ءِ
بیت انت که نصیب من ءِ سجدگانی چس

محمد نصیر کبدانی

محمد نصیر کبدانی کسا سن ۱۹۰۶ء ماں خاران ءِ بذو نامیں کوچک ءِ ودی بوت -

آئی ءِ اجیں پت ءِ نام واجہ محمد کریم انت ۔ آ ہم یک نامداریں شائر ءَ گوستہ۔

نسیم ءِ دشتیاری ءِ یک ذیبہ ءُ کشگی زندے ءَ تہا چم پچ کت ۔ آ ءِ وھداں اسکول ءُ مکتب ءُ وانگ ءِ رواج نیست ات ۔ تاں آئی دینی علم ءُ فارسی زبان ءِ کہنیں ادب (گلستان بوستان کافیہ ءُ بہار دانش) ءِ علم در برت ۔ آئرا شائری ءِ ھب ءُ ھدوناکی چہ ۱۴ چاردہ سالے عمر ءَ بوت ۔ تاں مداں مداناں آ ءِ تیوگیں جاراں ءِ تہا یک شائرے نام ءَ زانگ بوت ۔ آئی زندمان ءِ درائیں تکانی ءِ اشائری کت ءُ آئی شائری ءِ تہا بلوچی چاگرد ءِ سک گوں جوانیا پدرانت آئی شائری نوکیں ءُ کہنیں دورے دروشم ءَ دنت اے صبر احمد یدربیت کہ آئی وتی کہنیں تاریخ ءَ دیما ایر کت ءُ آ نوکیں زندے بار ءُ اوتی نوکیں نسل ءِ راراہ شون ءِ دات ءُ ۔

واجہ کبدانی شائری ءِ تہا آئی ماہ گونگ ماں خاراں ءِ پراہ شانتیں کوچگاں تہا ءِ داب کنت، وتی گیواراگوں زباد ءُ عنبراں رندیت ۔ وھدے ماں کاریزانی کناراندیت ءُ رزاں شودیت ۔ وھدے آ ءِ تلاکاریں چیلم کشیت ۔ چوکہ آ ءِ وتی یک شئیر ءِ تہا وتی ماہ رنگ ءِ چہ حدازیات توصیف کنت ءُ آئرا صدف ءُ صدف گوہر گشیت ۔ ۔

کنارءَ کوثرءِ نشتہ ۔
زباد و عنبرءَ سرشتہ
گلاب ءَ گیسوءِ مشتہ
بلوریں چینی ءِ مشتہ
صدف رنگ و صدف گوہر

دل ءِ پرچی جنے خنجر
سہیل و مشتری بامی
تئی رخسار گل اندامی

نصیر کبدانی باز پہکیں بلوچی زبان ءِ شائری ءِ کت ءَ- آئی وتی راج ءِ را وتی شائری ءِ تہا یک ءِ تپاک بوئگے درس دات ءَ آئی بلوچی گیرت ءِ ناموس ءِ رکینگ ءِ مردم ءِ رابمر دیوئگے ھم سکین دات- چوکہ آ ءِ ۱۹۶۹ء ءِ گچین کاری ءِ سر اوتی یک شئیرے تہا گشیت--

مرد نامرد ءِ ذاتا پر کاتہ
مرداں وتی عزت زرتہ اوشتاتہ
نامرد پہ زرے زورگار شات انت
مارا شہ پیشی دفتراں یات انت
اے ھبر شرمے گر بلوچ زانت انت
زرا گر دنیا ءِ خریدار انت
ناموس ءِ قیمت دہ لکھا زیات انت

آ ءِ یک مزن زانتیں ءُ دور گندیں شائرے بوت ءَ - خاران ءِ تاریخ ءِ تہا آ ءِ یک مزنیں شائرے زانگ بیت -ئے ۱۹۸۱ء ءَ آئی زند اگو ماوفانہ کت-

مست توکلی

مست توکلی بلوچی کلاسیکل شائری ءِ سرخیل شائرانی روازانگ بیت -
مست توکلی ءِ پیدائش ءُ بوتگ ءِ سال وتی زانگ نہ بیت -ئے چہ بازیں پٹ ءَ

پول ءِزانت کاراں ۱۸۳۱ءِ ءَ سر اتفاق کت ءَ۔

مست توکلی ءِ تعلق چہ بلوچانی نامئیں تمن مری ءِ تک ءَ ات ءُ آ ءِ کاہاں ءَ بندا ودی بوت ۔ چوایدگہ بلوچانی زاھگانی پیما کسانیاں مال چارنیت ءُ مزنیاز میندار ی ءَ کسب دست ءَ گپت ۔ آئرا ہچ ڈولیں تعلیم نیست ات ۔ آئی اسکول ءُ وانتنہ دینی مدرسہ ءِ علم دربر تک ات ۔ بلے آئی شاعری ءَ اگاں ماءَ گندن گنداں اءِ یک مزنیں زانتکار ءُ عالم ءَ گندگہ کیت ۔

مست توکلی ءِ وتی شاعری ءِ بندات چہ "سمی" نامئیں یک شرر نگیں زال ءِ سر اگنوک بوگ ءَ پد بناء کت ۔ آئی گنوکی ھمنکس زیات ات کہ آئی ہر مجلس ءَ دیوان ءِ تہا ، ہر کوہ ءُ گرانی سرا ، ہر گوچیک ءُ دمگانی تہا ءَ شپ ءُ روچ "سمو" ءِ نام اراورد کت ۔ آئی مجے دنیوی عشق ءَ آئرا عاشق حقیقی جوڑ کت ۔ چیاکہ گڈ سراں مست سک گنوک بوت ءُ آئی یک درویشانہ زندے گوازینگ شروع کت۔

مست توکلی ءِ وتی شاعری ءِ بندات گوروما نوی پیما بناء کت بلے دیمترا آئی شاعری ءِ رنگ ءُ دروشم تصوف ءُ راج دوستی ءِ تہا بدل بوت ۔ آئی زندے ہر تک ءِ پہناتاناں وتی شاعری ءِ تہا پیش داشت ءَ ۔ آئی زندے ہر تک ءِ پہناتاناں وتی شاعری تہا پیش داشت ءُ آئی امن پسندی ، وطن دوستی ءُ انسان دوستی ءِ پیام ھم داتگ ۔ آئی وتی شیرانی تہا قدرت ءِ نظارہانی ، ہورانی ، گرند ءُ گروکانی ، کشت ءُ کشارانی مال ءِ چراگانی ءُ ڈیہہ ءَ کلگانی مہلوک ءِ زند پدر ننگ ۔

آ ءَ وتی ماہ گونگ ءِ وتی شیرانی تہا ساڑا نیت ۔

دیم ایں چھوڑیوو آں بلوخیناں
زلفاں چھو سیاہ ماران تہلوخیناں

بڑیں چمو آہو آں تر ہو خیناں
زردایں چمو کنڈمی آں بہو خیناں

چہ مست توکلی ءِ شیئران وت پدر بیت کہ یک بے علم ءُ بے زانتیں مردے بے چیم اِشّس گوں جہلائیاں پگرءِ ہیاں کرت کنت ماءاے تہر اشری سرپدباں کہ مست ءِ علم ءِ زانت یک غیبی ایں علم ءِ بوتگ کہ خداءِ آئرا چہ وتی نشہ بکشاتگ - چیا کہ مست ارا گوں خدا و حق ءِ تصوف ءِ یک مزنیں ھب ءِ بوتگ - آ ءِ ھبِ الٰہی ءِ ہچ کساس نہ بوتگ - آئی وتی آسری زندگوں خدائے عشق ءِ مہر گوازینت کہ ھمے وجہ ءِ تاں مرچاں آئی قبر ءِ زیارت ءِ مہلوک رونت ءُ وتی مراداں پیلوی ءِ چہ رب ءِ عرض ءِ پریات کناں ءُ قدرت آیاتاں شفاء دئینت - مست توکلی شست ءُ پنچ سالے عمر ءِ ۱۸۹۴ء ءِ ماں کوہلو ءِ بیران بوتگ۔

ملا عزت پنجگوری

مُلا عزت پنجگوری ماں تسپ پنجگور ءِ ودی بوتگ - آئی ہما وھدے مطابق ءِ فارسی ءُ عربی ءِ علم دربرت - اول سراں آئی کار ءُ کسب زرگری ءِ دست گپت چیا کہ اے کسب آئرا میراث ءِ تہا رستات - بلے آئرا چہ کسانی ءِ شاعری ءِ سئیر ھب ءِ استات - آئی شاعری ءِ ھب ءِ ھدو تا کہ کسانی ءِ چے سوب درشان کنگ نہ بوت کہ آ ءِ کسانات کہ آئی پت بیران بوت ءُ رند ا مُلا ءِ یک چور ءِ حیثیت ءِ وتی تاکو ءِ گوراز ند گوازینت واھدیکہ مُلا رست ءُ ورنا بوت - گڈاں آ ءِ پہ سیل ءِ سوات ءِ حاتراں ماں ایران ءِ ودک ءِ در کپت - ءُ اے وھداں آئی شاعری تمرے دمگاں مشہورات - چیا کہ اے وھدے لہتیں نامیں شاعر چو کہ مُلا فاضل مُلا قاسم ءِ

ملا ہو ھیر است اتاں ءُ ملا عزت ہم ہمپشانی ہم عہدے ات - ایران ءُ شہر "پیردان" ءُ ملا عزت ءِ دل گوں یک پری رنگیں جنک "مہر خاتون" ءَ لگت - ءُ ہر پیا آئی اشیرا دتی زند ءُ ذک ءُ ویلانی ہمراہ کنگ لوٹت - ءُ آخرکار ملا وتی جھد ءُ تہا سوب منداوت - ءُ آئی شائری ءُ اصلیں دروشم اچ ہمد اشا ءُ بوت - بلے تینگہ آئی سوب مندی اِنگت دیات چیا کہ "مہرک" ءُ پیت ملا عزت ءِ سرامزنیں مال ءُ بڈے ہم ایر کنگ ات - ہبے زرءِ مالانی شوہاز گ ءُ چُنگا آءُ پہ گوادر ءُ شنگادر کپت چہ ہتیں ماہاں گذ و ہدیکہ ملا گوں مال سرءُ زراں واتر بوت بوت ءُ پہ آروس ءُ چنّ ءُ لانچ ءَ لگت - گذاں دو زوباں حال سر کت کہ تنی دشتار ءُ رایک راہ گوزیں کاروان ءُ سر خیل ءُ نظر لگت ءُ ءُ ھمے نظر آئی مرگ ءُ وجہ جوڑ بوت ءُ بلے ملا ءُ اے گپانی سرا باور نہ کت ءُ انگت پہ آروس لوٹی ءُ قاصد روان دات - وھدیکہ قاصد ءُ واتری ءُ آ ءُ را معلوم بوت کہ درائیں ھبر راست انت - چریشی پد ملا عزت ءِ پہکیں مہر ءُ شائری نوان بنا بوت ءُ آءُ یک پہکیں عاشق ءُ جوڑ بوت ءُ آ ءُ را ہچیں دگنیاں داری ءُ سماءُ سُد ءُ نیست ات -

ملا عزت باز زانتکار ءُ مزن پگریں شائر ءُ است ات بلوچی شائری ءُ دومی دورے کاروان ءِ تہا آئی شماریت آئی شائری ءِ تہا کم ءُ گیش فارسی زبان ءِ ھم دروشم گندگ ءُ کیت - چیا کہ آءُ زمانگ ءُ مکران ءِ ھلکوہاں فارسی ءُ یک مزنیں ارزشت ءُ بوت ءُ تاں ھم ملا عزت ءِ شائری گوں مر چیں وھدے شائری ءُ ھم میل انت - آئی وتی گذ سری ایں زندیک درویش ءُ ملنگ ءُ پیا گوازینت -

تنی وھدی آئی شئیرانی ہچیں مجموعہ ءُ دیما نیاھت ءُ تاں ھم اے روا عزت اکیڈمی پنجگور ءُ گامگیج سک تر ندگندگ ءُ کانیت - بلکن ملا ءُ اِچھانی مجموعہ ءُ زوت دیمادت -

ملا فاضل رند

ملا فاضل ماں نوزدھمی صدی عیسوی ءَ مند کیچ ءَ ودی بوت - آئی واجہیں پت ءِ نام چاوش انت ءُ آ چہ بلوچ راج ءِ نامیں تک رند ءَ تعلق داریت - بلوچی شاعری ءِ دومی دورے دومی کاروان ءِ یک سرخیلیں شاعرے ات - آ یک پیکیں مندریں مردے بوتگ آئی رنگ ءُ دروشم ہم سک براوداریں بوتگ - آئی وھدے روا عربی ءُ فارسی زبان ءِ علم در بر تگ تہنا بلوچی زبان ءُ نہ بلکن عربی ءُ فارسی زبانانی آئی علم ءُ زانت سک پراہ ءُ شاہیت بوتگ - بازوھداں آئی عربی ءُ فارسی ءُ ہم شاعری کتگ آئی شاعری خواہے ہر زبان ءِ بیت بہ آئی گال ءُ گپتار گنجی ءُ گوہری انت - چہ وہدے گوزگ ءُ زنگ ءُ تامور نہ بنت آئی پگر ءُ ھیال ءُ علم ءُ دت ءِ زر ہچ راہ ءُ رنگاں گٹ نہ بیت - آئی شاعری یک بے گوازیں زرے کہ ءُ چہ لعل ءُ گوہر قیمتی ءُ پُر انت - ہر چینکس آزا جہلا بجیاں بہ پٹیں ہمینکس گیش مرواردر کیت -

ملا فاضل چو نا یک عشقیہ شاعر بوتگ بلے ابید چریشی آئی زندماں ءِ ایدگہ تک ءُ پہناتاں ءِ ہچ پیاسر نہ گوازینت ۔

آ ءُ وتی شیرانی تہا مہلنج ءِ شل ءُ رواج ءِ ... رفتار ءُ نودی شنزگ لیکیت ءُ ءُ گوشیت --

ہر وہدے داب کنت نودی شل
گندیم گونگیں گرکی تل
استون وپیا پیں ترونگل

وھدیکہ ملا فاضل ءَ آئی مہلنج دل پروش کنت ءُ شانی جتائی باھند کنت - گڈا ملا تاں ھم ناامیت نہ بیت ءُ وتی اوست ءَ چو پدر کنت --

بیا ھنت منی شاہی شیر تپاکیں براھندگاں
من گمانی رنجتگیں اولاک نہ باں
قول انت کہ نوکیں ڈگارے رنگ کناں
گوں وتا مہرنگ ءِ گماں ھم تنگ کناں

عشقیہ شائری ءَ ابید مُلا فاضل ءَ چاگردے ایندگہ تک ءِ پہناتاں ھم چارتگ ءُ راجی ھمکوپگی ءِ تیاکی ءِ سئیں داتگ -آئی نزیک ءَ ذگیناء تہاتچیں کارے نگیگ ءِ گراں نہ انت -چوکہ آءِ وت گوشیت --

منکاں تاراج وشاباں من گوئر گندان کنت
چمال پہ ڈاڈھوئی کمندیں گھتان کنت
دیما پہ نا راست ونگیگیں ءَ سندان کنت

مُلا فاضل ءَ وتی شیرانی تہا گوں نوک نوکیں ھیالانی پدری ءَ ہوار بلوچی زبان ءِ گوئر قیمتیں لوز ھم کماتگ کہ آءِ لوزانی گنگادوی شائر و ھم ءِ گمان کرتگ نکناں آئی شیرانی یک مجموعہ ءِ "شپ چراگ" کہ واجہ بشیر احمد بلوچ ءَ نزآرت ءُ ءَ چہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ءِ شنگا چھاپ ءَ شنگ کتگ -ابید چہ ءِ سید ظہور شاہ ہاشمی ءَ ھم آئی سرا یک کتاب ءِ نبشتہ کتگ-

مُلا فاضل ءِ ودی بوتگ ءُ مرگ ءِ یکیں سالروچ زانگ نیست -تاں ھم گمان ھمیش انت کہ آ

۱۸۶۴ء ءَ بیران بوتگ -

ملک محمد پناہ

ملک محمد پناہ (خدامرزئی) دا اجون ۱۹۱۴ء بھاگ ءِ ودی ہوت۔ آئی پِت ءِ نام علی محمد ات۔ آئی تعلق چہ یک چوپان ءِ کہول ءِ ات۔ آئی وتی بنداتی تعلیم چہ بگی ءِ دربرت چہ رندا تعلیم دربرگ ءِ ھاترا ماں شال ءِ آھت ءُ آئی چہ شال (کوئٹہ) ءِ میٹرک ءِ چکاس دربرت۔ ءِ رندا آ پہ ملازمت ءِ ھاترا تگ ءُ تاچ ءِ کت۔ ءِ آخر آئرا ریاست قلات ءِ ماں خضدار ءِ خزانچی کلرک ءِ حیثیت ءِ ملازمت دیگ بوت۔

ملک محمد پناہ یک اوکی ءُ نیک نیتیں مردے ات۔ ھمے ڈول آ ءِ خضدار ءِ مہلوک ءِ تہا سک دوستی ءِ ات۔ گڈاں مہلوک ءِ آئرا "ملک" ءِ خطاب دات۔ چونا آ ءِ نہ ملک ءِ ات نہ میر ءِ۔ ھمے خطاب تاں آخری وھداں ہم گوماں نام ءِ ہوارات۔

ملک محمد پناہ یک علم دوستیں مردے ات۔ آئرا گوں صحافت ءِ ھم ھدوتکی است ات۔ لہتیں گھرگیں چاورانی وجہ ءِ آئی وتی نوکری اشت ءُ جیکب آباد ءِ شت او وا آئی یک حال تاکے ءِ تہا کارے بناء کت۔ بلے وھدیکہ چاگردے حالات امن ءُ ایمن بوتاں۔ گڈاں ملک آرا یک وارے پدا ریاست قلات ءِ تہا بطور نائب تحصیلدار نادینگ بوت۔ بلے بخت بدی ءِ وجہ ءِ چہ لہتیں مہانی گوزگ ءِ رندا آ سک نیماریوت ءُ ھمے نیماری دراج کش بوت تاں وھدے کہ آئرا چہ نوکری ءِ در کنگ بوت۔ وھدیکہ یک سال لاپد آئی تب کمکیں گہتر بوت۔ گڈاں آئی اب ءِ صحافت ءِ اراوتی گوں ھب ءِ ہوار وتی پیشہ جوڑ کت۔ آئی گوں مزنیں ھدونا یاء وتی لبزانکی کاراتاں دیما برت۔ ھمے دوراں بلوچی اکیڈمی وانندءِ ایں ءِ بوت۔ ھمی بازکیں تہا ملک

محمد پناہ ھم کوں ات۔ ءِ اے اکیڈمی ءِ اوڈ ءَ یک ءَ آئی یک مزنیں دست ءَ اَست ات ۔ آئی کردءِ کارانی وجہ ءَ پدا آ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ءِ وائس چیئرمین مقرر کنگ بوت ۔ تاں آخری وھداں ھم ھے ھندءِ سرا کارکنگ ءَ ات۔

بلوچی لبزانک ءِ ھاترا ھم ملک محمد پناہ دست ءَ شاد بوتگ ۔ آئی ہر وھدا جہد ھمیش ات کہ مئے تاریخ اراچہ زیان ءَ بیگواہ بوگ ءَ رکینگ ببیت۔ ھمے پد آئی لالہ ھیتو رام ءِ کتاب "تاریخ بلوچستان" آراچہ چارءِ تیاں ءَ رندبلوچی اکیڈمی ءِ نمگا چھاپ ءِ شنگ کت ۔ ابید چہ ایشی آئی بلوچی لبزانک ءِ گیدی کسہاناں اولی وار ءَ آورتگ ءِ "گیدی کسہ اول" ءِ چہ نام ءِ چھاپ ءِ شنگ کرتگ ۔ آءِ تاں گڈ سری وھداں ھم گوں حال تاکاں ھم گرنچ ات ءِ ہفت روزہ حال تاک "نوائے وطن کوئٹہ" ءِ شونکارات۔

ملک محمد طوقی

گمان ھمیش انت کہ واجہ ملک محمد طوقی ءِ پت ءِ پیرکانی تعلق چہ ایران ءَ بوتگ ۔ بلے واجہ ءِ جندے زانگ چہ مکران ءَ بیت ۔ واجہ ملک محمد طوقی ءِ وتی بنداتی تعلیم چہ نچاہی ھنکین ءَ دربرت ءِ میٹرک ۱۹۵۴ءَ لیاری کراچی ءَ دربرت ۔ چہ ایشی ابید آئی کراچی ءَ وتی جاہ مندی ءِ روچاں دینی علم ھم کمیں دربرت۔

ملک محمد طوقی ءِ را وانگ ءِ دوران ءَ لبزانکی حب ءِ شوق ودی بوت ۔ آئی لبزانکی کارءِ کردانی تہا بہر زورگ بناء کت ھمے وجہ ءَ ۱۹۶۰ءَ آ ریڈیو پاکستان کراچی ءِ جارچین ءِ حال وانوک زورگ بوت ۔ آئی تاں دو سالاں ریڈیو پاکستان ءِ کار کت ۱۹۶۴ءَ آ اسسٹنٹ ریسرچ آفیسر ءِ ھندءِ سرا انسٹی ٹیوٹ آف انفارمیشن ءِ

زورگ بوت - آئی ءِ ھکدہ ءِ سراتاں ۱۹۷۸ءِ کار کت ءِ چیزے وھد آئی
ایران ءَ ھم گوازینت - ایران ءَ آئی وتی اڈکتگ ءَ روچاں بلوچی زبان ءُ لبزانک ءَ ھاترا
ھم بازیں کار کت - ھمے درگت ءَ آ ءِ ایران ءِ ایندگہ بلوچ لبزانت ءُ شائراں گوں
نندءُ نہاد کت ءُ نوک نوکیں ڈکشن آئی سرا کار ءِ بندات کت - ءُ گوں ھاسیں
وڈیا وتی آزات شائری ءِ رادیما برت ءِ - ملک طوقی ءَ وتی ایم - اے ءُ پی ایچ ڈی ءِ
ڈگری چہ میچگین یونیورسٹی آف امریکہ ءَ گپت انت - ۱۹۹۱ءَ چہ وتی پی ایچ ڈی
کنگ ءِ پد آ ءِ ماں میچگین اسٹیٹ یونیورسٹی ءَ حثیت پروفیسر زورگ بوت - بلے
۱۹۹۷ءَ ۱۹۹۸ءَ آئرا چہ امریکہ ءَ راج دوستیں واجہ کاراں لوٹائینت کہ آ ءِ
بلوچستان ءَ بیت ءُ بلوچی حکومت ءِ صلاح کار ءُ مشیر جوڑ بیت - بلے اپسوز کہ آخری
وھداں آئرا ھما راج دوستاں سرد ءُ سبک کت پدی امریکہ ءَ دیم دات کہ تئی کار
واننینگ بوتگ نہ کہ بیوروکریٹک ءِ زرتہا او ژنا -

ذاکٹر طوقی ھما بلوچی زبان ءِ شائر ءُ لبزانت انت کہ آ ءِ دری ءُ ھندی زبانانی تہا
رم نبشتہ کنت ءُ شئیر گشیت - ءُ واجہ ءَ وتی گیشتریں تخلیقات ءُ شئیر انا ماہتاک "بلوچی
لبزانک" اوماں ءَ زندمان ءِ تہا چاپ ءُ شنگ کتگ -

انت واجہ طوقی انگت ماں میچگین یونیورسٹی ءَ بطور استاد ھذمت کنگا انت -

مولابخش مشتاق

واجہ مولابخش مشتاق ۵ نومبر ۱۹۴۳ءَ ماں پشکان ضلع گوادر ءَ واجہ احمد ءِ
لوگ ءَ ودی بوت - آئی ءِ تعلیم چہ بلوچ راجءِ گور گیج تک ءَ انت آ ءِ یک شریں
وانندہ ءُ زانتکارے آئی وتی زند ءِ گیشتری وھد ماں مسقط عمان ءَ سلسلہ ملازمت

گوازینتگ - آ ءِ یک نامدار یں شائر ءُ لبز انت ءِ - آئی پہ بلوچی زبان ءُ لبز انگ ءِ مزنیں بے مٹیں کار کتگ - آئی ردانک ءِ تہر ءِ ناول "آزمانک" رپوتاژ ءُ ایند گہ بازیں چیز نبشتہ کتگ - ابید چریشی آ ءِ یک جوانیں شائرے ھم است انت - آئی شئیر زیات تر رومانوی پیما انت - آئی شئیر "ءُ ردانک بلوچی ءِ ماہتاکانی تہا مدام شنگ ءُ تالان بوتگ انت - ابید چریشی آئی بازیں کتاب ھم نبشتہ کرتگ کہ آ ءِ چوش انت (۱) سالونکی ءِ سہرا' ناول (۲) مسافر' افسانہ (۳) جریدگ' ردانک ءُ آزمانک (۴) ترانگ' شائری (۵) پردیس میں' رپوتاژ (۶) سودا' اردو شاعری (۷) بازیگ' بلوچی شائری (۸) قافلہ' اردو افسانہ -

مومن بزدار

واجہ مومن بزدار بیستمی صدی عیسوی ءِ اول سراں ماں بارتھی ضلع ڈیرہ غازی خان ءُ ودی بوت آئی اصل نام "محمود" انت ءُ آئی پت ءِ نام امام بخش انت - مومن بزدار ءِ تعلیم تہنا ہشت جماعت انت - کہ آئی پرنگی ءِ زمانگ ءُ دربرت ءِ مومن بزدار بلوچی زبان ءِ یک نامداریں شائر ءُ ردانکار ءِ ائے وھداں آ ءِ سک کماش انت - بلے انگت آئی لبز انکی کرد ءُ گشادی برجاہ انت - آئی وتی زندیک جے وی ٹیچر ءِ ارزشت ءُ گوازینت - آ ءِ اکساں نوسال بیت کہ آ ءِ چہ ملازمت ءُ ریٹائر بوت ءُ آ ءِ یک نیک تب ءُ خدا ترسیں مرد ءِ آئی دین دوستی تنے ھدا زیات انت کہ آ ءِ ۱۹۵۲ء پنداشت ءُ ءُ حج بیت اللہ ادا کرتگ -

آ ءِ یک صوفی شائر ءِ آئی شائری زیات نعتیہ' حمد ءُ ثناء تہوانی تہا انت ءُ کم ءُ باز چاگردے ایند گہ تکانی سر اھم آئی شئیر گوشتگ - بلوچی شائری ءُ ابید بلوچی

روانکاری ءِ تہا حم آئی جھد بے مٹ انت آ ءِ وتی حنبدے بلوچی شائرانی تہا ءِ شا
زانگ بیت ءِ نوک بابندیں شائرانی استاد گوشگ بیت - روانک ءِ شائری ءِ تہا آئی ءِ
کتاب (۱) گیدی کسہ پنجمی (۲) چھا ءِ گفتار (۳) دو جہان ءِ سردار (۴) حیات ءِ
گفتار چھاپ ءِ شنگ بوتگ انت -

مراد ساحر

واجہ مراد ساحر ۱۹۲۰ ءِ ماں گولیمار کراچی ءِ ودی بوت - واجہ کار بلوچی
لبزانک ءِ نامداریں شائرانی ءِ زانگ بیت - آئرا گوں بلوچی لبزانک ءُ ادب ءِ مزن
خب ءُ واھگ است ات - لبزانکی جھدانی سرپرستی ءُ دست کمک ءِ ابید واجہ ساحر
بلوچی شائری ءِ پڑانہ ایوکہ وتی رواج برجاہ داشتگ بلکیں گوں وھدے گوزگ ءِ
نوکیں حیل کاریاں آئی شائری زبان پگر ءِ راھبدے تہا سک باز دیمروی
آورتگ ات -

بندات ءِ آئی شائری ءِ دروشم رومانوی بوتگ بلے رند آئی اولسی شائری
ہم کتگ - بارے انچیں شیر ہم نبشتگ کہ آہانی تہا بلوچ راج ءِ ہستیں ازءِ جنجالانی
شوندار کنگ بوت ءِ مہلوک آ ءِ پہ نوکیں زندے جاورانی شوھاز ءِ صلاح ءِ سوج
دیگ بوتگ آئی شائری ءِ تہا راجی ءُ آشوبی رنگ ہم است انت - بلکن آئی پگر ءِ
زانت چہ ائے ھدا انگت دیما ترشتگ ءُ میاں استمانیت ءُ انسانی سماج ءِ قدر ءِ قیمتاں
شری ءِ درانگازی ءِ ابید یک انچیں سروک ءِ راھدربرے پدربیت کہ انسانی چاگردے
قدر ءِ قیمت ءِ چپ ءُ چوٹانی جوانی ءِ ساہ سرپدی است ءِ پہ یک بے عیبیں انسانی
چاگردے ءِ اڈ دیگ ءِ واھگدار انت -

پہ پگرءِ لیکءِ پختگی ' پہ زبانءِ لبز انکءِ ڈولداری' پہ دیم گشیءِ بے ریائی' پہ لبزانکی رپکءِ راھبندءِ پہ زاہکاریءِ راہ شونیءِ مراد ساحر ملکءِ مستریں شائرءِ زاہکارانی بروبرءِ انتءِ آئی شائریءِ پگرءِ زانتءِ راھبند ایندگہ نامداریں شائرءِ کواساں ہچ پیما پداترنہ انت -بلے زندءِ راپہ ہچ کسءِ وفا نیست -ھمے زاہکار' کواسءِ راھدر بر ۱۸ ستمبر ۱۹۹۸ءِ ماں کراچیءِ بیران بوت -

میر شیر محمد مری .

واجہ شیر محمد مری ۱۹۱۸ءِ ماں بولانءِ ودی بوت -آءِ یک راج دوست زباندوست' کواس' سیاستدانءِ دلیریں جنگ بازءِ استات-

واجہ شیر محمد مریءِ وتی تیوگیں زندپہ بلوچ راجءِ وت واجہیءِ وشحالیءِ ھاترا گوں جدوجہدءِ گوازینت آئی وتی زندے تہا ہچیں وشیں روچے ندیست -آئی وتی زندپہ آشوبیں جنزءِ سوب مندیءِ گوازینت آئراچہ کسانیا گوں وتی راجءِ ھب ءِ دلپدردی است ات -ہروھدا آئی لوٹءِ گزرہمیش ات کہ چو دگنیاءِ ایندگہ راجانی پیا منی ھم راج وانندہ' وت واجہءِ وشحال بیت -

ھمے ڈول ۱۹۴۰ءِ آئی "مظلوم پارٹی" ءِ نامءِ یک گلءِ اڈ دات -ءِ ہمیشی پڑا مہلونک ءِ رائیگاہءِ کت -ءِ بلوچ راج ءِ وت واجہیءِ جنزءِ رادیما برتءِ گڈاں آئرا دست گیر کنگ بوت -گوں وڈ وڑیں سزاآں ہوارداں ۱۹۴۸ءِ کید کنگ بوت: وہدیکہ آئراچہ زیندانءِ یل دئیگ بوت پدا ھم آءِ چہ وتی جنزءِ چکءِ پدنہ بوت- ءِ ہروہد آئی جہدءِ کوشت برجاءِ اتاں تانوھداں کہ ۱۹۷۳ءِ بلوچستانءِ ڈرامیں سیاسی سرخیلاناں

گرگ ءُ زیندان ءَ راہ دگ بوت - تاں ھم واجہ شیر و مزی ہوارات وھدیکہ ملک ءِ تہا حکومتانی بدلی سدلی ءَ چہ درائیں سیاسی کارندہ یل دئیگ بوتاں گڈاں واجہ مری ھم یل دئیگ بوت-

۱۹۸۶ ءَ پد آئی وتی گڈسری زندگیشتر دری ملکاں گوازینت ھمے درگت ءَ آ ءَ لندن، روس ءُ افغانستان ءُ ہندوستان ءَ شت ءُ وتی راجی جنز ءِ باروا پہ چار ءِ کت-

واجہ شیر محمد مری ءِ چہ درستاں مستریں شری ایش ات کہ آ ءَ ہر جاگہ شت ہمودا ھم وتی دود ءُ ربید گانی ءَ برجاہ داشت ءِ ربید چریشی بلوچی زبان ءُ ادب ءِ تہا ھم آئی یک مزنیں بہر ءِ است -کساس ہپت کتاب آئی نبشتہ کت ءَ -آئی کتابانی لڑ چوش انت -(۱) بلوچی زبان ءُ ادب ءِ تاریخ (۲) بلوچی کہنیں شاری (۳) گیدی کسہ ءَ ایندگہ ہم ہوار انت-

ھمے نامداریں کواس گڈسراں ۱۱ مئی ۱۹۹۳ء ءَ ماں دہلی ءَ بیران بوت ءُ پد آ ءَ را آئی جندے ھندکلی کرم خان کوہلو ءَ آرگ بوت ءُ جل ءُ جاہ کنگ بوت-

میر خدابخش مری

میر خدابخش بجارانی مری ۱۹۲۶ء ماں مری ءِ یک ھندیاودی بوت-[۱] آئی داں بی -اے ءَ علم دربرگ ءَ رندماں لندن ءَ شت ءُ چہ لندن ءَ قانود ءِ چکاس دو برگ ءَ پدوتی ڈیہہ ءَ واتر بوت[۱] -ادا آئی تعلق داری گوں عدلیہ ءَ بوت-پد اترا آئی داں جسٹس ءِ ھگدہ ءَ ترقی کت ۸۷-۱۹۸۸ ءَ آ بلوچستان ہائی کورٹ ءَ مستریں جسٹس ات-وھدے کہ ۱۹۸۸ء ءَ ملک ءِ تہا درائیں اسمبلی پروشگ بوتاں -گڈاں واجہ خدابخش مری ءَ را بلوچستان ءِ ادار کی وزیر اعلی نادینگ بوت-

علم ءُادب ءِ هب ءُ واهگ آ ئرا چہ وانگ ءِ زمانہ است ات - بلوچی لبزانک ءِ تہا آئی اولی کار "ڈیمز" ءِ کتاب "بلوچی ءِ کہنیں شائری" ءِ راوتی زبان ءَ رجانک کت - اچ چریشی اید آئی لہتیں کتاب ماں انگریزی زبان ءَ نبشتہ کت ءَ کہ آیانی تہا بلوچ ءُ بلوچستان ءِ تاریخ ءُ راآئی پدر کت ءُ دگہ آئی بازیں آرٹیکل ءُ مضمون ہم نبشتہ کت ءُ بلے اداںیک ھبر ءِ پدر کنگ بیت کہ آئی تہنا بلوچی لبزانک ءِ ھاترا ہچیں ھاسیں کارے نہ کت ءَ تاہم اے ھبر منگ کپیت کہ آ ءُ یک مزن زانتیں ءُ علم دوستیں مردے - آئی تہا نبشتہ کنگئے وس ءُ واک سک باز گندگ ءَ کیت - بلے اے واھداں آ ءُ چہ علم ءُادب ءَ دیر ءُ آرام گندگ ءَ کیت -

میر عیسٰی خان قومیؔ

واجہ ءِ نام میر عیسٰی خان ءُ پنام قومیؔ انت - آ ءُ ۱۹۰۹ ءَ ماں کیچ ءَ ودی بوت - آئی ہنداتی پیادینی علم دربرت - وھدیکہ آ ءُ ورنائی ءَ رست تاں آئی زمینداری ءِ کسب ءُ رادست ءَ گپت - چہ کیچ ءِ خانودئیں کہول ءَ آئی تعلق انت -

میر عیسٰی قومی ءُ راچہ ورنائی ءَ شئیر گوشگ ءِ ھب است ات - ہنداتی پیا آئی ماں شائری ءِ کہنیں تہوا آئی تہا شئیر گشت ءَ بلے دیمترا گوں وھدے دیمروی ءَ ہوار آئی شائری ءِ دروشم ھم بدل بوت - آئرا شائر مکران ھم گوشگ بیت آئی زبان سک پاک ءُ پلگار انت - آئی شائری ءِ تہا چاگردے درائیں رنگ مانت - آئی اندمان ءِ گیشتری تکانی سراشئیر گشت ءَ آئی شئرانی تہا بلوچی زبان ءِ کہن کہنیں لوز کائنگ انت - بلوچی دیوان ءُ دربارانی تہا پہ وتی شوق ءِ پیلو کنگئے ھاترا شئر گوشگ آئرا سک دوست ات -

وھدیکہ بلوچستان ءِ تہاسیاسی زانت ءَ پگر ودی بوت ءَ اے خطہ ءَ پرہنگی
خلاف جنز ءِ بندات بوت - تاں میر عیسیٰ قومی ھم بے جنز ءِ تہا ھوار کپتہ
آئی ھم بلوچستان ءِ وت واجہی ءَ آجوئی ءِ درگت ءَ وتی جہداناں ترند کرت انت
بلے ۱۹۴۵ء ءَ چہ راجی جنز ءَ یک کر بوت ءَ ماں مسلم لیگ ءَ ھوار بوت -
بلوچی شائری ءِ تہا میر عیسیٰ قومی یک جتائیں نام ءِ داریت کسا سا
دوازدہ ہزار شیر گشت ءَ بلے آئی شیرانی ہچیں مجموعہ ءِ مئے دیما نیاھت ءَ اگا
نوں زوتاں اڈ ئیگ بوت ءَ تاں مئے علم چہ درانت -
اے شائرے مکران گڈسراں ماں مئی ۱۹۹۵ء ءَ اج ماء جتابوت - ادا آئی یک شیر پیش
کنگ بیت انت --

لائق انت توصیف ءِ منی جانی
چاہی تو میل کن پر دل و جانی
یک برے چرخ کن نیم آسمانی
گوات گر ءِ طاق ءِ ننند مزل شانی
آسمن گیسو نیوہ پلانی
صورت ءَ ھنچو یوسف ثانی
قدو بالا د ءَ چو پچنا رانی
وشین رفتار کوہ کبگانی
شیپگیں پونز خنجر اصفانی
گونڈلیں چم و گردنَ آسکانی
جو ہر دار ابرو مثل زحمانی

ابے نشان یاتنت مئے دل و جانی

میر گل خان نصیرؔ

میر گل خان نصیر ۱۴ مئی ۱۹۱۴ء ماں نوشکی ءَ ودی بوت -آئی تعلق چہ ذگر مینگل ءِ ٹک ءَ ات -آئی وتی بنداتی علم چہ نوشکی ءَ دربرت- پہ گیشتر علم دربرگے ھاترا آء ماں شال ءَ شت -آئی میٹرک چہ سنڈیمن ھائی سکول شال (کوئٹہ) ءَ چہ دربرت-انگت پہ وانگ ءِ ھاترا آئرا چہ بلوچستان ءَ درا روگ کپت-شائری ءِ لبز انک ءِ ھب ءُ واھگ آئرا چہ طالبعلمی ءِ زمانگہ است ات -آئی اے خطہ ءِ سرا پر ہنگی آنی ظلم ءُ زوراکی ءُ بلوچ مہلوک ءِ وڈت واجھی ءِ زنداں ءُ راگلامی ءِ تہا بدل کنگ بوتت -گڈاں میر گل خان نصیر گوں وتی ایندگہ بازیں وانندیں سنگتانی ھمکو پچی ءُ اے زندے خلاف جہد کنگ بناء کرت -آئی وتی کرداناں گوں شائری ءِ پڑا زیات دیما برت-آئی وتی شائری ءِ بندات چہ درستان پیسرماں اردو زبان ءُ شروع کت -بلے دیمترا اوھدیکہ آئی تہا بلوچی گیرت ءُ ننگ ءُ ناموس ءِ میار ودی بوت -گڈاں آئی ماں ایندگہ زباناں شائری یل دات ءُ تہنا ماں بلوچی زبان ءُ وتی جنز ءُ را دیما برت-

میر گل خان نصیر چہ یک شائرءَ زیات یک سیاسی مردم ءِ است ات آئی تیوگیں زند گوں سیاسی دست گٹی ءُ گوست -آئی زندءِ گیشتری بہرماں لٹ ءُ چوپ' قید ءُ بند ءُ چہ گس ءُ بے گس بوئگے تہا گوست -آئی وتی تیوگیں زند چہ بلوچ راج ءُ بلوچستان ءَ ندر کرت ات -آئی زندیک آجوئی ءُ انقلابی زندے است

ات - آئی پگرءُ لیک بلوچ راج ءِ وت واجهی ات - آئی ہچ پیما اے سگت نہ کت کہ آئی راج وت واجهی ءِ را ایر جنگ بیت -

میر گل خان نصیر بلوچی شائری ءِ نوکیں دورے سر شائر زانگ بیت - آئی شائری ءِ تہا زیات راجی رنگ ءِ دروشم گندگ بیت - اہید چریشی آئی زندمانی ءِ اینگہ تکانی سر اہم شائری کت ءَ - آئی وتی شائری ءِ ردا آوکیں یلاناں یک نوکیں راجی سکین ءِ داتگ - اہید چریشی ردانک ءِ تک ہم واجہ نصیر ءِ کردوتی مٹ وت انت - آ ءُ گوں یک وهدا شائر 'ادیب' زانت کار' مورخ ءُ سیاستدان گوشگ ءُ زانگ بیت شے کواس ءُ زہگارا مئے راج ۱۹۸۳ ازبہر بوت ءُ تنی وهدا آئی کمی ءِ ہچ ڈول پیلو کت نہ کنت -

شائری ءِ ردا آئی لہتیں مجموعہ دیما آھتہ ءُ آ ءُ جوش انت (۱) گلبانگ (۲) شپ گروپ (۳) گرانڈ (۴) شنبلاک -

ردانک ءِ تہا ہم آئی کرد بے کساس انت (۱) تاریخ بلوچستان جلد اول ءُ دوئم (۲) دوستین ءُ شیرین (۳۰) کوچ ءُ بلوچ (۴) بلوچستان کی کہانی شاعروں کی زبانی آئی کتابانی تہا ہوار انت -

میر مٹھا خان مری

میر مٹھا خان مری ۱۹۱۲ء ماں کاہان ءُ ودی بوت - آئی تعلق چہ گزن مری تک ءِ میر کھول ءُ انت - آئی بنداتی علم چہ وتی ہندا دربرت - چہ میٹرک ءِ چکاس دربرگ ءُ رند آئی یک ٹیچر ءِ حیثیت ءُ وتی زندے بندات کت - ءُ گڈ سراں آ ءُ گوں منسٹریل سروس ءُ دست گٹ بوت - ۱۹۶۶ء آ چہ نوکری ءِ ریٹائر بوت - ءُ

پد آئی وتی جندے کارءَ سباناں دست ءَ گپت -آئی جندے کارانی تہا کوئلہ ءِ کمپنی ءِ واھند بُنگ ءَ دست گئی ہم ہوارانت -

وھدیکہ آ ءِ چہ ملازمت ءَ یک ہُمگ بوت - تاں آئی علمی ءُ ادبی تکانی ہُمگاوتی دلگوش ھم داتۂ -اۓ رداآئی بازیں کارءَ کردھم دیماآھتگ انت-

بندانی پیما آ ءِ ھم شائرے بوتگ -بلے آئی شئر گوں ھاسیں وڈیا دیمانیاتگ انت - ردانک ءِ تک ءَ آئی بازیں مضمون ماں ماہتاک ءَ پچگی ھال تاکانی تہاشنگ بوتگ انت - ابید چریشی آئی بلوچی ءِ نامئیں شائر مست توکلی ءِ شیراناں ءَ زندے کارءَ کرداناں نزآود تگ ءَ یک کتاب ءِ "مست توکلی" ءِ چہ نام بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ءِ ہُمگا چھاپ ءَ شنگ ہم کتگ-

واجہ آزات جمالدینی

واجہ آزات جمالدینی ۱۹۱۳ء ءَ ماں نوشکی ءَ ودی بوت -آئی جندے نام عبدالواحد آزات جمالدینی ءَ آئی پت ءِ واجہ خان جان جمالدینی ات -آئی وتی بنجائی تعلیم چہ نوشکی ءَ دربرت-پدا پہ گیشتر وانگ ءِ ھاترا ماں کوئٹہ ءَ شت -آئی تاں دہ جماعت ءَ کوئٹہ ءَ وانت -نہے دھمی جماعت ءِ چکاس دربرگ ءَ پیش آئی دل چہ وانگ ءَ پرشت ءَ آئی وانگ آرا یل دات ءَ چاغی ملیشہ ءِ تہا بھرتی بوت -چیزیں وھداں پد آئی نوکری یل دات ءَ وتی جندے کاروبار شروع کت آ ءِ وتی وھدے یک مزنیں ولپارے ات -آئی نام ءَ توار علاقہ ءِ کنڈ کنڈاں ابید ماں ایران ءَ ھم کاروبار کت -بلے زندے جہل ءُ برزیاں آئرا ہمودا نشت -آ یک وارے پد ابلوچستان ءَ آھت-

وھدے کہ ۱۹۵۰ء ءَ بلوچستان ءِ تہاادبی ءُ سیاسی تحریک باز تر نداتنت- واجہ آزات جمالدینی ھم آھت ہے کارواں ءِ تہا ہوار بوت -ءُ آئی ھم بلوچی زبان ءِ تہا شائری شروع کت -ءُ ہے پیم آ ء بلوچی لبزانک ءِ یک نامئیں شائرے زانگ بوت آئرا بلوچی لبزانک ءِ دیمروی ءِ سک پگرات -ءُ آئی اے پڑاوتی گاماناں سک ترند کرت انت -چیزیں وھدا پد آزات کراچی ءَ شت ءُ اودا آئی وتی ادبی کرداناں برجاہ داشت -ءُ ۱۹۵۶ء آئی چہ کراچی ءَ "ماہتاک بلوچی" شنگ کنگ شروع کت -اے رسالہ ءِ ردا آئی بلوچی لبزانک ءِ بے کساس خدمت کرت -ءُ بلوچی لبزانک ءُ نبشتہ بوتگیں ردانکاناں باز دیما برت -ءُ بلوچ وانندہ آئی تہاراجی پگرءُ سوچ ءِ ودی کت بلے اے رسالہ داں دیرنہ مانت ءُ ایشرا بند کنگ بوت - چہ کراچی ءَ اے رسالہ ءِ آخری شمارہ مئی ۱۹۵۸ اات چیزے نگیگیں جاورانی زدا آزات آرا کراچی یل دئیگ کپت -بلکن تہنا آئی کراچی آرا یل نہ دات بلکن دری ملکاں شت ءُ ھموداوتی جہداناں برجاہ داشت چہ لہتیں سالاں رندیک وارے پدا آزات جمالدینی وتی ملک ءَ آھت ءُ ھمداوتی لبزانک ءُ براج ءِ خدمت شروع کرت ۱۹۷۸ء چہ کوئٹہ ءَ "ماہتاک بلوچی" آراپدا شنگ کنگ شروع کت- داں وتی زندے آخری روچاں ھم گوں "ماہتاک بلوچی" ءَ والستہ ات ءُ گوں بلوچی لبزانک ءِ اڑاں ہمگرنچ ات -مئے اے ادبی ایں مڈی ءُ کاروان ءِ سرخیل ۵ ستمبر ۱۹۸۱ء ءَ ماں کوئٹہ ءَ وفات بوت-

بلوچی زبان ءُ ادب ءِ ھاترا آ ء یک گروشک دیوکیں استال ءِ زانگ بیت - آ ء تہنا یک مردم ءِ نہ بلکن یک فکر ءُ فلسفہ ءِ ات -مدام آئی فلسفہ برجاہ دارگ بیت -

یوسف عزیز مگسی

نواب زادہ یوسف علی عزیز مگسی جنوری ۱۹۰۱ء ماں جھل مگسی ءَ نواب قیصر خان مگسی ءِ لوگ ءَ ودی بوت - آئی بنداتی تعلیم چہ وتی لوگ ءِ تہا دربرت

ءَ گوں میشی ہوار اردو، عربی ءَ فارسی ھم آئی ھیل کت - آئرا علم دربر گے سک ھب است ات انگریزی ھیل کنگے ھاترا آئی واستہ چہ لاہور ءَ یک بکالیس استاد ءِ لوٹائینگ کپت - چہ علم ءِ دربرگ ءَ پد آئی وتی درائیں جہد ءَ کوشتاناں پہ بلوچ راج ءَ ندر کتاں چہ یک نواب زادہ ءِ بوتگ ءَ باوجود آئی وتی تیوگیں زندچوں ایندگہ بزگیں مہلوک ءِ پیا گوازینت -

یوسف عزیز ءَ وتی جہداناں پرنگی ءَ آئی کاردارانی خلاف برجاء داشت آئی چہ درستاں مستریں گذرایش ات کہ بلوچ راج ءِ درائیں تمن یکجاہ بہ بنت ءَ وتی ماتیں گلزمین بلوچستان ءِ وت واجہ بہ بنت - آئی گوں سیاسی ایں پگرءِ لوٹ ءَ ہوار لبزانکی ءَ ھال تاکی ایں زانت ءِ ھم داشت ھمے پیم آئی اولی وار چہ دہلی ءَ ۱۹۲۷ء یک حال تاکے "اخبار بلوچستان" ءِ نام ءَ نسیم دہلوی ءِ سرخیلی ءَ شنگ ءَ تالان کت - چریشی پد چہ لاہور ءَ "آزاد بلوچستان" ءَ چہ کراچی ءَ "البلوچ" درکنگ ءَ شنگ کنگے تہا ھم آئی دست گون ات -

ابید چریشی گوں بلوچی شعر ءَ ادب ءَ ھم آئی ھب ءَ واھگ بوتگاں آئی شئیر ءَ ایدگہ روانکانی تہا بلوچستان ءَ بلوچ راج ءِ درد ءَ ڈکھ ءَ ویل مانت - آئی وتی روانکانی تہا مہلوک آرا مہر ءَ دوستی ءِ پیام ھم داتگ -

پہ بلوچانی یکجائی ءَ تپاکی ءِ ھاترا آئی دووار "آل انڈیا بلوچ کانفرنس" ءِ مراہ

گاہماں جیکب آباد ءُ حیدر آباد ءُ اڈدات کہ اے دیوانانی تماچہ سندھ، بلوچستان، پنجاب ءُ سرحد ءُ ابید بلکن انڈیا، عربستان، ایران، ترکمانستان، ءُ چہ دگہ بازیں ملکاں بلوچ رہبراں بہر زرت - آئی جہد ءُ کوشستانی توسیپ ءُ ستاء آرا ہندوستان ءُ دگیناءِ علم در بر ءُ - کواس ءُ راج دوستاں کت -

بلے چے کہ اے دگنیاءِ یک گواچنی ھبرے کہ جوانیں مردم تاں دیراں سرنیاں آں ءُ یوسف عزیز وتی کسان عمد ی ءِ تہا ۳۱-۳۰ مئی ۱۹۳۵ء زمین جمب ءِ تہاماں شالکوٹ (کوئٹہ) بیران بوت -- ۔

مگر اے بخت بد تونے کہیں کا بھی نہیں رکھا
تیرے ہاتھوں سے روز عرش تک فریاد کرینگے
نہیں بھولے گی تیری یاد اے یوسف عزیز ہم کو
رہے گی جبتک زندگی تجھے ہم یاد کرینگے

باب ششم

بلوچی گرامر

فعل ءِ گردان

زمانہ یا پاس انچو کہ ایندگہ زبانانی تہاسہ انت ہے بیم بلوچی زبان ءِ تہا ھم سہ پاس انت ۔ءُ درائیں کارھے سہیں پاسانی تہا گیشینگ بوتگ انت یا کہ بنت ۔ آءِ اے بیم انت ۔(۱) استیں پاس یعنی زمانہ حال (۲) گوستگیں پاس یعنی زمانہ ماضی (۳) آؤگیں پاس یعنی زمانہ مستقبل۔

۱۔ استیں پاس۔ ہماکارے کہ استیں زمانگ ءِ تہا کنگ بیت ءُ آءِ کارے تعلق داری دان ہے زمانگ ءِ بیت آ ئرا استیں پاس گوشگ بیت استیں پاس ءِ لہتیں ردیا جملہ چوش انت۔

زھگ اسکول ءَ روگا انت

مزدور کار کنگا انت

من نبشتہ کنگا اوں

رشید گڈی بال دیگا انت

رضیہ سبق یات کنگا انت

۲۔ گوستگیں پاس ۔ ہماءِ کارے کہ گوستگیں زمانگ ءِ تہا کنگ بوت ءُ ءُ آءِ کارے ارزشت ءُ لیک داں گوستگیں زمانگ ءَ بوت ءُ ءُ ہے زمانگ ءِ پیلو بوت ءُ آ ئرا گوستگیں پاس گوشگ بیت ۔گوستگیں پاس ءِ لہتیں ردچوش انت زھگ اسکول ءَ شتاں۔

مزدوراں کار کت۔

من نبشتہ کت۔

رشید گڈی بال دات۔

رضیہ سبق یات کت -

۴- **آئو کیں پاس** - ھماکارے کہ استیں زمانگ ءِ تہا پیلومہ بیت ءُ آءِ کار پہ آؤکیں زمانگ ءَ ممانیت یا کہ یک انچیں کارے وت آؤکیں زمانگ ءِ تہا کسے کنگ بلوٹیت آئرا آؤکیں پاس گوشگ بیت - آؤکیں پاس ءِ لہتیں جملہ پہ نموگ ءَ نبشتہ کنگ بنت -

زھگ اسکول ءَ رواں

مزدور کار کناں

من نبشتہ کنیں

رشید گڈی بال دَن

رضیہ سبق یات کن

واحد ءُ جمع یا یک ءُ باز

بلوچی زبان ءِ تہا واحد ءُ جمع ءِ رِپک سک سادگ انت - چہ یک ءَ باز جوڑ کنگے حاترا سک جنجال دیمانیاں انت - بلوچی زبان چو انگریزی ءُ اردو ءِ پیما نہ انت کہ آیانی تہا بازیں قاعدہ کار مزبت - بلوچی زبان ءِ ہر تہنائیں لوز ءِ آخر ءَ "اں" ءِ ہموار دیگ ءَ یک ءُ باز جوڑ بیت ءُ پہ نموگ ءَ لہتیں واحد - جمع نبشتہ کنگ بیت -

یک	باز	یک	باز
کتاب	کتاباں	زمین	زمیناں
آسمان	آسماناں	باغ	باغاں
بُز	بزاں	چُک	چُکان

باز	یک	باز	یک
مردماں	مردم	جنکان	جنک
قوماں	قوم	حیواناں	حیوان
حاکماں	حاکم	سرداراں	سردار
کنوکاں	کنوک	دیواناں	دیوان
واجہاں	واجہ	زھگاں	زھگ
کواساں	کواس	پہلواناں	پہلوان
براتاں	برات	گہاراں	گہار

بلوچی زبان ءِ لہید چہ برزی نمونگاں دگہ ھاسیں وڈ ءُ ڈول پہ بازءُ یک ءِ ٹاہنگ ءَ نیست انت - بلے بلوچی زبان ءِ تہا لہتیں انچیں لبز است انت کہ یکے نبشتہ کنگ بنت بلے آیانی بزانت (معنی) باز ءِ انت چو کہ بُگ' باھر' گورم' رمگ' بول-

نرئیں ءُ مادگیں زات

چو کہ ھر زبانانی تہا نرئیں ءُ مادگیں زاتانی قانون است انت ءُ آیانی استعمال گُشگ ءُ نبشتہ کنگے تہا بیت - بلے بلوچی زبان ءِ تہا چو انگریزی ءِ پیما لہید چہ جسمانی یعنی زاتانی نرءُ مادگ ءُ دگہ ھچیں وڈ ءُ ڈول ءِ نیست انت - چو کہ اردو یا عربی ءَ حرفاناں شمسی ءُ قمری حروفانی تہا بہر کنگ بوتگ انت ءُ شایاں لہتیں حرف مادگ ءُ لہتیں نر کشینگ بوتگ انت - بلے بلوچی ءَ تہنا زاتانی نرءُ مادگ است انت کہ آ ءَ یک فطری حقیقت ءِ ءُ آ ءَ الم بینت - جہل ءَ لہتیں نرئیں زاتانی مادگیں زات نبشتہ کنگ بیت-

نر	مادگ	نر	مادگ
اسپ	بیہان	کوچین	چتی
لیڑہ/لیڑو	ڈاچی	سالونک	بانور
گرانڈ	پلاٹ/میش	سنگت	دزگہار
پاچن	بز	نراز	منڈ
کاریگر	ڈگی	گربگ	پشی
کروس	ٹکینک	پس/پت	ماس/مات
چک	جنک	گلام	مولو
برات/براس	گہار	نریں مزار	مادگیں مزار
زاماس	نشار	ونسرک	دسکنچ
ناکو	ترو	لاگ	مادیان
مرد	جن	چک نماسگ	جنک نماسگ
مردین	جنین	کمانٹ	پرآپ
پیرمرد	پیرزال	نرآسک	مادہ آسک
پیرک	بلک	نرتول	تولگ

باب ہفتم

بلوچی رجانک/ترجمہ

ترجمہ یا ترانک یا رجانک

ترجمہ یا ترانک ءِ کار چہ درائیں کارانی تہا گران تریں کارانت۔ چیا کہ چہ یک زبان ایا دومی زبان ءَ ہماوھد اترانک کنگ بیت کہ چہ ہر دو زبانانی صرف و نحو ءَ معلوم داری بیت ءَ ہر دو زبانانی لوزانی یک مزنیں مدی ءَ مردم ءَ کرا بیت گڈا ں ہے گرائیں کار بلکن پہ مردم ءَ ارزاں بیت ترانک ءَ ریک ءِ تہا مردم ءَ دل ءُ دماگ سک پراہ ءُ شاہیت بیت ءُ پہ ترانک ءَ کیشتگیں رداتاں گوں ھیال ءُ ہر تیا چارگ لوٹیت ءَ لوز پہ لوز نہ بلکن جملہ تیوگ ءُ وانگ بیت ءُ پدا آئی بزانت ءِ مطابق ءَ ترینگ بیت۔ ادا پہ نموگ ءِ ھاترا ترانک ءِ وڈ ءُ ڈول پیش دارگ بیت۔

اردو۔ پہلے شخص نے تو اپنے علم کی سچائی کی بناء پر سفر ملتوی کیا تھا۔ مگر دوسرے ساتھی نے اس فن کی حقیقت تک پہنچنے کے خیال سے جاری سفر ترک کر دیا اور اپنے دوست کے ساتھ اس کے فکر و فن کا امتحان لینے کے لئے اس کے ساتھ روانہ ہو گیا۔ قطع منزل کے بعد جب پہلا دوست اپنے گھر میں داخل ہوا اور یہ دیکھ کر خدا کا شکر ادا کیا کہ اس کے سفر پر روانہ ہونے کے دو دن بعد ان کے ہاں لڑکے کی ولادت ہوئی ہے اور بچہ اپنی ماں کے پہلو میں آرام کر رہا ہے

بلوچی ترانک۔ اوّلی مرد ءَ چہ وتی زانت ءِ راستی ءَ وتی سپر پشت جتت۔ بلکن دومی سنگت ءَ ہمے کرد تاں حقیقت ءَ رسگے گوں ھیال ءَ بجکیں سپر یل دات۔ ءُ وتی سنگت ءِ پگر ءُ کرد ءِ چکاسگے ھاترا گوں ہمائی ہوار رادگ بوت۔ منزل ءَ سر بوتگ ءَ پد وھد یکہ اولی سنگت وتی لوگ ءَ پترت ءُ گوں اے گندگ ءَ خدا ءِ شکر ءِ را گپتے کہ آئی سپر ارادگ بوتگ ءَ چہ دو روچ پدا آیانی کرا چک ءِ ودی بوت ءُ ءُ زھگ وتی مات ءِ لگل ءَ آرام کنگا انت۔

اردو - تھوڑے وقفہ کے بعد فوج کے اس حصہ نے جس نے شہر پر قبضہ کر لیا تھا "میری" میں داخل ہونے کے لئے ایک دروازے پر رسائی حاصل کی جہاں پر میر مہراب خان اپنے آدمیوں کی سرکردگی کرتے ہوئے ایک دلیرانہ مدافعت پیش کی -میر مہراب خان اپنے کئی معتبرین کے ساتھ تلوار ہاتھ میں لئے مارا گیا -شہر کے ملحقہ مکانوں سے ہم پر گولیوں کی بارش بدستور جاری رہی یہاں تک کہ جان بخشی کا عام وعدہ دے کر بھی ظہر سے قبل ہم ان کو ہتھیار ڈالنے پر مجبور نہ کر سکے تمام وجوہات کو پیش نظر رکھ کر میں کہہ سکتا ہوں کہ محصورین کی تعداد دو ہزار لڑاکے افراد سے زیادہ تھی قلعہ کے حفاظت غزنی کے مقابلے میں زیادہ مضبوط طریقے پر کی گئی تھی -

بلوچی ترانک - دمانیا پد اردءِ ہما بہر اشہر ءِرا اِیر جتت -"میری" ءِ تہا پہ پترگ ءِ ھاترا ایک درگا یا سر بوتگ ات کہ اودا میر مہراب خان وتی مردمانی سروکی کناناں گوں دلیری ءَ ارش ءِ دیمپانی ءِ کت دست گوں زھم ءَ میر مہراب گوں وتی بازیں ٹکریاں ہوار جنگ بوت گوں شہر جڑ تگیں گسان انگت مئے سرا تیرانی ہور اھت تنے ھدا کہ لس جان بخشائیگ ءِ پد انگت چہ ظہر ءَ ساری ترماء آیاناں پہ سنجانی دور دئیگ ءَ بے وس کرت نہ کت درائیں علتاناں دیما ایر کناناں من گشت کنین کہ کلات مندیں مردمانی کساس چہ دو ہزار جنگ بازیں مردماں زیات ات کلات ءِ دیمپانی چہ غزنی ءِ مقابلہ ءَ زیات مضبوط ایں پیما کنگ بوتت -

اردو - اپنے آباؤاجداد کے بارے میں لاعلمی ہی نے ہمیں ایسے ایسے بتوں کی پرستش پہ لگا دیا جو نہ تو کبھی معبود رہے تھے اور نہ ہی شاہراہ نجات کے راہی وہ تو اصل میں بالادست گروہوں کی انتہائی غلیظ تہمت سے ابلیسی ہاتھوں کے تراشیدہ وہ

مھا تماھیں کہ جن کے چہرے پہ نہ تو کوئی نور ہے نہ آنکھوں میں تازگی اور کشش ہے اور نہ ان کے افکار کا کوئی مسرور کن پرتو ہے -بس آنا فانا کچھ مشکوک ہاتھ یہ بت ہمارے چوراہے ہمارے چھوکٹ پر رکھ جاتے ہیں اور ہم ایک مسحور مخلوق کی طرح بغیر کسی حیل وحجت کے بغیر کسی چون وچرا کئے اور بغیر کسی چپ وراست کئے ایک ایک کر کے ان بتوں کے سامنے سرنگوں ہو جاتے ہیں -

بلوچی ترانک - وتی پت ءِ پیر کانی باروا نازانتی ءَ مار انچیں انچیں بتانی عبادت کنگ ءَ پرمان کت کہ نہ کدی آیاں عبادت کرزتگ اش ءَ نہ نجات ءِ دگ پیش داروک بوتگ انت -آءِ تاں اصل ءَ بالادستیں گلانی بے کساس ناپاکیں گلگاراں چہ ابلیسی دستاں تراشتگیں ہمابزرگ ءَ مسترانت کہ نہ آیانی دیمے تہا نوراست نہ چمانی تہا ترءِ تازگی ءِ کشش است -ءَ نہ آیانی پگرے چوشیں شادمان کنوکیں گدار ءِ است -بس گوں یک مانیاں لہتیں گمان کرتگیں دست ہے بتاناں مئے چار راہ مئے چوکانٹانی سراایرکنت ءَ ماءَ چو یک سحر کرتگیں مہلو نکے پیا بید چہ ایگرءِ آنگرکنگا' بید چہ چک ءَ پدبوگ ءَ بید چہ چپ ءَ راست کنگا یک یک کناناں ھمے بتانی دیما سر جہل بیاں -

شکریہ کتابیات

۱۔ تاریخ بلوچستان جلد اول اودوئم از میر گل خان نصیر

۲۔ تاریخ بلوچستان شخصیات کے آئینے میں از پروفیسر
عزیز محمد بگٹی

۳۔ بلوچ قوم اور خوانین بلوچ از خان احمد
یار خان

۴۔ گٹین ردانک از صورت خان مری

۵۔ بلوچی زبان اور ادب کی تاریخ از سید ظہور
شاہ ہاشمی

۶۔ بلوچی زبان وادب کی تاریخ از
میر شیر محمد مری

۷۔ مہمات بلوچستان جلد اول اودوئم از کامل القادری

۸۔ براہوئی زبان اور ادب کی تاریخ از پروفیسر
خداداد گل

۹۔ ماہنامہ "بلوچی دنیا" ملتان

۱۰۔ ماہنامہ "بلوچی" کوئٹہ

۱۱۔ ماہنامہ "طلوع انگ" حب

دوسال پہلے جب دانہ پانی مجھے بسیمہ میں لے آیا تو یہاں ہر طرف جمود طاری تھا۔ بالکل خاموشی تھی۔ میں نے تلاش شروع کی تو ایک گوہر نایاب ہاتھ آیا۔ جس کا نام حمید بلوچ ہے۔ حمید بلوچ نے بلوچ رواج اور روایات کے مطابق محبت کا ہاتھ بڑھایا اور جب دو دیوانے مل بیٹھے، تو ادب کے سمندر میں کنکر پھینک کر ہم لہریں پیدا کرنے میں کامیاب ہوگئے۔

حمید بلوچ کی انتھک محنت، سچی لگن، قومی خدمت کا جذبہ رنگ لایا اور رخشان ادبی سوسائٹی B وجود میں آگئی۔ یہ حمید بلوچ کا ایک کارنامہ ہے جسے آئندہ وقت میں سنہری حروف میں لکھا جائیگا۔ میں نے بسیمہ کے لوگوں کو پرکھا ہے جانچا ہے، یہ لوگ ادب کے رسیا اور پجاری ہیں۔ یوں سمجھیں کہ بسیمہ ادب کا ایک چمن ہے حمید بلوچ اس کا باغبان ہے۔

بسیمہ کے اہل بصیرت کی شفقت سے شفتر کو عزت و شہرت ملی ہے
ہے رخشان ادبی سوسائٹی کی برکت کہ مجھ کو محبت کی دولت ملی ہے
بسیمہ کے باسی ادب کے پجاری یہ چھوٹی سی بستی ادب کا چمن ہے
حمید اس چمن کا نیا باغبان ہے کہ شفتر کو جس کی رفاقت ملی ہے

یوں تو میں چالیس سال سے بلوچستان میں رہ رہا ہوں لیکن مجھے اعتراف ہے کہ مجھے بلوچی زبان پر عبور حاصل نہیں ہے لیکن حمید بلوچ کے قلم کا یہ کمال ہے کہ ان کی کتاب "بلوچی لبز انک ءِ تاریخ" کو نہ کہ میں سمجھ سکتا ہوں بلکہ ان کی ادبی تحریر سے پوری طرح لطف اندوز ہوا ہوں۔ حمید بلوچ کی یہ پہلی کتاب ہے بلکہ یوں سمجھیں کہ ادب کے پرخار سفر کی جانب ان کا پہلا قدم ہے۔ لیکن جس ثابت قدمی، پختہ ارادے اور اہل وطن کو ادب سے روشناس کرانے کے عزم کا اظہار، ان کی تحریر، ان کے کردار اور ان کی گفتار سے ملتا ہے مجھے یقین ہے کہ ایک دن یہی حمید بلوچ عظیم بلوچستان کے عظیم ادیب کے طور پر ابھرے گا اس کی ادبی سوچ سے نہ صرف بلوچی زبان جاننے والے بلکہ ہر زبان کے ادیب، اپنے دماغوں کو تر و تازہ اور روشن کر سکیں گے۔

دعا ہے کہ اللہ تعالیٰ حمید بلوچ کی سوچ اور قلم کی طاقت میں برکت دے۔

(ابن الامام شفتر)
بسیمہ 5-6-1999